

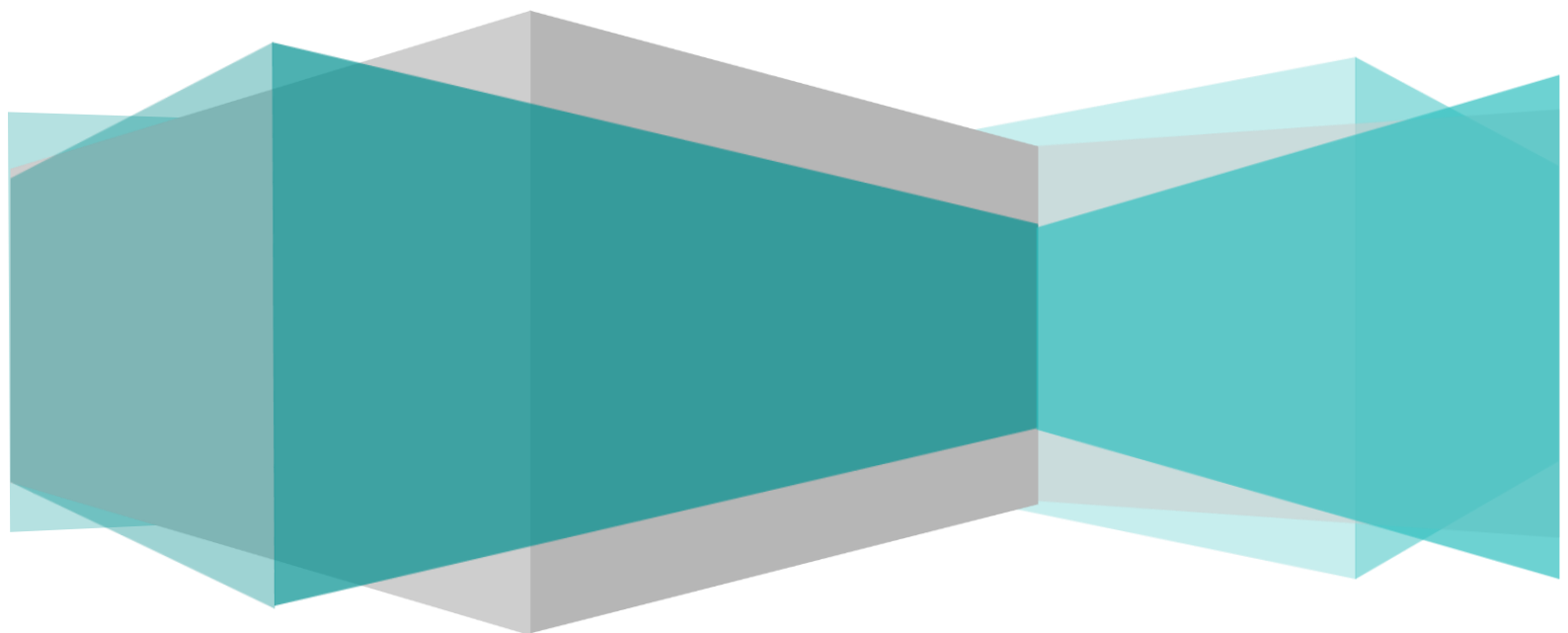

RINGERIKE
KOMMUNE

Handlingsprogram for 2018-2021

Budsjett 2018

Formannskapetets forslag til høring

INNHOOLD

Vi bygger	2
Økonomisk status ved utgangen av 2017	4
Status	4
Forutsetninger for Handlingsprogrammet 2018-2021	5
Ringerike kommune som arbeidsgiver	5
Budsjettvedtak	10
Investeringer	15
Befolkningsutvikling	17
Hovedtallene i budsjettforslaget	19
Økonomisk utvikling i planperioden	21
Kommunens tjenesteområder	24
Folkevalgte og revisjon	24
Administrasjon og fellestjenester	25
Barnehage	31
Grunnskole	37
Spesielle tiltak barn og unge	45
Kulturtjenesten	53
Helse og omsorg	59
Samfunn	75
Avsetninger, overføringer	90
Skatt og rammetilskudd	92
Finans	93
Tilskudd per tjenesteområde	94

Vi bygger

Handlingsprogrammet for 2018 til 2021 og budsjett for 2018 bygger på vedtatt samfunnsdel av kommuneplanen for perioden 2015 til 2030.

Handlingsprogrammet støtter opp under målene som er vedtatt i kommuneplanens samfunnsdel.

Befolkning	Ringerike skal være en attraktiv bokommune, spesielt for unge og familier i etableringsfasen	Innen 2030 skal det bo 40 000 innbyggere i Ringerike kommune	Helse i alt vi gjør, og aktivitet for alle i Ringerike
Næring	Økt verdiskaping og produktivitet i Ringerike og et robust næringsliv med god bredde	Ringerike og omland skal ha effektive samferdsels-løsninger	Ringerike skal ha relevant kompetanse for framtidens arbeidsliv
By- og lokal-samfunn	Ringerike skal ha en balansert og livskraftig vekst og utvikling av by og lokalsamfunn	Ringerike skal være et forbilde innen energieffektivisering, bruk av fornybar energi og reduksjon av utslipp	Hønefoss skal være attraktiv som bosted, handelsby og regionhovedstad
Kommunen som organisasjon	Kommunen skal være en effektiv og spennende organisasjon, med god kvalitet på tjenestene	Kommunen skal være en attraktiv arbeidsplass	Kommunen skal være en tydelig, ærlig og løsningsvillig organisasjon

Både handlingsprogram og budsjett bygger videre på de vedtakene og målene kommunestyret satt for handlingsprogrammet 2017-2020.

Driftsnivået for 2017 ble i hovedsak videreført på det samme nivået som i 2016.

Utfordringer

For 2017 ser vi noen økonomiske utfordringer i driften innenfor enkeltområder. Både innenfor barnevernet, økonomisk sosialhjelp og helse og omsorg er det høyere etterspørsel enn det budsjettet legger til rette for.

Vi ser også at rammefaktorer utenfor våre tjenester har økt mer enn vanlig lønns- og prisvekst både i 2016 og i 2017. Eksempelvis har blant annet kostnader til skyss, betaling for barn i andre kommuner, forhøyet egenandel for barn i fosterhjem og innslagspunktet for ressurskrevende brukere påvirket budsjettet

Dette har verken budsjettet for 2016 eller 2017 i stor nok grad tatt høyde for og vi ser at det fører til overforbruk innenfor sektorene ved årsavslutning.

I forbindelse med budsjettet for 2018 har rådmannen derfor fokusert på å få frem de reelle kostnadene for denne typen utgifter. På den måten ivaretar budsjettforslaget for 2018 denne kostnadsveksten i tjenestene. Den enkelte sektoren kan dermed videreføre driftsnivået fra 2017 og gå i balanse (inkludert ett effektiviseringskrav på 0,5%).

Budsjettforslaget for 2018 legger opp til en stabil ressursinnsats på nivå med tjenesteproduksjonen i 2017. Endringer i tjenestetilbudet må dermed løses gjennom innovasjon og omstilling innen rammene for den enkelte sektoren.

Kompetanseheving

Rådmannen foreslår å videreføre den brede satsningen på kompetanse som gjennomføres i 2017. Tilbakemeldingene fra organisasjonen og fagforeningene er udelt positive og det er et bredt ønske om videreføring og forsterkning av satsningen. Dette er også avgjørende for organisasjonens muligheter til å utvikle tjenestetilbudet med hensyn til endrede behov hos brukerne.

Vi opplever nå at kommunen har blitt en mere attraktiv arbeidsgiver. Satsningen på kompetanse, ledelse og synlighet bidrar sterkt til dette.

Ledelse

Gjennom økt nærvær av ledelse ser rådmannen flere positive effekter. Blant annet har Ringerike kommune hatt en jevn nedgang i sykefraværet, både 2016 og 2017.

Rådmannen vil videreføre utviklingen av organisasjonen gjennom fortsatt oppmerksomhet på ledelse. Dette vil være viktig fremover også etter at tiltaket med lederprogrammet avsluttes i 2017.

Vekst

Målet om vekst i kommuneplanens samfunnsdel preger naturligvis formannskapetets prioriteringer i forslaget til handlingsprogram og budsjett for 2018.

Det avsettes derfor midler til å øke kapasiteten både med hensyn til planarbeid og til kapasitet hos rådmannen for å følge opp kommunale strategier, befolkningsvekst og næringsutvikling. I budsjettet for 2018 foreslås det derfor å opprette en utviklings-/strategiavdeling i rådmannens stab.

Investering og fornying

Rådmannen viderefører i sitt forslag til investeringsprogram de satsningene kommunestyret har vedtatt tidligere. Investeringene svarer opp behovet for fornying av bygningsmasser innenfor de store tjenesteområdene og behovet økt kapasitet på kort sikt.

Med hensyn til fornyingsprogrammet knyttet til inventar og utstyr, går vi nå inn i slutfasen for dette programmet.

Ved utgangen av perioden for handlingsprogrammet vil det meste av bygningsmassen fremstå som moderne og godt tilpasset for mer effektive tjenester.

Budsjettforslaget legger også opp til økt bruk av digitale løsninger og teknologiske hjelpemidler i utførelsen av tjenestene og i dialogen med innbyggere.

God kontroll

Rådmannen mener kommunen ved inngangen til 2018 har god kontroll på driften. Opparbeidelsen av disposisjonsfond gjør kommunen mer robust og bedre i stand til å kunne møte uforutsette hendelser. Budsjettforslaget for 2018 viderefører og bygger ytterligere opp under dette, gjennom et stramt men forsvarlig budsjett.

Det har i forslaget vært viktig å legge vekt på å finne en god balanse mellom eksisterende tjenestetilbud i forhold til tjenesteutvikling for å møte endrede behov hos brukerne.

For å løse fremtidens utfordringer vil det være behov for økt tempo for omstilling, økt brukerdialog og avstemming av forventinger med hensyn til det tjenestetilbudet kommunen faktisk kan yte overfor innbyggerne.

Økonomisk status ved utgangen av 2017

2014, 2015 og 2016

Regnskapene for 2014 og 2015 viste et netto driftsresultat (overskudd) etter finansposter på til sammen 122 millioner kroner. Etter overføring til investeringsregnskapet, avsetninger og bruk av avsetninger ble det et regnskapsmessig mindreforbruk (overskudd) i de to årene på 62 millioner kroner.

Det akkumulerte underskuddet var ved utgangen av 2015 dekket, og det ble gjort avsetninger til disposisjonsfond på 66,8 millioner kroner.

Etter avlagt regnskap for 2016, er disposisjonsfondet på 129 mill. kroner. Dette er med på å gjøre kommunens økonomi mer robust.

Status

Status - kommunens økonomi

Handlingsprogram 2018-2021 viser at for å kunne dekke økte rente- og avdragsutgifter, samt stabilt høye pensjonskostnader, må de nye løsningene finnes innenfor eksisterende rammer. Det er behov for regnskapsmessig overskudd slik at kommunen selv kan finansiere en del av kommende investeringer etter 2020 og ha en buffer for uforutsette hendelser.

Avdrag på lån stiger hvert år i perioden siden nye låneopptak er høyere enn det som betales i avdrag. Fra 2017 til 2018 stiger renter og avdrag med 29 millioner kroner. Fra 2018 til 2021 er økningen på 59 millioner kroner dersom investeringsplanen følges og alle investeringer lånefinansieres. En del av denne kostnadsøkningen vil bli oppveid av leieinntekter fra beboere og Vestre Viken og gjennom gebyrer.

Siden 2002 har etterslepet på pensjonskostnader som ikke er kostnadsført i regnskapene akkumulert til 151 millioner kroner (per 01.01.17). Med en redusert nedbetalingstid på fremtidige premieavvik, vil det være økt behov for å dekke pensjonskostnader i budsjettene for årene framover. For 2017 vil vi få ett positivt premieavvik slik at det akkumulerte premieavviket vil gå ned siden premieavviket er mindre enn årets amortisering.

Driftskostnadene i Ringerike kommune ligger fortsatt høyt i forhold til kommunens inntekter, og innsatsen for å effektivisere og omstille må fortsette i årene framover, slik at det skapes rom for nye tjenester og nye løsninger.

KOSTRA-tallene for 2016 er innarbeidet i sektoromtalen, hvor det vises både utviklingen for Ringerike kommune og sammenligner med andre kommuner som ligner oss og gjennomsnittet i KOSTRA-gruppe 13. Disse sammenligningene vil gi god informasjon om hvordan vi prioriterer og drifter Ringerike kommune.

Forutsetninger for Handlingsprogrammet 2018-2021

Det økonomiske opplegget for kommunesektoren i 2018

I kommuneøkonomiproposisjonen er veksten i samlede inntekter er mellom 3,8 og 4,3 milliarder kroner frie inntekter, av dette får kommunene mellom 3,5 og 4 milliarder kroner.

Skatteøren 2018

Skatt på alminnelig inntekt fra personlige skatteyttere deles mellom staten, kommunene og fylkeskommunene. Fordelingen bestemmes ved at det fastsettes maksimalsatser på skatteøren for kommuner og fylkeskommuner. Den kommunale skatteøren for 2018 endres ikke i forhold til 2017.

Vekst i frie inntekter

Veksten i de frie inntektene er ment å dekke demografi- og pensjonskostnader i tillegg til satsing på rus og psykiatri, tidlig innsats i oppvekstsektoren og forebyggende tiltak for barn og unge.

Ringerike kommune vil ha en vekst på 3,75 % i frie inntekter, noe som tilsvarer 59 millioner kroner.

Utvikling i skatteinntekter

Det er i justert budsjett for 2017 tatt høyde for en skatteinngang i på 739 millioner kroner. Skatteinngangen for 2017 danner utgangspunkt for beregningen av forventet skatteinngang i 2018. Ved utarbeidelse av 2. tertialrapport for 2017 viser skatteinngangen å bli høyere enn budsjettet, og budsjettet for 2018 er justert tilsvarende.

I budsjett for 2018 er kommunens skatteinntekter beregnet til 800 millioner kroner. Dette er en økning på 61 millioner kroner, som er en økning på 8 % i forhold til vedtatt budsjett for 2017.

Det er sannsynlig at skatteinngangen for 2017 blir ca. 765 millioner kroner.

Ringerike kommune som arbeidsgiver

Ringerike kommune har startet et langsiktig arbeid med satsning på tiltak innen organisering, ledelse og medarbeiderskap.

Ny arbeidsgiverpolitikk er under arbeid og vil peke på prioriterte områder fremover. Kommunens overordnede mål og satsninger skal legges til grunn. I tråd med kommuneplanens samfunnsdel 2015 – 2030 vil sentrale innsatsområder være ledelse, kompetanse, kvalitet, kommunikasjon og innovasjon. Arbeidsgiverpolitikken vil peke på sentrale innsatsområder som skal gjøre Ringerike kommune til en attraktiv arbeidsgiver.

Ringerike kommune har styrket arbeidet med utvikling av medarbeideres kompetansenivå, både for ledere gjennom eget lederutviklingsprogram og for medarbeidere i de store sektorene. Gjennom økt oppmerksomhet og øremerkede ressurser ser vi resultater av arbeidet. Tiltakene har vært mange og effektene gode. Det er likevel nødvendig i årene som kommer å fortsette arbeidet og ytterligere styrke området.

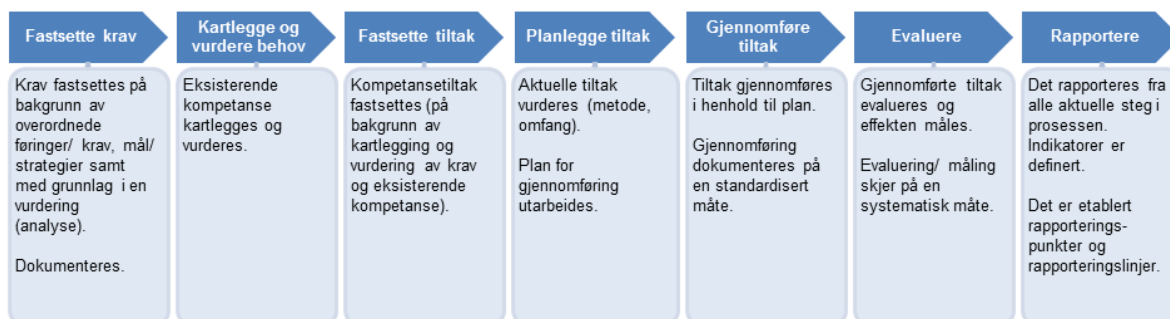
Strategisk kompetansestyring i Ringerike kommune

Med strategisk kompetansestyring forstår vi "et sett av virkemidler som organisasjonen tar i bruk for å forutse, planlegge, organisere, holde vedlike, utvikle og/eller skaffe den riktige kompetanse for å løse oppgaver på kort og lang sikt". Linda Lai, 1997

For å kunne utvikle medarbeidernes og kommunens kompetansenivå må det foreligge en bevisst tenkning og handling rundt kompetanseaktiviteter. Det er mange ulike faktorer som spiller inn og vil påvirke prosessen. Eksempler er nasjonale føringer, nytt lovverk, nye rammeplaner, endring i alderssammensetning, teknologisk utvikling og politiske føringer. Kompetansestyring er derfor nært knyttet opp mot ressursstyring og budsjettet.

Kompetansestyringsprosessen

Figuren nedenfor beskriver styring av kompetanse som en strukturert prosess, der ulike aktiviteter foregår i hvert steg av prosessen.

Den viktigste ressursen

De ansatte er kommunens viktigste ressurs. Ved å etablere gode og interessante fagmiljøer med mulighet for utvikling og innovasjon øker muligheten for å tiltrekke og beholde gode fagfolk. Ved å stimulere til fagutvikling, videreutdanning og kompetansehevende aktiviteter øker kvaliteten på de tjenestene kommunen yter overfor befolkningen. Derfor er styrket og styrt innsats i virksomhetens viktigste ressurs; medarbeiderne den beste investering Ringerike kommune kan gjøre i årene som kommer.

Lærende organisasjon – faglige nettverk

Læring og kunnskapsdeling er nødvendig for å møte krav til endring og tjenesteinnovasjon i virksomheter. Dette er særlig utfordrende i komplekse organisasjoner som en kommune. En kommune er en organisasjon med høy intensitet og kompleksitet både hva gjelder kunnskap og praktisk arbeid.

Det er behov for kunnskapsdeling både innenfor og mellom faggrupper. Det er derfor viktig å få på plass gode arenaer for læring. Faglige nettverk og tverrfaglige team er eksempler på gode læringsarenaer som kan bidra til å videreutvikle kommunen som en lærende organisasjon. Både innenfor skole, barnehage og helse og omsorg er det derfor etablert nettverk.

Utvikle attraktive arbeidsplasser

Arbeidsbetingelser, karrieremuligheter og spennende fagmiljøer er faktorer som påvirker både rekruttering til og stabilitet i kommunen. Interessante karrieremuligheter med fagutvikling og fordyping vil medvirke til å gjøre Ringerike kommune til en attraktiv arbeidsplass. Tiltak som styrker kommunens renommé som attraktiv arbeidsplass vil redusere lekkasje til andre arbeidsplasser. Konkurransedyktig lønn er en viktig faktor i den stadig tøffere konkurransen om høyspesialisert arbeidskraft i årene fremover.

Satsningen som Ringerike kommune gjør på kompetanse er også et sentralt rekrutteringstiltak. Tryggheten for at det gis faglig støtte og utvikling for nye medarbeidere er et rekrutteringsmiddel. Et godt introduksjonsprogram for alle nyansatte vil skape forutsigbarhet og trygghet i de første månedene. Helse og omsorg har etablert omfattende introduksjonsopplegg for alle nye helsemedarbeidere. Det skal arbeides videre med et overordnet introduksjonsprogram og tilsvarende opplegg for alle sektorer. Videre er det etablert et tilbud om veiledning for alle nyutdannede lærere som starter i kommunen.

Kommunen som utdanningsinstitusjon

Kommunen har i dag et samarbeid med flere utdanningsinstitusjoner, og det er avgjørende at dette samarbeidet utvides og videreutvikles. Et sentralt område er å gi mulighet til våre egne ansatte som ønsker høyere utdanning. I 2017 er det innen helse og omsorg etablert stipendordninger for ansatte som starter i grunnutdanning sykepleie eller vernepleie. Det er også, innen alle sektorer ordninger, hvor ansatte får økonomisk støtte til videreutdanning, dette er støtte til masterutdannelse innen ledelse, fagspesifikke områder og ellers studiepoeng innenfor områder hvor det er særlige behov.

Kommunens satser på praksis- og lærlingeplasser, i 2017 har Ringerike kommune hatt 41 lærlinger innenfor helse-, IT-, kokk- og anleggsgartner-faget. Fra høsten 2018 vil det også tas inn lærlinger innen barne- og ungdomsarbeiderfaget.

I tillegg til lærlinger som tas inn på ordinære lærlingplasser prioriterer kommunen å sikre at flere av våre egne medarbeidere tar fagbrev. En rekke av kommunens ansatte, innenfor helse og omsorg, barnehagene, SFO og renhold har praksis tilsvarende at de kan få godkjent fagprøve ved å ta teoretisk eksamen og praktisk fagprøve. I samarbeid med OPUS Ringerike har vi startet et arbeid som gir ansatte mulighet til å ta fagbrevet. Dette arbeidet vil videreføres i handlingsprogramperioden.

Digitalisering

Alle tjenestene er i stadig endring med ny forskningsbasert kunnskap, mer effektive behandlingsmetoder og ny teknologi. Det utløser krav om at ny og relevant kompetanse er tilgjengelig. Ny digitaliseringsstrategi for Ringerike kommune vil gi behov for økt kompetanse blant de ansatte. Allerede vedtatte satsninger innen IKT i barnehage og skole (temaplan for digital barnehage- og skolehverdag) i tillegg til utviklingen innenfor velferdsteknologi vil kreve at de ansatte forholder seg til en ny digital hverdag. Kompetansehevende tiltak i bruk av digitale verktøy vil derfor være sentralt og et satsningsområde. Alle ansatte i kommunen vil få opplæring i bruk av digitale verktøy.

Lederutvikling

I 2016 ble et to-års lederprogram etablert og i løpet av 2017 vil programmet avsluttes i sin form. Målet med lederprogrammet var å utvikle den enkelte leder og lederteam for å bygge felles kultur og kompetanse i hele organisasjonen. Lederprogrammet er bygget på våre verdier TÆL (tydelig, ærlig, løsningsvillig). Sentrale tema har vært helhetlig utviklingsorientert ledelse, den folkevalgt styrte organisasjonen, effektivt lederskap, identitet og kultur, endring, utvikling og innovasjon.

Ringerike kommune vil fortsette sin satsning på lederutvikling. Gjennom evaluering av gjennomført lederprogram vil det utarbeides nye satsninger for videre lederutvikling.

Lederne er nøkkelpersoner for at kommunen skal fortsette det gode arbeidet som er skissert i Handlingsprogrammet. Gode fagfolk og gode ledere utvikles hvis de gis de rette forutsetninger for personlig vekst og et tilstrekkelig handlingsrom.

Mangfold og inkluderende arbeidsliv

Inkluderende arbeidsliv (IA)

Satsning på kompetanse for kommunens medarbeidere og ledere er viktige tiltak som støtter godt under vår IA-avtale. Økt oppmerksomhet på kontinuerlig forbedring og kvalitet er også sentrale tiltak. Opplevelsen av mestring i eget arbeid gjennom økt kompetanse er sentrale virkemidler for å fremme nærvær og hindre utstøting og frafall i arbeidslivet.

Den positive utviklingen av sykefraværet fortsetter, sykefraværet i 2017 er redusert sammenliknet med 2016. Ambisjonen om ytterligere reduksjon av sykefraværet videreføres og allerede vedtatte tiltak videreføres. Økt ledertetthet sikrer bedre oppfølging av de sykemeldte og et bedre forebyggende arbeid. Videre er den økte satsningen på kompetanse for de ansatte sentralt for å nå målene i IA-avtalen.

I løpet av 2018 vil dagens IA-avtale evalueres og ved behov revideres.

Samarbeidet med NAV, arbeidslivssenteret og bedriftshelsetjenesten fungerer svært godt og gir positive resultater i arbeidet.

Ringerike kommune har i dag et stort omfang av praksis- og arbeidstreningsplasser. I samarbeid med NAV har vi en økt ambisjon i dette arbeidet og kommunen ønsker å bidra til å være en praksisarena for ulike målgrupper.

Heltidskultur

I Ringerike kommune er andel deltidsansatte ca 51 % (per 15.9.2017) heltid. I tråd med heltidserklæringen som er inngått mellom KS, Fagforbundet, Sykepleierforbundet og Delta skal kommunen starte opp et arbeid med mål om å minke deltidsprosenten. Dette vil kreve innsats og vilje fra alle parter, og gode prosesser og forankring hos de folkevalgte vil være avgjørende for å lykkes i arbeidet.

I løpet av 2018 er det planlagt arbeid med heltidskultur i Ringerike kommune. Dette arbeidet skal gjøres gjennom 3-parts samarbeid hvor politikere, tillitsvalgte og arbeidsgiverrepresentanter skal delta.

Handlingsprogram for 2018-2021

Det å gå fra en deltidskultur til heltidskultur stiller store krav til politikere, ledere, tillitsvalgte, verneombud og ansatte. Det er en omfattende endringsprosess som utfordrer både etablerte kulturer, systemer og arbeidsprosesser. En organisasjonskultur formes av verdier og oppfatninger som ledere, tillitsvalgte og ansatte opplever at vil realisere organisasjonens mål.

I 2017 er det etablert et forprosjekt innenfor Helse og omsorg med utgangspunkt i ambulerende hjemmetjeneste. Dette arbeidet tar utgangspunkt i analyser og kartlegginger av dagens arbeidstidsordninger som skal legge til rette for større stillinger. Resultatene vil gi oss erfaring som skal brukes videre med å utvikle en heltidskultur i kommunen.

Målformuleringer og status

Område	Status		Mål	
	2016	2017	2018	2019-2021
Medarbeiderperspektiv				
Fraværsprosent	8,0 %	7,8 % *)	7,5 %	7,0 %
Resultater 10-faktor-undersøkelse				
<i>(skala 1 – 5)</i>				
Oppgavemotivasjon	4,3	4,3		4,4
Mestringstro	4,3	4,3		4,4
Selvstendighet	4,2	4,2		4,3
Bruk av kompetanse	4,2	4,3		4,4
Mestringsorientert ledelse	4,0	4,2		4,3
Rolleklarhet	4,3	4,3		4,4
Relevant kompetanseutvikling	3,6	4,0		4,2
Fleksibilitetsvilje	4,4	4,4		4,5
Mestringsklima	4,0	4,2		4,3
Nytteorientert motivasjon	4,7	4,7		4,7

*) basert på en prognose per 1. halvår 2017

Budsjettvedtak

Nedenfor følger budsjettvedtakene for drifts- og investeringsbudsjettet for 2018 og for Handlingsprogramperioden 2018-2021.

Budsjettskjema 1A - Driftsbudsjettet

Beløp i 1000

	Regnskap 2016	Rev. bud. 2017	2018	Økonomiplan 2019	2020	2021
Frie disponible inntekter						
Skatt på inntekt og formue	-741 382	-739 000	-800 000	-800 000	-800 000	-800 000
Ordinært rammetilskudd	-724 237	-756 365	-756 000	-775 400	-777 100	-777 600
Skatt på eiendom	-54 234	-54 200	-54 200	-65 200	-65 200	-65 200
Andre generelle statstilskudd	-23 446	-25 380	-22 812	-22 678	-22 544	-22 405
Sum frie disponible inntekter	-1 543 298	-1 574 945	-1 633 012	-1 663 278	-1 664 844	-1 665 205
Finansinntekter/-utgifter						
Renteinntekter og utbytte	-26 026	-24 757	-25 757	-25 957	-26 157	-26 157
Gevinst finansielle instrumenter	-5 689	-5 000	-6 000	-6 000	-6 000	-6 000
Renteutgifter, prov. og andre fin.utgifter	30 442	40 500	44 200	55 100	61 900	66 200
Tap finansielle instrumenter	8	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	53 152	70 449	95 800	117 100	126 700	132 300
Mottatte avdrag på utlån	-723	-123	0	0	0	0
Finansinntekter/-utgifter	51 163	81 069	108 243	140 243	156 443	166 343
Avsetninger og bruk av avsetninger						
Til ubundne avsetninger	68 561	85 934	37 550	29 175	64 684	54 932
Bruk av tidl. års regn.messige mindreforbruk	-36 361	-52 179	0	0	0	0
Bruk av ubundne avsetninger	0	0	0	0	0	0
Netto avsetninger	32 200	33 755	37 550	29 175	64 684	54 932
Overført til investering						
Overført til investering	1 827	1 450	0	0	0	0
Til fordeling drift	-1 458 109	-1 458 671	-1 487 220	-1 493 861	-1 443 717	-1 443 930
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	1 458 109	1 458 672	1 487 219	1 493 860	1 443 717	1 443 930
Merforbruk/mindreforbruk	0	0	0	0	0	0

Budsjettskjema 1A viser hvordan vi kommer fra frie disponible inntekter via finansinntekter/-utgifter og avsetninger/bruk av avsetninger til hvor mye som er disponibelt til fordeling til sektorene.

Skatteinntektene er i 2018-priser, og blir ikke justert i HP-perioden. Rammetilskuddet har en positiv utvikling ut fra tidligere erfaring at Ringerike kommune har en realvekst på rammetilskudd på 1-2% årlig.

Finansinntekter/utgifter viser økte renteinntekter ut fra bedret likviditet, økt forventet avkastning på Fossefondet, både fordi historisk avkastning ligger høyere en tidligere budsjettert, men også fordi kapitalen i fondet er høyere nå enn da vi startet forvaltningen. Utbytte fra RingeriksKraft AS ligger stabilt på samme nivå som i regnskap 2017.

Rente- og avdragsutgiftene er beregnet ut fra finansieringsbehovet, og simulert i Kommunalbankens låneportal. Beregning av renteutgiftene er følgelig basert på Kommunalbankens vurdering av hvordan rentemarkedet vil utvikle seg de neste 4 til 5 årene. Rente- og avdragsutgiftene øker i hele perioden, men økningen er mindre i fra 2020 til 2021, da tilskudd fra Husbanken utbetales og omsorgsboliger selges til brukerne.

Handlingsprogram for 2018-2021

Det avsettes 37,5 millioner kroner til disposisjonsfond i 2018, og 29,2 millioner kroner i 2019 og økende igjen til 64,9 millioner kroner i 2020 og 54,9 millioner kroner i 2021. Alternativt avsettes det mindre til disposisjonsfond i 2020 og 2021, og midlene benyttes til egenfinansiering av investeringer.

Budsjettskjema 1B - Driftsbudsjettet

Beløp i 1000

	Regnskap	Rev. bud.	Økonomiplan			
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Folkevalgte og revisjon	8 874	9 917	10 307	10 307	10 307	10 307
Administrasjon og fellestjenester	103 939	96 316	103 639	104 188	102 824	103 774
Barnehage	181 426	185 393	178 249	178 249	178 249	178 249
Grunnskole	284 330	285 178	293 853	293 423	292 980	292 537
Spesielle tiltak barn og unge	139 170	161 499	155 622	155 622	155 622	155 622
Kulturtjenesten	24 322	27 308	28 405	27 879	27 700	27 215
Helse og omsorg	643 831	592 546	610 469	609 969	603 319	603 419
Samfunn	140 769	107 210	105 061	112 608	71 101	71 192
Avsetninger, overføringer	-68 283	-6 695	1 614	1 614	1 614	1 614
Skatt og rammetilskudd	-52 558	0	0	0	0	0
Finans	52 289	0	0	0	0	0
Til fordeling drift (fra budsjettskjema 1A)	1 458 109	1 458 672	1 487 219	1 493 860	1 443 717	1 443 930

Budsjettskjema 1B viser rammene til sektorene. Under sektorkapitlene er endringene i perioden beskrevet i detalj.

Budsjettskjema 2A – Investering

Beløp i 1000

	Regnskap	Rev. bud.	Økonomiplan				2018 -2021
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Finansieringsbehov							
Investeringer i anleggsmidler	323 653	600 553	743 180	560 829	294 800	220 800	1 819 609
Utlån og forskutteringer	45 805	35 000	35 000	35 000	35 000	35 000	140 000
Kjøp av aksjer og andeler	36 965	6 700	6 700	6 700	6 700	6 700	26 800
Avdrag på lån	29 436	7 700	8 500	9 500	10 500	12 000	40 500
Dekning av tidligere års udekket	0	0	0	0	0	0	0
Avsetninger	23 468	500	200	200	200	200	800
Årets finansieringsbehov	459 327	650 453	793 580	612 229	347 200	274 700	2 027 709
Ekstern finansiering							
Bruk av lånemidler	-325 130	-564 434	-678 182	-481 091	-146 188	-213 392	-1 518 853
Inntekter fra salg av anleggsmidler	-8 384	0	0	-13 500	0	0	-13 500
Tilskudd til investeringer	0	-7 000	0	-9 600	-130 600	0	-140 200
Kompensasjon for merverdiavgift	-32 014	-62 070	-99 998	-91 638	-53 012	-42 408	-287 056
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	-26 972	-5 200	-5 600	-6 100	-6 700	-7 500	-25 900
Andre inntekter	-2 528	-500	-200	-200	-200	-200	-800
Sum ekstern finansiering	-395 028	-639 204	-783 980	-602 129	-336 700	-263 500	-1 986 309
Intern finansiering							
Overført fra driftsbudsjettet	-1 827	-950	0	0	0	0	0
Bruk av tidligere års udiskonert	0	0	0	0	0	0	0
Bruk av avsetninger	-62 472	-10 300	-9 600	-10 100	-10 500	-11 200	-41 400
Sum intern finansiering	-64 299	-11 250	-9 600	-10 100	-10 500	-11 200	-41 400
Udekket/udiskonert	0	0	0	0	0	0	0

Budsjettskjema 2A viser hvordan Ringerike kommune finansierer investeringene sine. Her kommer det fram at Ringerike kommune får tilsammen 140,2 millioner kroner i tilskudd til omsorgsplasser fra Husbanken, og at salg til brukerne på 13,5 millioner kroner vil finne sted i 2019.

Videre viser oversikten at det er i 2018 at det største låneopptaket vil finne sted.

Budsjettskjema 2B – per område

Beløp i 1000

Tjenesteområde	Regnskap 2016	Rev. bud. 2017	Økonomiplan				Sum 2018 - 2021
			2018	2019	2020	2021	
Administrasjon og fellestjenester	0	19 192	0	0	0	0	0
Grunnskole	0	1 686	0	0	0	0	0
Helse og omsorg	0	2 973	0	0	0	0	0
Samfunn	0	576 703	0	0	0	0	0
Sum	0	600 553	0	0	0	0	0
Ikke-avgiftsfinansierte investeringer							
Administrasjon og fellestjenester	38 065	0	19 000	12 300	4 800	1 800	37 900
Grunnskole	1 918	0	0	0	0	0	0
Helse og omsorg	4 174	0	5 000	2 000	2 500	0	9 500
Samfunn	279 496	0	487 880	456 400	266 000	215 000	1 425 280
Sum	323 653	0	511 880	470 700	273 300	216 800	1 472 680
Avgiftsfinansierte investeringer							
Samfunn	0	0	233 800	90 129	21 500	4 000	349 429
Sum	0	0	233 800	90 129	21 500	4 000	349 429
Sum investeringer	323 653	600 553	745 680	560 829	294 800	220 800	1 822 109

udsjettskjema 2B viser fordelingen av investeringer på henholdsvis ikke-avgiftsfinansierte investeringer og avgiftsfinansierte investeringer.

Andelen av ikke-avgiftsfinansierte investeringer er på 70% i 2018 og på 98% i 2021.

Budsjettskjema 3 – Oversikt Drift

Beløp i 1000

	Regnskap 2016	Rev. bud. 2017	2018	Økonomiplan 2019	2020	2021
Driftsinntekter						
Brukerbetalinger	-66 949	-72 774	-74 599	-74 599	-74 599	-74 499
Andre salgs- og leieinntekter	-189 356	-181 030	-186 542	-192 522	-223 767	-227 559
Overføringer med krav til motytelse	-258 578	-237 195	-232 029	-232 029	-232 029	-232 029
Rammetilskudd	-724 237	-756 365	-756 000	-775 400	-777 100	-777 600
Andre statlige overføringer	-127 231	-144 272	-131 904	-131 770	-131 636	-131 497
Andre overføringer	-5 001	0	0	0	0	0
Inntekts- og formuesskatt	-741 382	-739 000	-800 000	-800 000	-800 000	-800 000
Eiendomsskatt	-54 234	-54 200	-54 200	-65 200	-65 200	-65 200
Andre direkte og indirekte skatter	-339	0	0	0	0	0
Sum driftsinntekter	-2 167 306	-2 184 836	-2 235 274	-2 271 520	-2 304 331	-2 308 384
Driftsutgifter						
Lønnsutgifter	1 058 457	1 046 212	1 075 927	1 073 547	1 072 842	1 073 607
Sosiale utgifter	289 693	308 043	317 326	317 454	317 326	317 326
Kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunens tjensteproduksjon	338 819	355 944	362 732	383 404	363 424	364 099
Kjøp av tjenester som erstatter kommunal tjensteproduksjon	216 664	218 838	213 408	213 408	213 408	213 408
Overføringer	157 758	173 021	158 089	157 872	157 788	157 488
Avskrivninger	62 750	78 000	98 000	113 000	123 000	123 000
Fordelte utgifter	-42 429	-33 296	-33 296	-33 296	-33 296	-33 296
Sum driftsutgifter	2 081 713	2 146 762	2 192 186	2 225 389	2 214 492	2 215 632
Brutto driftsresultat	-85 593	-38 074	-43 088	-46 131	-89 839	-92 752
Finansinntekter						
Renteinntekter og utbytte	-26 468	-25 237	-26 237	-26 437	-26 637	-26 637
Gevinst finansielle instrumenter (omløpsmidler)	-5 689	-5 000	-6 000	-6 000	-6 000	-6 000
Mottatte avdrag på utlån	-1 080	-773	-650	-650	-650	-650
Sum finansinntekter	-33 237	-31 010	-32 887	-33 087	-33 287	-33 287
Finansutgifter						
Renteutgifter og låneomkostninger	30 520	40 506	44 206	55 106	61 906	66 206
Tap finansielle instrumenter (omløpsmidler)	8	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	53 152	70 449	95 800	117 100	126 700	132 300
Utlån	952	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Sum finansutgifter	84 631	111 955	141 006	173 206	189 606	199 506
Resultat eksterne finanstransaksjoner	51 394	80 945	108 119	140 119	156 319	166 219
Motpost avskrivninger						
Motpost avskrivninger	-62 750	-78 000	-98 000	-113 000	-123 000	-123 000
Sum avskrivninger	-62 750	-78 000	-98 000	-113 000	-123 000	-123 000
Netto driftsresultat	-96 949	-35 129	-32 969	-19 012	-56 520	-49 533
Bruk av avsetninger						
Bruk av tidligere års regnskapsmessige mindreforbruk	-36 361	-52 179	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	0	0	0	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond	-33 359	-6 525	-11 031	-16 614	-14 617	-11 857
Sum bruk av avsetninger	-69 721	-58 704	-11 032	-16 614	-14 617	-11 857

Handlingsprogram for 2018-2021

	Regnskap 2016	Rev. bud. 2017	2018	Økonomiplan 2019	2020	2021
Avsetninger						
Overført til investering	1 827	1 450	0	0	0	0
Avsatt til dekning av tidligere års regnskapsmessige merforbruk	0	0	0	0	0	0
Avsatt til disposisjonsfond	68 561	85 934	37 550	29 175	64 684	54 932
Avsatt til bundne driftsfond	44 102	6 450	6 451	6 452	6 453	6 458
Sum avsetninger	114 490	93 834	44 001	35 626	71 137	61 390
Regnskapsmessig merforbruk (+)/mindreforbruk (-)	-52 179	0	0	0	0	0

Budsjettskjema 3 viser driftsbudsjettet fordelt på hovedarter og utviklingen fra 2016 til 2021.

Investeringer

Ikke-avgiftsfinansierte investeringer

Beløp i 1000			Økonomiplan				Sum
Investeringsprosjekter	Ferdig år	Netto prosjekt kostnad	2018	2019	2020	2021	2018-21
Administrasjon og fellestjenester							
IKT - Investeringer	LØPENDE	6 800	3 800	3 000	0	0	6 800
Intranett/nettside	2018	900	900	0	0	0	900
Rådhuset ombygging 1. etg.	2018	2 000	2 000	0	0	0	2 000
Sum Administrasjon og fellestjenester		9 700	6 700	3 000	0	0	9 700
Barnehage							
IKT - barnehage	2021	3 100	2 000	600	500	0	3 100
Ny sentrumsbarnehage	2021	29 000	0	2 000	10 000	17 000	29 000
Oppgradering barnehager	LØPENDE	3 000	1 000	1 000	1 000	0	3 000
Soveareal barnehage	2019	3 500	3 500	0	0	0	3 500
Sum Barnehage		38 600	6 500	3 600	11 500	17 000	38 600
Grunnskole							
Benterud skole	LØPENDE	175 000	171 000	4 000	0	0	175 000
Hov ungdomsskole med idrettshall	2022	335 000	2 500	2 500	50 000	180 000	235 000
IKT - Skole	LØPENDE	14 600	7 600	4 800	1 100	1 100	14 600
Nes skole ny barneskolefløy	LØPENDE	11 000	5 000	6 000	0	0	11 000
Oppgradering skolebygg	LØPENDE	6 000	3 000	3 000	0	0	6 000
Skoler - Nytt inventar	LØPENDE	9 000	5 000	4 000	0	0	9 000
Trygg skolevei Benterud skole	2018	16 000	16 000	0	0	0	16 000
Ullerål skole med idrettshall	LØPENDE	323 600	75 000	158 600	90 000	0	323 600
Sum Grunnskole		890 200	285 100	182 900	141 100	181 100	790 200
Kulturtjenesten							
Branntekniske tiltak i Nes samfunnshus	2018	700	700	0	0	0	700
Krematoriet	2019	2 000	0	2 000	0	0	2 000
Oppgradering og sprinkling Riddergården	LØPENDE	6 500	6 500	0	0	0	6 500
Tilskudd til RKF - Oppgradering og utvikling kirker	LØPENDE	0	0	0	0	0	0
Sum Kulturtjenesten		9 200	7 200	2 000	0	0	9 200
Helse og omsorg							
Helse - Inventar/medisinsk utstyr	LØPENDE	9 500	5 000	2 000	2 500	0	9 500
Heradsbygda omsorgssenter	LØPENDE	219 300	83 000	149 000	89 000	0	321 000
Hov vest omsorgsboliger	LØPENDE	4 200	10 000	17 300	0	0	27 300
Hov øst omsorgsboliger	LØPENDE	43 600	11 500	61 000	0	0	72 500
IKT - Pilotprosjekt Velferdsteknologi	LØPENDE	4 000	4 000	0	0	0	4 000
Ny legevakt	LØPENDE	86 500	46 500	30 000	10 000	0	86 500
Nye omsorgsplasser	2022	5 000	0	0	1 000	4 000	5 000
Oppgradering helse- og omsorgsbygg	LØPENDE	3 000	1 500	1 500	0	0	3 000
Parkering Austjord	2018	3 180	3 180	0	0	0	3 180
Ringerikskjøkken dampkjele	2018	7 000	7 000	0	0	0	7 000
Sum Helse og omsorg		385 280	171 680	260 800	102 500	4 000	538 980
Samfunn							
Bibrannstasjoner på Nes og Sokna	LØPENDE	4 000	4 000	0	0	0	4 000
BRR - Biler og redningsverktøy	LØPENDE	5 000	5 000	0	0	0	5 000
Energi, inneklima, overvåkning, sikring	LØPENDE	4 000	4 000	0	0	0	4 000
FDV-system	2018	2 500	2 500	0	0	0	2 500
Fossveien 7-9 AS	2018	2 500	2 500	0	0	0	2 500
G/S-vegbruer over Storelva	LØPENDE	4 000	0	0	2 000	2 000	4 000
Teknisk drift - Maskinpark	LØPENDE	4 500	3 000	1 500	0	0	4 500
Tiltak eiendomsutvikling	LØPENDE	0	0	0	0	0	0

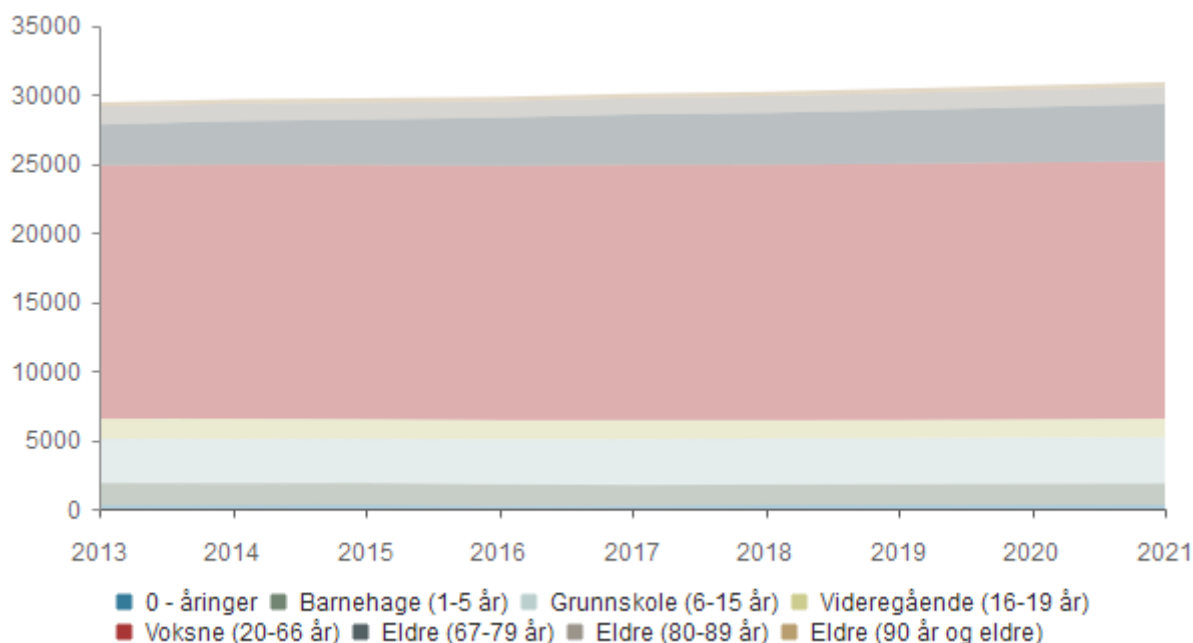
Handlingsprogram for 2018-2021

<i>Beløp i 1000</i>			Økonomiplan				Sum
Investeringsprosjekter	Ferdig år	Netto prosjekt kostnad	2018	2019	2020	2021	2018-21
VPI - Kommunale veier, gatelyst, park og idrett	LØPENDE	48 000	12 000	12 000	12 000	12 000	48 000
VPI - Sykkelbysatsing	LØPENDE	3 000	1 000	1 000	1 000	0	3 000
Sum Samfunn		77 500	34 000	14 500	15 000	14 000	77 500
Sum		1 410 480	511 180	466 800	270 100	216 100	1 464 180

Avgiftsfinansierte investeringer

<i>Beløp i 1000</i>			Økonomiplan				Sum
Investeringsprosjekter	Ferdig år	Netto prosjekt kostnad	2018	2019	2020	2021	2018-21
Samfunn							
Digitale vannmålere	2022	15 500	0	4 500	4 000	4 000	12 500
Eggemoen VA-løsninger	LØPENDE	11 929	0	11 929	0	0	11 929
Høngata nord VA	LØPENDE	5 000	0	5 000	0	0	5 000
Monserud renseanlegg	LØPENDE	186 200	148 000	38 200	0	0	186 200
Overføringsledninger Åsa - Monserud	LØPENDE	33 000	33 000	0	0	0	33 000
Overvannskulvert Storjordet - St.Hanshaugen	LØPENDE	20 000	1 000	9 000	10 000	0	20 000
Ringerike vannverk	LØPENDE	35 000	35 000	0	0	0	35 000
Sanering Nes i Ådal etappe 2	LØPENDE	14 800	8 800	6 000	0	0	14 800
Styresystem Nes RA og Monserud RA	LØPENDE	15 000	0	7 500	7 500	0	15 000
Utskifting avløpsledninger	LØPENDE	8 000	4 000	4 000	0	0	8 000
Utskifting vannledninger	LØPENDE	8 000	4 000	4 000	0	0	8 000
Sum Samfunn		352 429	233 800	90 129	21 500	4 000	349 429
Sum		352 429	233 800	90 129	21 500	4 000	349 429

Befolkningsutvikling

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
0 - åringar	267	281	297	234	247	291	298	304	310
Barnehage (1-5 år)	1 592	1 568	1 562	1 537	1 469	1 461	1 485	1 508	1 524
Grunnskole (6-15 år)	3 206	3 195	3 200	3 243	3 311	3 329	3 334	3 357	3 348
Videregående (16-19 år)	1 455	1 470	1 422	1 401	1 386	1 331	1 305	1 300	1 340
Voksne (20-66 år)	18 323	18 384	18 397	18 399	18 475	18 475	18 530	18 585	18 621
Eldre (67-79 år)	2 953	3 145	3 291	3 489	3 650	3 757	3 884	4 011	4 147
Eldre (80-89 år)	1 315	1 262	1 214	1 179	1 187	1 212	1 238	1 247	1 239
Eldre (90 år og eldre)	289	319	329	319	309	316	327	320	338
Total	29 400	29 624	29 712	29 801	30 034	30 172	30 401	30 632	30 867

Prognose type: Middels nasjonal vekst

Prognose periode: 4

Befolkningen i Ringerike kommune har vokst mindre enn befolkningen i Norge totalt de siste årene. I SSB's prognose, vil befolkningen vokse med 0,5% i 2018, og 0,8% i kommende år. Denne prognosen tar ikke hensyn til bygging av ny E16 og Ringeriksbanen.

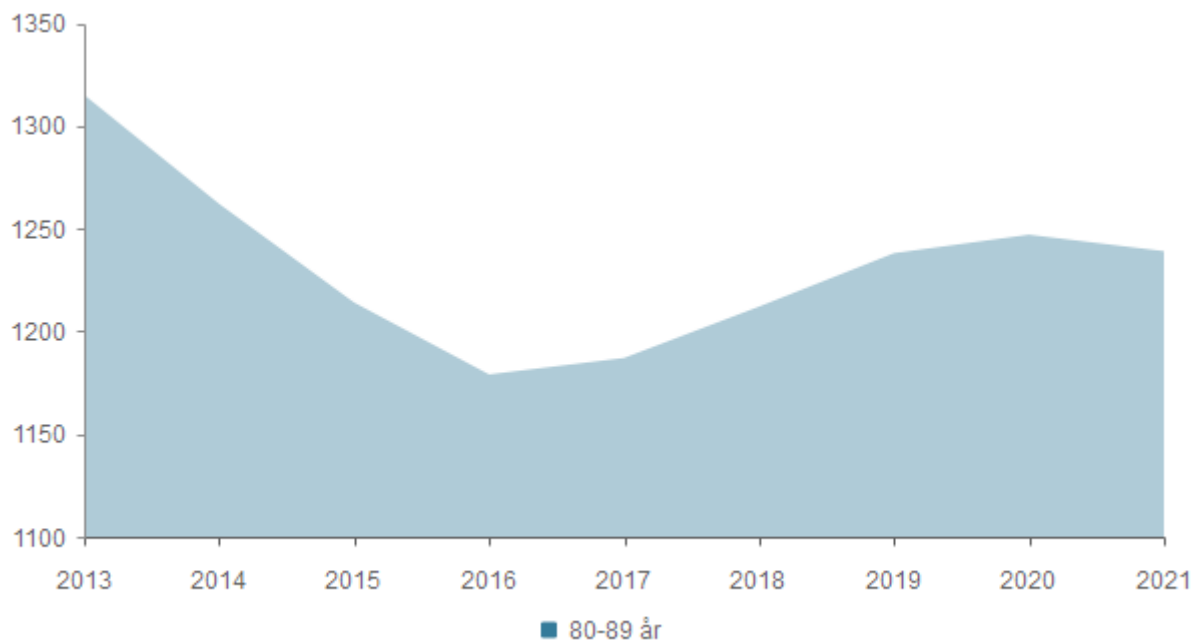
Prognosen viser størst vekst blant eldre mellom 67 og 79 år, dernest blant de aller yngste i handlingsprogramperioden.

Voksne (20-66 år)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
20 år	373	357	397	373	338	360	356	331	331
21 år	436	378	370	382	370	352	361	358	336
22 år	378	428	396	380	375	367	353	359	356
23-24 år	764	770	765	804	789	757	747	725	714
25-34 år	3 340	3 388	3 468	3 460	3 605	3 675	3 751	3 827	3 893
35-44 år	4 082	4 029	3 950	3 933	3 909	3 888	3 843	3 839	3 819
45-49 år	2 147	2 227	2 201	2 191	2 153	2 154	2 151	2 126	2 112
50-66 år	6 803	6 807	6 850	6 876	6 936	6 922	6 968	7 020	7 060
Total	18 323	18 384	18 397	18 399	18 475	18 475	18 530	18 585	18 621

Den totale utviklingen i demografigruppa "Voksne mellom 20 og 66 år", viser ett tilnærmet stabilt nivå de neste årene. Det betyr at antall innbyggere som skal være yrkesaktive i Ringerike, ikke øker nevneverdig de neste fire årene.

Eldre (80-89 år)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
80-89 år	1 315	1 262	1 214	1 179	1 187	1 212	1 238	1 247	1 239
Total	1 315	1 262	1 214	1 179	1 187	1 212	1 238	1 247	1 239

Demografigruppa "Eldre 80-89 år" øker med 59 personer fram til 2021, dette er en økning på 4,3%.

Hovedtallene i budsjettforslaget

Sentrale inntekter

Beløp i 1000	Budsjett		Økonomiplan		
	2017	2018	2019	2020	2021
Skatt på inntekt og formue	-739 000	-800 000	-800 000	-800 000	-800 000
Ordinært rammetilskudd	-756 365	-756 000	-775 400	-777 100	-777 600
Skatt på eiendom	-54 200	-54 200	-65 200	-65 200	-65 200
Andre generelle statstilskudd	-25 380	-22 812	-22 678	-22 544	-22 405
Sum sentrale inntekter	-1 574 945	-1 633 012	-1 663 278	-1 664 844	-1 665 205

Sentrale inntekter er basert på kommuneøkonomiproposisjonen for 2018, og det er lagt inn endringer i forhold til skatt og rammetilskudd basert på KS sin modell for kommunens inntekter. I tillegg er årene 2019-2021 lagt inn en endring på 1,2% realvekst ut fra historikk på at realveksten i kommunens inntekter har vært på mellom 1,1% og 1,5%.

Til disposisjon for tjenesteområdene

Beløp i 1000	Budsjett		Økonomiplan		
	2017	2018	2019	2020	2021
Oppsummering sentrale poster					
Frie disponible inntekter	-1 574 945	-1 633 012	-1 663 278	-1 664 844	-1 665 205
Finansinntekter/-utgifter	81 069	108 243	140 243	156 443	166 343
Avsetninger og bruk av avsetninger	33 755	37 550	29 175	64 684	54 932
Overført til investering	1 450	0	0	0	0
Sum sentrale inntekter og utgifter - Til fordeling tjenesteområdene	-1 458 671	-1 487 220	-1 493 861	-1 443 717	-1 443 930
Sum fordelt tjenesteområdene	-1 458 671	-1 487 220	-1 493 861	-1 443 717	-1 443 930

Disponering av driftsrammen

Driftsbudsjettet - forslag til rammendringer per tjenesteområde i årsbudsjettet

Tjenesteområde	Vedtatt budsjett			Nye tiltak og realendringer		Årsbudsjett 2018	Realendring i %
	2017	Prisjustering og diverse endringer	Effektivisering	realendringer budsjett			
10 Folkevalgte og revisjon	9 917	162	-52	280	10 307	2,8 %	
20 Administrasjon og fellestjenester	96 316	1 678	-701	6 346	103 639	6,6 %	
30 Barnehage	185 393	4 132	-11 526	250	178 249	0,1 %	
31 Grunnskole	285 178	7 893	-2 405	3 187	293 853	1,1 %	
32 Spesielle tiltak barn og unge	161 499	2 760	-12 787	4 150	155 622	2,6 %	
33 Kulturtjenesten	27 308	-679	-148	1 924	28 405	7,0 %	
40 Helse og omsorg	592 546	14 048	-6 657	10 532	610 469	1,8 %	
50 Samfunn	107 210	-3 615	-1 802	3 268	105 061	3,0 %	
70 Avsetninger, overføringer	-6 695	-6 699	10 994	4 014	1 614	-60,0 %	
Sum netto driftsutgifter	1 458 672	19 680	-25 084	33 951	1 487 219	2,3 %	

Driftsbudsjett - forslag til ramme-endringer per tjenesteområde i årsbudsjettet viser sektorenes rammer fordelt på ulike typer tiltak. For 30 Barnehage og 32 Spesielle tiltak barn og unge er beløpene i kolonnen for "Effektivisering" justering av tjenestenivå. For barnehagesektoren er dette en konsekvens av færre barn som etterspør barnehageplass, og Spesielle tiltak for barn og unge er omfanget av enslige

mindreårige asylsøkere som kommunen har bosatt redusert.

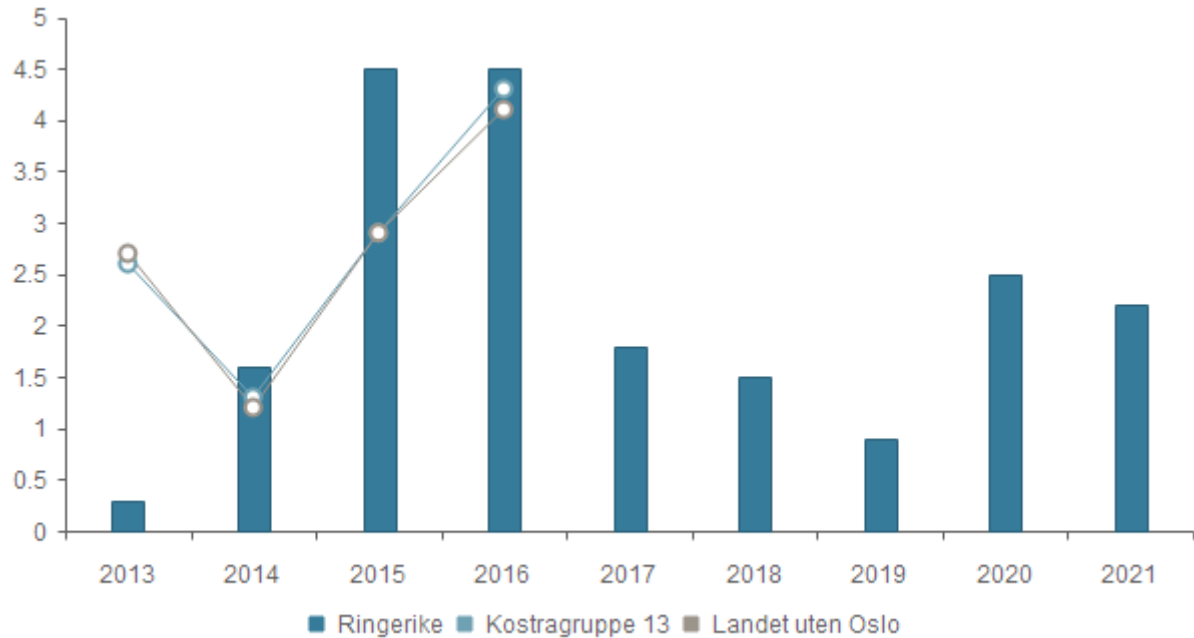
Driftsbudsjettet - forslag til rammendringer per tjenesteområde i økonomiplanperioden

Beløp i 1000

Tjenesteområde	Vedtatt budsjett 2017	Prisjustering og diverse endringer	Effektivisering	Nye tiltak og realendringer budsjett	Budsjett 2021	Realendring i %
10 Folkevalgte og revisjon	9 917	162	-52	280	10 307	2,8 %
20 Administrasjon og fellestjenester	96 316	1 678	-701	6 481	103 774	6,7 %
30 Barnehage	185 393	4 132	-11 526	250	178 249	0,1 %
31 Grunnskole	285 178	3 893	-2 405	5 871	292 537	2,1 %
32 Spesielle tiltak barn og unge	161 499	2 760	-12 787	4 150	155 622	2,6 %
33 Kulturtjenesten	27 308	-679	-148	734	27 215	2,7 %
40 Helse og omsorg	592 546	8 398	-7 657	10 132	603 419	1,7 %
50 Samfunn	107 210	-31 093	-1 802	-3 122	71 192	-2,9 %
70 Avsetninger, overføringer	-6 695	-6 699	10 994	4 014	1 614	-60,0 %
Sum netto driftsutgifter	1 458 672	-17 448	-26 084	28 790	1 443 930	2,0 %

Økonomisk utvikling i planperioden

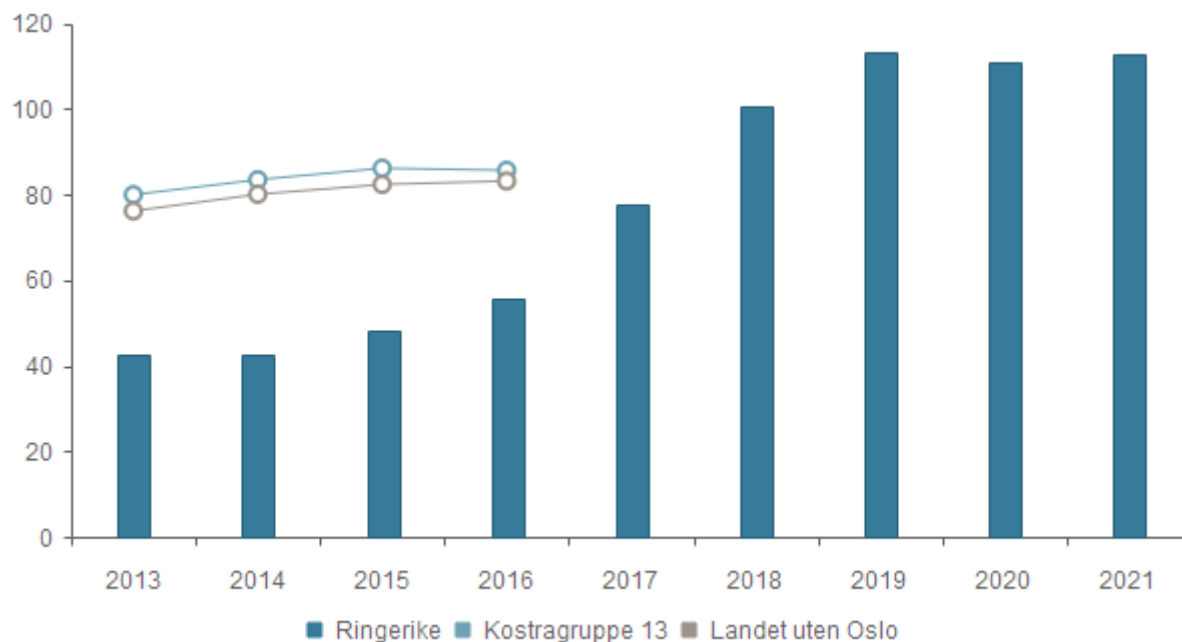
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ringerike	0,3 %	1,6 %	4,5 %	4,5 %	1,8 %	1,5 %	0,8 %	2,5 %	2,1 %

Netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter varierer gjennom handlingsprogramperioden. Det er anbefalt at dette nøkkeltallet er 1,75%. Vi ser at i en periode hvor vi har ett stort investeringsprogram, vil vi ligge rundt dette. For 2019 er nøkkeltallet 0,8%, siden vi finansierer vår andel av nytt kryss ved Høyskolen i Sør-Øst. I 2020 og 2021 ligger vi høyere ett dette, og vi bør vurdere om det fra 2020 brukes noe midler til egenfinansiering av investeringer i stedet for å styrke disposisjonsfondet ytterligere.

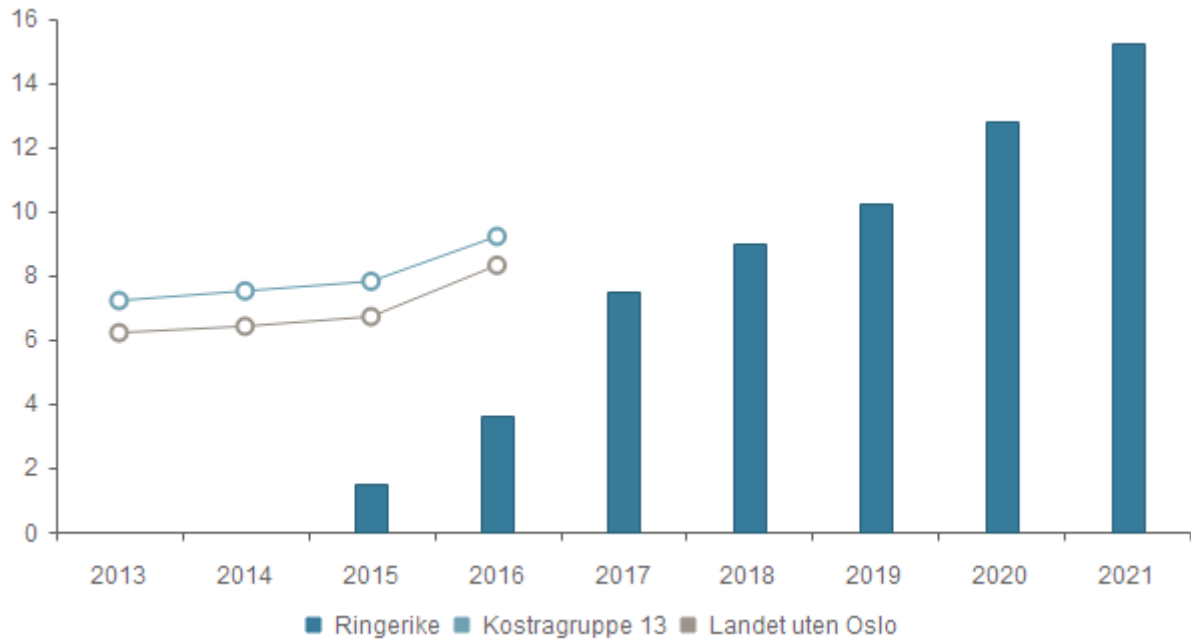
Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ringerike	42,5 %	42,5 %	48,4 %	55,5 %	77,5 %	100,4 %	113,2 %	111,0 %	112,8 %

Netto lånegjeld i % av brutto driftsinntekter er ett måletall Riksrevisjonen mener at ikke bør ligge over 100%. Ringerike kommune lå fram til 2016 godt under dette nivået, men fra i 2019 vil vi ligge over. Dette skyldes at investeringsprogrammet finansieres med lånemidler. Vi vil i 2019 være på det høyeste nivået, men er noe lavere i 2020 og 2021, både fordi investeringstakten tas noe ned, og fordi tilskudd fra Husbanken og salgsinntekter fra boliger til brukere vil benyttes til å nedbetale lån.

Disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ringerike	0,0 %	0,0 %	1,5 %	3,6 %	7,5 %	9,0 %	10,2 %	12,8 %	15,2 %

Disposisjonsfond i % av brutto driftsinntekter øker i Handlingsprogramperioden. I 2019 vil vi ha et disposisjonsfond som er over 10%, noe som er på nivå hva andre kommuner i KOSTRA-gruppe 13 har. Ringerike kommune har i 2019 en buffer på over 200 millioner kroner til å dekke uforutsette hendelser.

Kommunens tjenesteområder

Folkevalgte og revisjon

Driftsbudsjett

Fordeling på hovedart

Beløp i 1000	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Driftsutgifter						
Lønn	5 495	6 886	7 076	7 076	7 076	7 076
Kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunal egenproduksjon	1 327	1 237	1 237	1 237	1 237	1 237
Kjøp av varer og tjenester som erstatter kommunal egenproduksjon	2 295	2 015	2 215	2 215	2 215	2 215
Overføringsutgifter	120	100	100	100	100	100
Finansutgifter	819	119	119	119	119	119
Sum Driftsutgifter	10 054	10 357	10 747	10 747	10 747	10 747
Driftsinntekter						
Salgsinntekter	-366	-420	-420	-420	-420	-420
Finansinntekter og finansieringstransaksjoner	-803	-20	-20	-20	-20	-20
Sum Driftsinntekter	-1 180	-440	-440	-440	-440	-440
Sum	8 874	9 917	10 307	10 307	10 307	10 307

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Vedtatt budsjett	9 917	9 917	9 917	9 917
Sum Tekniske justeringer	162	162	162	162
Konsekvensjustert budsjett	162	162	162	162
Konsekvensjustert ramme	10 079	10 079	10 079	10 079
Innsparingstiltak				
Andre tiltak	-52	-52	-52	-52
Sum Innsparingstiltak	-52	-52	-52	-52
Nye tiltak				
Kostnader til revisjon for Kirkelig Fellesråd	200	200	200	200
Revidering av ordning for fallviltgruppa	80	80	80	80
Sum Nye tiltak	280	280	280	280
Nye tiltak og realendringer budsjett	228	228	228	228
Ramme 2018-2021	10 307	10 307	10 307	10 307

Nye tiltak

Kostnader til revisjon for Kirkelig Fellesråd

I budsjett 2017 var revisjonshonorar relatert til Ringerike kirkelig fellesråd ikke medregnet. Gjennom tjenesteytingsavtalen belastes fellesrådet to hundre tusen for denne tjenesten, men kostnad var ikke med.

Revidering av ordning for fallviltgruppa

Ved påkjørsler av hjortevilt og ved observasjon av skadet vilt henvender politiet seg til fallviltgruppa som rykker ut. Det foreslås at ordningen revideres og godgjøringen endres.

Administrasjon og fellestjenester

Driftsbudsjett

Fordeling på hovedart

Beløp i 1000	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Driftsutgifter						
Lønn	69 553	70 641	75 861	76 889	76 181	77 131
Kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunal egenproduksjon	36 819	35 610	37 457	37 579	36 923	36 923
Kjøp av varer og tjenester som erstatter kommunal egenproduksjon	4 747	2 090	2 090	2 090	2 090	2 090
Overføringsutgifter	6 415	180	781	180	180	180
Finansutgifter	50	6	6	6	6	6
Sum Driftsutgifter	117 584	108 527	116 195	116 744	115 380	116 330
Driftsinntekter						
Salgsinntekter	-6 457	-8 273	-8 428	-8 428	-8 428	-8 428
Refusjoner	-5 282	-3 478	-3 668	-3 668	-3 668	-3 668
Finansinntekter og finansieringstransaksjoner	-1 605	-460	-460	-460	-460	-460
Sum Driftsinntekter	-13 645	-12 211	-12 556	-12 556	-12 556	-12 556
Sum	103 939	96 316	103 639	104 188	102 824	103 774

Om sektor

Administrasjon og fellestjenester skal legge til rette for virksomhetsstyring av hele kommunen. Profesjonalisering av virksomhetsprosesser er et prioritert område for sektoren. Gjennom kommunens satsning på kompetanse og utvikling skal det gjennomføres tiltak som sikrer bedre tjenester til innbyggerne.

HR og fellestjenester

HR (Human Resources) skal bidra med kompetanse for ansatte og sikre at organisasjonens HR-verktøy og -prosesser bygger opp under organisasjonens overordnede mål, mandat og strategi. Sentrale områder HR skal legge til rette for er:

- organisasjonsutvikling
- lederutvikling
- rekruttering
- kompetansestyring
- medbestemmelsesprosesser

Gjennom kommunens arbeidsgiverpolitikk skal HR legge til rette for at ansatte i Ringerike kommune har en meningsfull og god arbeidsplass.

Fellestjenester består av servicetorg, politisk sekretariat og dokumentcenter.

Kommunikasjonsavdelingen

Kommunikasjonsavdelingen er kommunens ressurs innen intern og ekstern kommunikasjon, mediehåndtering, merkevare og omdømmebygging. Avdelingen er organisert for å ivareta rådgivning og praktisk bistand med arbeidsoppgaver knyttet til dette, overfor alle nivåer i hele organisasjonen.

Hovedfokuset vil i kommende periode være å utvikle og bedre innbyggerdialogen og den interne kommunikasjonsflyten med vekt på økt bruk av digitale kanaler og flater. Dette medfører både fornying av eksisterende kanaler og etablering av nye.

Kommuneadvokatjenesten/-kontoret

Advokatkontoret er kommunens prosessfullmektig i saker for fylkesnemnd og domstolene. Kontoret er kommunens rådgiver i saker som reiser juridiske problemstillinger. De utarbeider forslag til høringssvar på relevante lovendringer og holder en rekke kurs for kommunens enheter. Kommuneadvokaten rapporterer direkte til rådmannen. I 2016 tok kommuneadvokaten over prosedyreansvaret for barnevernsaker. Det er rekruttert erfarne advokater med bred prosedyreerfaring.

Kontoret dekker i dag kommunens juridiske behov innen sentrale fagområder for kommunen, blant annet:

- barnevern
- rus
- arbeidsrett
- forvaltningsrett
- erstatningsrett
- kontraktsrett

Et styrket juridisk fagmiljø bidrar til juridisk kvalitetssikring av vedtak før de treffes, og at kommunen generelt drives i samsvar med regelverket. Det forventes at dette vil redusere risikoen for klager og tvister. Den forventede effekten er at enhetene i større grad skal kunne konsentrere seg om tjenestetilbudet fremfor saks- og klagebehandling. Det er forventet at dette vil frigjøre ressurser som skal komme kommunens brukere til gode. Risikoen for at kommunen kommer i erstatningsansvar, eller på annen måte pådras økte utgifter som følge av mangelfull håndtering av en sak, vil også bli redusert med et styrket juridisk miljø i kommunen.

Økonomi - og innkjøpsfunksjonen

Økonomifunksjonen skal legge til rette for at enhetene har god oversikt over sine ressurser for å kunne disponere disse på best mulig måte. Det gjøres ved at enhetene får gode verktøy til budsjettoppfølging, planlegging av budsjettammen og støtte til å benytte verktøyene på en god måte.

Økonomifunksjonen sørger også for at kommunens inntekter blir fakturert og innbetalt raskt og effektivt.

Økonomifunksjonen vil ha stor fokus på digitalisering av sine prosesser, og gjennom digitaliseringen gjøre prosessene mer effektive til nytte for enhetene og med høyere kvalitet.

Innkjøpsfunksjonen støtter enhetene slik at disse gjør sine innkjøp og anskaffelser i henhold til lover og forskrifter om offentlige anskaffelser, ved å ha gode rutiner, opplæring og framforhandle gode

rammeavtaler, samt følge opp kontrakter med leverandører og sikre at Ringerike kommune er lojale ovenfor de avtaler som vi har inngått.

IT-enheten

IT-enheten skal sørge for sikker drift av kommunens IT-systemer, og være en god støttespiller i arbeidet med å digitalisere prosesser og levere nye tjenester hvor IT er en del av leveransen. IT skal sørge for at kommunen er gode på informasjonssikkerhet, og at vi er klare til nytt regelverk for personvern innføres mai 2018.

Utfordringer og viktige tiltak

Utfordringer

Administrasjonen i kommunen har ansvar for å legge til rette for gode prosesser slik at alle sektorene i kommunen oppfyller de krav som vil bli stilt, og at det er god samhandling på tvers av sektorene til det beste for innbyggerne.

Tiltak

Ringerike kommune satser spesielt på digitalisering, kompetanseutvikling og samhandling.

Prioritering av nye nettsider og internkommunikasjonsløsning som vil sikre god digital samhandling både internt, og mot innbyggerne, blir sentrale områder.

Generell digitalisering av arbeidsprosesser innen det administrative vil også prioriteres.

Kostranalyse - Adm, styring og fellesutgifter

	Ringerike 2015	Ringerike 2016	Ringsaker	Gjøvik	Kostragruppe 13	Landet uten Oslo
Produktivitet						
Brutto driftsutgifter til administrasjon og styring i kr. pr. innb	3 802	4 392	4 053	4 260	4 157	4 936
Brutto driftsutgifter til funksjon 100 Politisk styring, i kr. pr. innb	236	280	241	594	267	401
Brutto driftsutgifter til funksjon 110, Kontroll og revisjon, i kr. pr. innb	70	76	75	57	88	123
Brutto driftsutgifter til funksjon 120 Administrasjon, i kr. pr. innb	3 096	3 517	2 849	2 989	3 199	3 736
Økonomi						
- herav Lønn administrasjon, i prosent av totale lønnsutgifter	5,4 %	5,5 %	5,0 %	4,6 %	5,5 %	6,0 %

Kommentarer til KOSTRA-tallene

Ringerike kommunes brutto driftsutgifter til administrasjon og styring i kr pr innbygger var i 2016 kr 4 392, mot kr 3 802 i 2015. Bakgrunnen for økning fra 2015 til 2016 skyldes i all vesentlighet satsing på økt kompetanse, blant annet lederutvikling. Det har i perioden 2012-2015 vært en klar årlig nedgang i utgiftene til administrasjon noe som tilsier en effektivisering av kommunens administrasjon.

Ringerike kommune hadde for noen år tilbake en gjennomgang av KOSTRA-funksjon 120 som er det dominerende måleparameter her. Vi brukte da Gjøvik kommune som sammenligning og etter korrigeringer var Ringerike og Gjøvik kommuner stort sett like på administrasjon. Tall viser at Ringerike kommune viser en mer positiv utvikling i forhold til utgifter til administrasjon sett i forhold til Gjøvik kommune frem til og med 2015. Frem til 2015 har Gjøvik kommune har stigende gifter til administrasjon mens Ringerike kommunes utgifter her viser en synkende tendens. Bakgrunnen for Ringerike kommunes økning fra 2015 til 2016 skyldes som nevnt satsing på kompetanseheving i kommunen.

Folkevalgte og revisjon

Ringerike kommunes brutto driftsutgifter til politisk styring i kr pr innbygger var i 2016 kr 280. Dette var en økning fra kr 236 i 2015. Det ble i 2015 vedtatt nytt godtgjøringsreglement for folkevalgte i Ringerike kommune med virkning fra 01.01.2016 som har medført økte utgifter på dette måleparameteret.

Valgåret vil medvirke til svingninger i utgifter slik at 2015, 2017, 2019 osv naturlig vil ligge høyere enn 2014, 2016 og 2018 osv.

Ringerike kommunes brutto driftsutgifter til kontroll og revisjon i kr pr innbygger var i 2016 kr 76, en økning fra kr 70 i 2015. Økningen skyldes blant annet utgifter til revisjon av Ringerike kirkelige fellesråd.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Vedtatt budsjett	96 316	96 316	96 316	96 316
Sum Tekniske justeringer	1 678	1 678	1 678	1 678
Konsekvensjustert budsjett	1 678	1 678	1 678	1 678
Konsekvensjustert ramme	97 994	97 994	97 994	97 994
Innsparingstiltak				
Effektiviseringskrav 0,5%	-546	-546	-546	-546
Justering inntekt	-155	-155	-155	-155
Sum Innsparingstiltak	-701	-701	-701	-701
Nye tiltak				
Opprettelse av en utviklings-/strategiavdeling i rådmannens stab	2 500	2 500	2 500	2 500
Utvikling av kommunens tjenester	2 000	2 000	2 000	2 000
Kommunens forsikringer og fellesutgifter	1 525	1 525	1 525	1 525
Valg	-1 270	0	-1 270	0
Innkjøpsjef	800	800	800	800
Redusert bemanning BA	-800	-800	-800	-800
Digitaliseringsfond i regi av KS	601	0	0	0
Informasjonstiltak - nye nettsider og internkommunikasjonsløsning	300	300	300	300
Regionkoordinator	270	270	270	270
Innfordring kommunens utestående fordringer	200	200	200	200
Trainee	140	-180	-394	-394
Barne- og ungdomsarbeider lærling	80	280	400	80
Sum Nye tiltak	6 346	6 895	5 531	6 481
Nye tiltak og realendringer budsjett	5 645	6 194	4 830	5 780
Ramme 2018-2021	103 639	104 188	102 824	103 774

Nye tiltak

Opprettelse av en utviklings-/strategiavdeling i rådmannens stab

I forbindelse med vekstambisjonene og den økte satsningen knyttet til vei og bane har rådmannen behov for økt kompetanse og kapasitet i egen stab. Det foreslås derfor å opprette en utviklings-/strategiavdeling. Avdelingen skal bidra til en tettere oppfølging mot det politiske nivået og synliggjøre og operasjonalisere kommunens vedtatte strategier og planverk i en bedre helhetlig og koordinert form.

Utvikling av kommunens tjenester

For å utvikle kommunens tjenester, både når det gjelder hvilke tjenester kommunen leverer, hvordan tjenestene leveres, til hvilken kvalitet de leveres, trengs det økt kompetanse i kommunen. Rådmannen foreslår å heve kompetansen innenfor tjenestekvalitet, digitalisering og tjenestedesign.

Kommunens forsikringer og fellesutgifter

Kommunens utgifter til kontingenter til OU, FoU og KS øker, det gjør også kostnadene til erkjentlighet. Videre ser vi en økning i forsikringskostnader samt at erstatning i regi av Norsk pasientskadeerstatninger øker.

Digitaliseringsfond i regi av KS

Ringerike kommune innbetaler til KS sin finansieringsordning for digitaliseringsprosjekter 20 kr per innbygger.

Informasjonstiltak - nye nettsider og internkommunikasjonsløsning

Hovedfokuset for kommunikasjonsavdelingen i kommende periode vil være å utvikle og bedre innbyggerdialogen og den interne kommunikasjonsflyten med vekt på økt bruk av digitale kanaler og flater. Dette medfører både fornying av eksisterende kanaler og etablering av nye. Det skal lanseres nye internett- og intranettsider basert på moderne løsningsplattformer i løpet av vinteren 2018.

Regionkoordinator

Justering i forhold til at regionkoordinator sin stilling økte fra 70 % til 100 % i 2017 samt behov for økning av øvrige driftsutgifter. Budsjett her har vært uendret i lengre tid. Økning i refusjon fra Jevnaker og Hole samt Ringerike kommunes andel salderer noe av behovet. Netto utgift fordeles slik 1/5 Hole, 1/5 Jevnaker og 3/5 Ringerike. Ringerike sender avregning etterskuddsvis.

Innfordring kommunens utestående fordringer

Innkrevning av kommunale krav foregår i enheten for Skatt og avgift. Kommunen jobber nå mer aktivt med innkreving av disse kravene, og det medfører økte utgifter til gebyrer når krav sendes til namsmann og tingretten. En mer aktiv innkreving gir bedret likviditet til kommunen, samt at tidlig innsats betyr at færre krav må avskrives, samt at det har en holdningsskapende effekt ved at kommunens innbyggere og næringsliv respekterer at det skal betales til forfall for kommunens varer og tjenester.

Trainee

Det er inngått avtale om trainee som begynner 2. halvår 2017 og som lønnes 3 mnd ut i 2018. I tillegg kommer ny trainee som begynner 2. halvår 2018 som også skal lønnes 3 mnd ut i 2019. Etter dette er det ikke planer om ny trainee.

Barne- og ungdomsarbeider lærling

Ringerike kommune ønsker å styrke arbeidet med lærlinger og foreslår å utvide med to lærlinger innen barne- og ungdomsarbeiderfaget. En lærling legges inn fra høsten 2018 og ytterligere en lærling fra høsten 2019.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Ferdig år	Netto prosjekt kostnad	Økonomiplan				Sum
			2018	2019	2020	2021	2018-21
Administrasjon og fellestjenester							
IKT - Investeringer	LØPENDE	6 800	3 800	3 000	0	0	6 800
Intranett/nettside	2018	900	900	0	0	0	900
Rådhuset ombygging 1. etg.	2018	2 000	2 000	0	0	0	2 000
Sum Administrasjon og fellestjenester		9 700	6 700	3 000	0	0	9 700
Sum investeringsprosjekter		9 700	6 700	3 000	0	0	9 700

IKT - Investeringer

IKT-investeringer benyttes til kommunens datasenter og serverrom, IKT-sikkerhet, investering i og utvikling av IT-prosjekter som kommer hele kommunen til gode, både internt og ut mot kommunens innbyggere.

Rådhuset ombygging 1. etg.

Det er planlagt gjennomført en oppgradering av 1. etg i Rådhuset. Dette innebærer etablering av en politisk fløy med kontorer til ordfører, varaordfører og politisk sekretariat. I tillegg er det planlagt å lage et møteromsområde som vil gi bedre møteromskapasitet. Ekspedisjonsområdet skal oppgraderes og det skal lages 1 - 2 rom hvor innbyggere kan ha møter med ansatte på Rådhuset.

Barnehage

Driftsbudsjett

Fordeling på hovedart

Beløp i 1000	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Driftsutgifter						
Lønn	0	90 165	91 491	91 491	91 491	91 491
Kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunal egenproduksjon	0	3 094	3 094	3 094	3 094	3 094
Kjøp av varer og tjenester som erstatter kommunal egenproduksjon	0	118 183	109 183	109 183	109 183	109 183
Overføringsutgifter	0	1 615	3 595	3 595	3 595	3 595
Sum Driftsutgifter	0	213 057	207 364	207 364	207 364	207 364
Driftsinntekter						
Salgsinntekter	0	-20 015	-21 465	-21 465	-21 465	-21 465
Refusjoner	0	-7 619	-7 619	-7 619	-7 619	-7 619
Finansinntekter og finansieringstransaksjoner	0	-30	-30	-30	-30	-30
Sum Driftsinntekter	0	-27 664	-29 114	-29 114	-29 114	-29 114
Sum	0	185 393	178 249	178 249	178 249	178 249

Om sektor

Vi har 10 kommunale, 1 midlertidig kommunal og 20 private barnehager. Barnehagene skal gi barn muligheter for lek, livsutfoldelse og meningsfulle opplevelser og aktiviteter, samtidig som det jobbes pedagogisk, helsefremmende og forebyggende.

Ringerike kommune har som mål å være en attraktiv bokommune spesielt for familier i etableringsfasen. For småbarnsfamilier er det *avgjørende at barnehagetilbudet i Ringerike holder god kvalitet*, og at de får barnehageplass når de trenger det – helst i nærheten av der de bor. Det jobbes særskilt for å få barn av flyktningfamilier til å benytte seg av barnehagetilbudet, dette som et forebyggende tiltak i forhold til integrering og språk.

Riktig kapasitet i forhold til befolkningsvekst og bosettingsmønstre samt kostnadseffektiv drift er ønsket utviklingsretning.

Strategi, utvikling og satsing

Handlingsplanen vedtatt i 2015 viser strategien som skal være retningsgivende og understøtte prioriteringer i den enkelte barnehage. Ønsket utviklingsretning er at barnehagene skal legge til rette for et godt grunnlag for videre utvikling og læring. Målet er en trygg barnehage med kvalifiserte og omsorgsfulle voksne.

Hovedfokuset er *tidlig innsats* i samarbeid med foresatte og andre samarbeidspartnere. De ansatte er en viktigste ressurs og god kompetanse hos de ansatte, både opplevd og definert, er prioritert. Alle barnehagene legger til rette for faglig utvikling, refleksjon over og forbedring av egen praksis. Satsningsområder for barnehagene er:

- lek
- vennskap

- psykososialt miljø
- danning
- læringsmiljø
- kommunikasjon
- matematikk

Sektoren bruker verktøy som bruker- og medarbeiderundersøkelser til å ha et kreativt og kritisk blikk på egen praksis og endrer og utvikler der sektoren har utfordringer.

Utfordringer og viktige tiltak

Kapasitet

Kommunestyret har hatt en barnehagebehovsanalyse til orientering. Analysen peker på behov frem i tid. Kommunen legger opp til at utbygging av nye barnehager skal fordeles hensiktsmessig mellom kommunen selv og private aktører.

Prognosen for antall barn i førskolealder viser en liten nedgang i 2017 og 2018. Det vil da være under 1500 førskolebarn i alderen 1-5 år. Prognosen forventer en stabil utvikling for antall førskolebarn de neste 6-7 årene, til tross for at det er høy boligbygging i kommunen. Dette skyldes delvis at det blir færre i fruktbar alder i befolkningen og at kommunen vokser i de eldre aldersgruppene.

På mellomlang sikt vil økt tilflytting og økt boligutbygging, drevet fram av bane og vei, gi forventninger om vekst i antall førskolebarn i kommunen. Prognosen viser at antall førskolebarn i Ringerike kommune passerer 1800 barn rundt 2028. Ringerike kommune har i dag tilbud til alle med lovmessig rett til plass, og har i tillegg gitt tilbud til flere barn som fyller ett år i løpet av året. Målet er å tilby barnehageplass på 1-årsdagen.

Barnehagekapasiteten som helhet må økes. De overordnede grep for barnehagevirksomheten er etablering av større barnehager med god utnyttelse av areal og lederressurs, et likeverdig og helhetlig barnehagetilbud, tidlig innsats og mestringsperspektiv, samt samhandling og samarbeid.

Heggen barnehage er en midlertidig barnehage som har kapasitet til å ta imot 56 barn. Pr dags dato har 30 barn plass i Heggen barnehage. Barnehagen tilfredsstillende alle lovmessige krav for drift. For å være en attraktiv bokommune spesielt for unge og familier i etableringsfasen gjøres Heggen barnehage om fra en midlertidig til en permanent barnehage fra januar 2018. Dette vil skape forutsigbarhet for sektoren da vi allerede har disse plassene når vi forbereder for en økt befolkning i Ringerike kommune.

Viktige tiltak

Kompetanse

For å oppnå tilfredsstillende andel av fagarbeidere i de kommunale barnehagene vil Ringerike kommune i samarbeid med OPUS Ringerike fra januar 2018 gi tilbud om fagarbeiderutdanning til assistenter. Jf. mål i handlingsplanperioden, oppnå tilfredsstillende formell kompetanse fra 25% i 2015 til 30% i 2020.

Alle de kommunale barnehagene i Ringerike kommune skal delta i kompetanseløftet «Være sammen» som har oppstart høsten 2017. Hovedmålsettingen for deltakelse i kompetanseløftet er å heve kompetansen til alle de ansatte i barnehagene, slik at kvaliteten i det daglige arbeidet med barna styrkes. Kompetanseløftet omfavner mange viktige mål i Folkehelsemeldingen, Fra ord til handling (2015-2020) og forskrift til ny rammeplan og barnehagelov. Fokusområder vil være implementering av den varme og grensesettende voksne (autoritative), forebygge negativ atferd og fokus på danning og

tidlig innsats. De private barnehagene i Ringerike kommune er invitert til å delta i dette kompetanseløftet.

Digitalisering

I Ringerike kommunes handlingsprogram 2018-2021 er et av målene å videreutvikle og fremme læring i barnehager og skoler ved bruk av digitale verktøy innen alle fagområdene. For å sikre at barn og ansatte i de kommunale barnehagene har tilstrekkelig digitale ferdigheter er det i samarbeid med skole utarbeidet «*Temaplan for digital barnehage- og skolehverdag*».

Temaplanen omfatter mål og tiltak ovenfor barn, ansatte, enhetsledere innen barnehage, skole og rådmann/skoleeier. Temaplanen følges opp gjennom kommunens rapporteringssystemer, lederdialoger og lederavtaler. «*Temaplan for digital barnehage- og skolehverdag*» tar utgangspunkt i målene i Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver. Den bygger også på IKTplan.no som er utarbeidet av Senter for IKT i utdanningen.

For å nå målene er det nødvendig med heving av ansattes digitale kompetanse og en forpliktende plan med mål for læringen, tiltak og krav til oppfølging og ledelse. Alle ansatte i barnehagene har våren 2017 gjennomført et opplæringsprogram i IKT.

Kostra-analyse - Barnehage

	Ringerike 2015	Ringerike 2016	Ringsaker	Gjøvik	Kostragruppe 13	Landet uten Oslo
Prioritet						
Funksjon 211 - Tilrettelagte tiltak	10,5 %	11,1 %	9,8 %	8,2 %	12,8 %	10,0 %
Netto driftsutgifter barnehagesektoren i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter	13,9 %	13,4 %	13,8 %	13,9 %	15,7 %	14,6 %
Netto driftsutgifter per innbygger 1-5 år i kroner, barnehager	127 650	138 894	142 751	136 950	136 470	137 613
Produktivitet						
Korrigerte brutto driftsutgifter til styrket tilbud til førskolebarn (f 211) per barn som får ekstra	76 422	79 929	135 609	61 510	95 499	88 713
Korrigerte oppholdstimer per årsverk i kommunale barnehager	12 170	12 264	10 385	12 004	11 658	11 270
Dekningsgrad						
Andel barn 1-2 år med barnehageplass i forhold til innbyggere 1-2 år	82,9 %	86,7 %	85,9 %	84,6 %	83,3 %	82,6 %
Andel barn 3-5 år med barnehageplass i forhold til innbyggere 3-5 år	96,0 %	97,4 %	97,5 %	98,5 %	97,4 %	97,2 %
Andel barn i kommunale barnehager i forhold til alle barn i barnehage	45,1 %	43,9 %	50,6 %	42,8 %	40,2 %	49,3 %
Andel minoritetsspråklige barn i barnehage i forhold til alle barn med barnehageplass	15,0 %	16,9 %	8,8 %	15,0 %	16,2 %	14,5 %
Andel minoritetsspråklige barn i barnehage i forhold til innvandrerbarn 1-5 år	68,3 %	75,3 %	71,4 %	77,5 %	75,5 %	75,6 %
Kvalitet						
Leke- og oppholdsareal per barn i barnehage (m2)	4,9	5,3	6,1	5,7	5,4	5,7

Kommentarer til KOSTRA-tallene

Kommunen har en reduksjon i antall barn i alderen 1-5 år på 4,4 % fra 2015 til 2016, men andelen av barn som nå bruker barnehagen har gått kraftig opp i samme periode. Dette betyr i utgangspunktet at netto driftsutgifter for sektoren ikke endrer seg mye fra 2015 til 2016 når vi justerer for lønns- og prisvekst.

Det ser ut som lavere arbeidsledighet og kommunens prosjekt med å gjøre barnehagetilbudet kjent for flere minoritetsspråklige familier har bidratt til at andelen av barn som bruker barnehagen har økt. Kommunen har imidlertid ledig kapasitet i barnehagene når vi går inn i 2018, og vi ser at det er i de kommunale barnehagene at antall barn har blitt redusert i 2016 sammenlignet med 2015.

Fokusområde: Brukere

Mål i Handlingsprogrammet

Overordnet mål	Mål	Indikator/målemetode	Siste måling 2016	Mål 2018	Mål 2019	Mål 2020	Mål 2021
Bruker-medvirkning	God brukermedvirkning	Brukerundersøkelse	4,6	4,7		5	
Formell kompetanse	Oppnå tilfredsstillende andel fagarbeidere.	Andel fagarbeidere	20,5 %	25,0 %	27,0 %	30,0 %	35,0 %
Minoritetsspråklige barn i barnehage	Øke andelen minoritetsspråklige barn i barnehagen	Andel minoritetsspråklige barn i barnehage i forhold til innvandrerbarn 1-5 år	75,3 %	75,6 %	77,0 %	80,0 %	80,0 %

Fokusområde: Tjenesteproduksjon

Mål i Handlingsprogrammet

Overordnet mål	Mål	Indikator/målemetode	Siste måling 2016	Mål 2018	Mål 2019	Mål 2020	Mål 2021
Dekningsgrad barnehageplasser	Tilstrekkelig barnehageplasser etter brukernes behov	Andel barn 1-2 år med barnehageplass i forhold til innbyggere 1-2 år	86,7 %	87,0 %	88,0 %	88,5 %	90,0 %
		Andel barn 3-5 år med barnehageplass i forhold til innbyggere 3-5 år	97,4 %	98,0 %	98,0 %	98,0 %	98,0 %

Virkemiddel for å nå mål

Virkemidlene er kvalitet, tidlig innsats, kapasitet og samarbeid innad i og på tvers av sektorene.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Vedtatt budsjett	185 393	185 393	185 393	185 393
Sum Tekniske justeringer	4 132	4 132	4 132	4 132
Konsekvensjustert budsjett	4 132	4 132	4 132	4 132

Handlingsprogram for 2018-2021

Beløp i 1000	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Konsekvensjustert ramme	189 525	189 525	189 525	189 525
Innsparingstiltak				
Ordinært drifts- og kapitaltilskudd til private barnehager, ny sats og færre plasser	-9 000	-9 000	-9 000	-9 000
Økning av foreldrebetaling i barnehagene - fra statsbudsjettet 2018	-1 450	-1 450	-1 450	-1 450
Effektiviseringskrav 0,5%	-1 076	-1 076	-1 076	-1 076
Sum Innsparingstiltak	-11 526	-11 526	-11 526	-11 526
Nye tiltak				
Forsterket avdeling Heradsbygda barnehage	250	250	250	250
Sum Nye tiltak	250	250	250	250
Nye tiltak og realendringer budsjett	-11 276	-11 276	-11 276	-11 276
Ramme 2018-2021	178 249	178 249	178 249	178 249

Tekniske justeringer

Flere ansatte med kompetanse i barnehagene

Statlig føring på flere med kompetanse i private og kommunale barnehager. Rammeøkningen i barnehage skal sørge for økt kvalitet. Økningen vil brukes til økt pedagogbemanning.

Endret inntektsgrense for redusert foreldrebetaling

Husholdninger med inntekt under 500 500 kr har rett til redusert foreldrebetaling.

Innsparingstiltak

Ordinært drifts- og kapitaltilskudd til private barnehager, ny sats og færre plasser

Nye tilskuddssatser for 2018 for de private barnehagene på bakgrunn av at de kommunale barnehagene reduserte sine kostnader i 2016, samt helårseffekt av færre plasser fra høsten 2017 i private barnehager.

Økt foreldrebetaling i barnehagene

Den økte satsen i foreldrebetaling blir i 2018 kr 2 910 pr mnd.

Nye tiltak

Forsterket avdeling Heradsbygda barnehage

Forsterket avdeling i Heradsbygda barnehage har meldt et merforbruk gjennom hele 2017.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000	Økonomiplan						Sum 2018-21
	Ferdig år	Netto prosjekt kostnad	2018	2019	2020	2021	
Barnehage							
IKT - barnehage	2021	3 100	2 000	600	500	0	3 100
Ny sentrumsbarnehage	2021	29 000	0	2 000	10 000	17 000	29 000
Oppgradering barnehager	LØPENDE	3 000	1 000	1 000	1 000	0	3 000

Handlingsprogram for 2018-2021

<i>Beløp i 1000</i>				Økonomiplan			Sum
Investeringsprosjekter	Ferdig år	Netto prosjekt kostnad	2018	2019	2020	2021	2018-21
Soveareal barnehage	2019	3 500	3 500	0	0	0	3 500
Sum Barnehage		38 600	6 500	3 600	11 500	17 000	38 600
Sum investeringsprosjekter		38 600	6 500	3 600	11 500	17 000	38 600

IKT - barnehage

Det foreslås avsatt 3,1 millioner i perioden 2018 - 2020 for å sikre at barn og ansatte i de kommunale barnehagene har tilstrekkelig digitale ferdigheter.

Ny sentrumsbarnehage

Kapasiteten på barnehageplasser økes ved oppgradering av Kirkeskolen til barnehage i 2021. Denne oppgraderingen vil avlaste sentrumsbarnehagene og legge til rette for barnehageplasser Hønefoss syd.

Oppgradering barnehager

Det avsettes 1 million kroner hvert år i perioden 2018 - 2020, til sammen 3 millioner kroner. Midlene skal benyttes til vognskur, lekeplassutstyr, inneklima etc.

Soveareal barnehage

Det utbedres soveareal for 9 barnehager i 2018 som ivaretar barnas behov for hvile på tilfredstillende og sikker måte.

Grunnskole

Driftsbudsjett

Fordeling på hovedart

Beløp i 1000	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Driftsutgifter						
Lønn	304 894	318 199	325 756	323 856	323 856	323 856
Kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunal egenproduksjon	33 136	28 410	29 677	31 147	30 704	30 261
Kjøp av varer og tjenester som erstatter kommunal egenproduksjon	13 583	12 508	12 728	12 728	12 728	12 728
Overføringsutgifter	4 603	496	696	696	696	696
Sum Driftsutgifter	357 739	359 613	368 857	368 427	367 984	367 541
Driftsinntekter						
Salgsinntekter	-20 406	-19 604	-20 029	-20 029	-20 029	-20 029
Refusjoner	-32 074	-35 054	-35 198	-35 198	-35 198	-35 198
Overføringsinntekter	-19 643	-19 776	-19 776	-19 776	-19 776	-19 776
Sum Driftsinntekter	-73 409	-74 435	-75 004	-75 004	-75 004	-75 004
Sum	284 330	285 178	293 853	293 423	292 980	292 537

Om sektor

Skoleområdet omfatter barne- og ungdomsskoler, skolefritidsordninger og Læringscenteret for voksne, inkludert flyktningeavdelingen.

Lovhjemler

Innholdet i grunnskolen er hjemlet i lov, forskrift og læreplaner. Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringsloven) gir barn og unge plikt og rett til grunnskoleopplæring. Formålet for skolen er blant annet å utvikle «i samarbeid og forståing med heimen, åpne dører mot verda og framtida, og gi elevene historisk og kulturell innsikt og forankring.»

Læringscenterets virksomhet er i tillegg til opplæringsloven også hjemlet i Lov om voksenopplæring (voksenopplæringsloven) og Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven).

Områdene innenfor sektoren

Grunnskole

Skolene gir opplæringstilbud til 3 270 barn og unge og driftes og utvikles etter nasjonale føringer og kommunalt vedtatte planer.

Den nye handlingsplanen for grunnskolen, «Sammen skaper vi Ringeriksskolen», har konkrete utviklingsmål som beskriver ønsket praksis. Det forventes at Ringeriksskolen har fokus på elevenes læring og læringsmiljø. Samhandling med de foresatte og lokalsamfunnet understrekes.

Når det gjelder konkrete resultater, skal resultatene i Ringeriksskolen gjenspeile at man er på nasjonalt nivå eller bedre. Dette gjenspeiles i måleindikatorene nedenfor og i sektorens tiltak og innsatsområder.

Skolefritidsordningen (SFO)

Skolefritidsordningen (SFO) er et frivillig tilbud som legger til rett for lek, kultur- og fritidsaktiviteter med utgangspunkt i alder og interesser hos barna. SFO er åpent alle skoledagene og skolene samarbeider om tilbud i skolens ferier. Ny og oppdatert plan for SFO skal utarbeides i 2018.

Læringscenteret for voksne

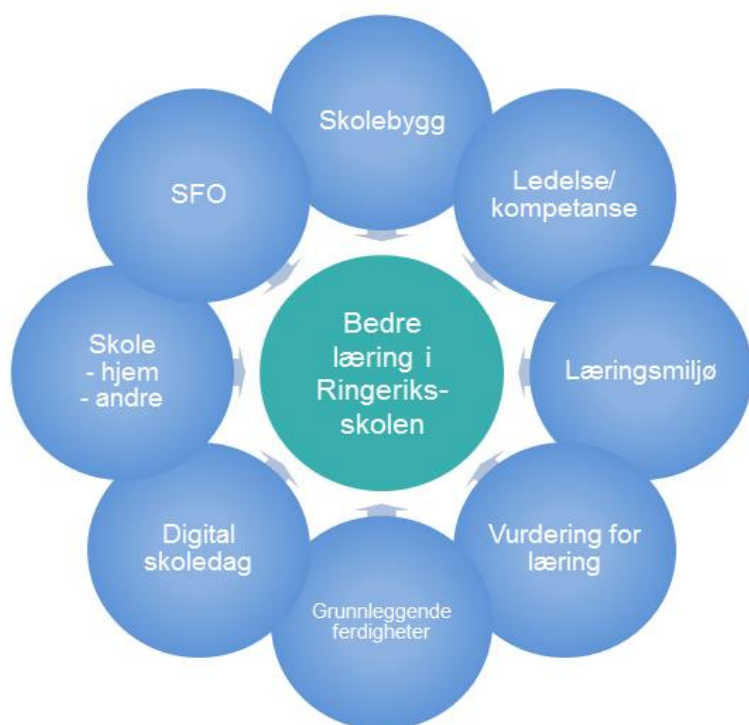
Læringscenteret har ansvar for opplæring av voksne fra Ringerike, Hole og Jevnaker kommune. Skolen tilbyr opplæring på grunnskolens område og i norsk og samfunnskap for innvandrere. Læringscenteret har og ansvaret for bosetting og oppfølging av flyktninger i Ringerike i flyktingenes to-årige introduksjonsprogram.

Den store variasjonen i antall flyktninger gir utfordringer for Læringscenteret og de andre tjenestene som arbeider med flyktninger. Målet er å få til en god oppstart og integrering slik at flest mulig nyankomne går videre i utdanning og jobb etter to år. Skoleåret 2017-2018 er det innført arbeidsnorsk, med større praktiske innslag, som et alternativ for deltakerne med liten skolegang fra før.

Helheten i arbeidet og ulike sektorers bidrag til bosetting og integrering beskrives i en egen integreringsmelding.

Utfordringer og viktige tiltak

Sektoren har fokusområder som over tid skal bidra til bedre læring i Ringeriksskolen.

I dokumentene «Sammen skaper vi Ringeriksskolen» er det utarbeidet utviklingsmål for grunnskolen i Ringerike 2017 – 2021. Disse vil tydeliggjøres i handlingsplaner og rapporter, og det er satt opp noen målindikatorer for læring og læringsmiljø.

Det faglige fokuset i 2018 er god læring og godt læringsmiljø, kvalitet og kompetanseutvikling i grunnskole og SFO. Nye handlingsplaner med utviklingsmål for grunnskolen og ny sektorplan for IKT ble vedtatt høsten 2017. Disse vil, sammen med ny overordnet delt av Læreplan for grunnutdanningen, danne basis og gi retning for det faglige arbeidet de neste årene.

Tiltak

Et hovedgrep i skolesektoren er investeringer i skolebygg. I 2018 skal nye Benterud skole fullføres og åpner 01.01.2019. Prosjekteringen av nye Ullerål skole fortsetter, med byggestart i august 2018. Nes skole skal også fornyes, og utskifting av gammelt inventar i Ringeriksskolene fortsetter.

Læringscenteret vil ha fokus på rett kapasitet og god kvalitet på bosetting av flyktninger og introduksjonsprogrammet, selv med store variasjoner i tallet på flyktninger fra år til år. Integreringsmeldingen vil vise et helhetlig perspektiv og gi føringer.

Samarbeid på tvers av sektorene

Kontinuitet og helhet er viktige faktorer i barn og unges utvikling. Skolene har derfor tett samhandling med bl.a. barnehagene, de videregående skolene og sektor for barn og unge. Særlig har en fokus på systematisk forebyggende arbeid.

For konkrete tiltak vises til sektor for spesielle tiltak barn og unge, som i handlingsprogramperioden vil fokusere på antimobbearbeid, kompetanseheving for å forebygge negativ utvikling for enkelt barn/ungdom og grupper, tverrfaglig samhandling knyttet til stress, mestring, skjevutvikling og spesialundervisning.

Både barnehage- og skolesektoren vil i planperioden satse på å gi assistenter mulighet ta fagbrev som barne- og ungdomsarbeidere.

Ledelse og kompetanseutvikling

Lederne deltar i kommunal lederutvikling og i regionalt ledernetverk med fokus på sentrale elementer i skoleledelse og skoleutvikling. Nyansatte ledere har gjennomført, eller oppfordres til å gjennomføre, «rektorskolen». Fokus i 2018 vil være å praktisere «vandringsledelse», ledere som er tett på og følger opp sine medarbeidere.

Den skolebaserte kompetanseutvikling innebærer at skolen, med ledelsen og alle ansatte, deltar i en utviklingsprosess på egen arbeidsplass. Det skal jobbes med satsingsområdene over tid, og gjennom refleksjonerfaring av ny praksis over tid utvikles undervisningen. Fokusområdene i 2018 er Språkløyper og IKT.

Innen kompetanseutvikling fortsetter videreutdanning av lærere. 15 lærere tar skoleåret 2017 - 2018 kompetansegivende videreutdanning etter en nasjonal strategi. Ordningen bidrar til økt kompetanse og kvalitet. Dette videreføres i 2018. Kommunen ønsker videre å inngå en intensjonsavtale med Høyskolen i Sør-Øst Norge med årlige lokale videreutdanningsstudier og med støtte til det skolebaserte kompetanseutviklingsarbeidet.

Godt læringsmiljø

Arbeidet for et godt læringsmiljø for elevene fortsetter. Det forebyggende opplegget «Mitt Valg» benyttes på barnetrinnet på alle skoler i kommunen. Kommunens planer, rutiner og kompetanse på arbeidet mot mobbing må oppdateres i tråd med endringene i lovverket fra høsten 2017.

Videreutvikling skjer ved kursing, kompetanseutvikling både i egen regi og i samarbeid med bl.a. Fylkesmannen og Mobbeombudet.

Grunnleggende ferdigheter - Språkløyper

Grunnleggende ferdigheter står i fokus for satsingen i Ringerikskolen de neste årene. Dette gjelder lesing og skrivning, og arbeid med digitale ferdigheter. Alle skolene arbeider med Språkløyper utarbeidet av Lesesenteret.

Digitalisering

For å sikre at elever og ansatte i Ringerikskolen har tilstrekkelig digitale ferdigheter er «Temaplan for digital barnehage- og skolehverdag» utarbeidet. Temaplanen omfatter digital kompetanseheving i skolen, oppgradering av infrastruktur og antall digitale enheter samt valg av teknologisk plattform. Den viser hvilke resultater som skal oppnås og den forplikter skoleeier, enhetsledere og ansatte og følges opp gjennom kommunens rapporteringssystemer, lederdialoger og lederavtaler. Arbeidet med kompetanseutvikling følger opplæringspakken i IKT-plan.no, som er utarbeidet av Senter for IKT i utdanningen.

Kostra-analyse - Grunnskole

	Ringerike 2015	Ringerike 2016	Ringsaker	Gjøvik	Kostragruppe 13	Landet uten Oslo
Prioritet						
Netto driftsutgifter til grunnskole (202), per innbygger 6-15 år	75 078	76 083	88 914	85 443	77 949	83 872
Netto driftsutgifter til skolefritidstilbud (215), per innbygger 6-9 år	1 749	863	4 053	709	2 835	3 609
Netto driftsutgifter til skolelokaler (222), per innbygger 6-15 år	13 280	14 718	15 260	16 072	15 560	17 208
Netto driftsutgifter til skoleskyss (223), per innbygger 6-15 år	2 563	2 817	3 762	1 736	1 503	2 190
Dekningsgrad						
Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning	7,1 %	7,6 %	7,8 %	7,1 %	7,4 %	7,8 %
Kvalitet						
Gjennomsnittlig gruppestørrelse, 1.-10. årstrinn	14,3	14,3	12,2	12,8	14,5	13,4
Gjennomsnittlige grunnskolepoeng	38,5	40,3	38,8	40,4	0,0	41,1
Grunnlagsdata (Nivå 3)						
Antall elever i kommunal SFO	819	862	1 033	915	0	0
Antall elever i kommunale grunnskoler	3 174	3 218	3 968	3 351	0	0

Kommentarer til KOSTRA-tallene

Kommunen bruker mindre penger enn andre sammenlignbare kommuner og landet målt pr innbygger 6-15 år. Antall elever i skolen og SFO øker. Det er lavere andel av elevene i 1.-4. klasse som benytter seg av skolens SFO i Ringerike sammenlignet med andre kommuner.

Andelen av elevene som får spesialundervisning er noe høyere i 2016 enn i 2015, men holder seg under 7,8 % som er gjennomsnittet for landet. Vi ser en stigende tendens de siste tre årene på gjennomsnittlig grunnskolepoeng for de som avslutter grunnskolen i 10. trinn.

Fokusområde: Brukere

Mål i Handlingsprogrammet

Overordnet mål	Mål	Indikator/målemetode	Siste måling 2016	Mål 2018	Mål 2019	Mål 2020	Mål 2021
Bruker-medvirkning	Elevundersøkelsen - trivsel, mestring, mobbing, elevdemokrati og medvirkning samt støtte hjemmefra.	Elevunders. 7. trinn - Trivsel	4,6	4,6	4,5	4,5	4,5
		Elevunders. 10. trinn - Trivsel	4,1	4,5	4,5	4,5	4,5
		Elevunders. 7. trinn - Mestring	4,0	4,2	4,5	4,5	4,5
		Elevunders. 10. trinn - Mestring	4,0	4,1	4,1	4,1	4,1
		Elevunders. 7. trinn - Elevdemokrati og medvirkning	4,0	4,0	4,1	4,2	4,2
		Elevunders. 10. trinn - Elevdemokrati og medvirkning	3,3	3,4	3,5	3,5	3,5
		Elevunders. 7. trinn - Andel elever som har opplevd mobbing 2-3 ganger i måneden eller oftere (prose)	5,2	4,0	4,0	3,8	3,8
		Elevunders. 10. trinn - Andel elever som har opplevd mobbing 2-3 ganger i måneden eller oftere (pros)	5,4	4,5	4,5	4,0	3,8
		Elevunders. 7. trinn - Støtte hjemmefra	4,4	4,5	4,5	4,5	4,5
		Elevunders. 10. trinn - Støtte hjemmefra	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1
Tilstrekkelig kvalitet	Grunnskolepoeng - målet er å heve gjennomsnittlig grunnskolepoeng.	Grunnskolepoeng	40,5	41,5	41,5	41,5	41,5
		Nasjonale prøver: målet er at Ringerikselevne skal ligge over landsgjennomsnittet med henhold til mestringsnivå i	Nasjonale prøver 5. trinn: Lesing	49,0	50,0	51,0	51,0

Handlingsprogram for 2018-2021

Overordnet mål	Mål	Indikator/målemetode	Siste måling 2016	Mål 2018	Mål 2019	Mål 2020	Mål 2021
	lesing, regning og engelsk.						
		Nasjonale prøver 8. trinn: Lesing	50,0	50,0	51,0	51,0	51,0
		Nasjonale prøver 5. trinn: Regning	48,0	50,0	51,0	51,0	51,0
		Nasjonale prøver 8. trinn: Regning	51,0	51,0	51,0	51,0	51,0
	Redusere andel elever med spesialundervisning	Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning	7,6 %	7,0 %	7,0 %	7,0 %	7,0 %

Fokusområde: Tjenesteproduksjon

Mål i Handlingsprogrammet

Overordnet mål	Mål	Indikator/målemetode	Siste måling 2016	Mål 2018	Mål 2019	Mål 2020	Mål 2021
Omfang på tjenester tilpasset brukernes behov	Alle skolebygg i kommunen er godkjent.	Andel godkjente skolebygg	64,0 %	80,0 %	92,0 %	92,0 %	92,0 %

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Vedtatt budsjett	285 178	285 178	285 178	285 178
Sum Tekniske justeringer	6 893	6 893	6 893	6 893
Sum Vedtak forrige periode	1 000	-3 000	-3 000	-3 000
Konsekvensjustert budsjett	7 893	3 893	3 893	3 893
Konsekvensjustert ramme	293 071	289 071	289 071	289 071
Innsparingstiltak				
Effektiviseringskrav 0,5%	-1 836	-1 836	-1 836	-1 836
Økt brukerbetaling SFO	-425	-425	-425	-425
Elever fra andre kommuner, økte refusjonsinntekter	-144	-144	-144	-144
Sum Innsparingstiltak	-2 405	-2 405	-2 405	-2 405
Nye tiltak				
Elevtallsøkninger - økte undervisningskostnader	1 500	3 600	3 600	3 600
Leie av paviljonger ved Ullerålskole fra høsten 2018	1 050	2 520	2 077	1 634
Elever i andre kommuner, økte refusjonsutgifter	220	220	220	220
Skoleskyss, økte utgifter	217	217	217	217
Tilskudd til Ringerike Karrieresenter	200	200	200	200
Sum Nye tiltak	3 187	6 757	6 314	5 871
Nye tiltak og realendringer budsjett	782	4 352	3 909	3 466
Ramme 2018-2021	293 853	293 423	292 980	292 537

Investeringsbudsjett

Investeringsbehovene i skolebygg fortsetter. Dette er viktig, både for å ta igjen etterslep og for å forberede for vekst. Den bygningsmessige opprustningen fortsetter i tråd med tidligere vedtatte planer og forslagene fra skolebehovsanalysen.

Hovedgrepene er ferdigstilling av nye Benterud skole høsten 2018, starte utbygging av Ullerål høsten 2018 og Hov ungdomsskole i 2020. Når disse tre skolene er ferdigstilte har en i hovedsak god dekning og funksjonelle, gode skoler for elevene i Ringerike kommune i flere år.

<i>Beløp i 1000</i>			Økonomiplan				Sum
Investeringsprosjekter	Ferdig år	Netto prosjekt kostnad	2018	2019	2020	2021	2018-21
Grunnskole							
Benterud skole	LØPENDE	175 000	171 000	4 000	0	0	175 000
Hov ungdomsskole med idrettshall	2022	335 000	2 500	2 500	50 000	180 000	235 000
IKT - Skole	LØPENDE	14 600	7 600	4 800	1 100	1 100	14 600
Nes skole ny barneskolefløy	LØPENDE	11 000	5 000	6 000	0	0	11 000
Oppgradering skolebygg	LØPENDE	6 000	3 000	3 000	0	0	6 000
Skoler - Nytt inventar	LØPENDE	9 000	5 000	4 000	0	0	9 000
Trygg skolevei Benterud skole	2018	16 000	16 000	0	0	0	16 000
Ullerål skole med idrettshall	LØPENDE	323 600	75 000	158 600	90 000	0	323 600
Sum Grunnskole		890 200	285 100	182 900	141 100	181 100	790 200
Sum investeringsprosjekter		890 200	285 100	182 900	141 100	181 100	790 200

Benterud skole

Det avsettes 165 millioner kroner i 2018 - 2019 til ferdigstilling av Benterud skole. Det var byggestart sommeren 2017. Skolen ferdigstilles i 2018 og skal tas i bruk fra 1. januar 2019.

Hov ungdomsskole med idrettshall

Fra 2018 er det satt av midler til planlegging av nye Hov ungdomsskole. Både tekniske og pedagogiske vurderinger av skolebygget bygget fra Bygghanalyse og Norconsult anbefaler at eksisterende bygg rives. Beliggenhet og skoletomt blir vurdert som god. Planlegging av ny skole må ta høyde for elevtallsvekst i Hønefoss Nord, og skolen må ha muligheter til å utvides på sikt. Byggestart er planlagt i 2020 med ferdigstilling i 2022. Paviljonger oppsatt under bygging av Ullerål skole vil kunne benyttes av Hov ungdomsskole etter at Ullerål er ferdigstilt.

IKT - Skole

Det bevilges på 7,6 millioner kroner i 2018, 4, 8 millioner kroner i 2019 og 1,1 millioner kroner de påfølgende årene til å gjennomføre «Temaplan for digital skolehverdag». Det meste av midlene brukes til innkjøp av Chromebooks for å oppnå 1:1 dekning av digitale enheter til alle elever og ansatte i Ringeriksskolen. Dette innebærer en stor økning fra tidligere år de to første årene i planperioden, mens det fra år 3 vil være en betydelig reduksjon i årlig investering.

Nes skole ny barneskolefløy

Det avsettes 11 millioner kroner til om- og utbygging av Nes skole i 2018-2019. Ulike alternativer utredes, og det avklares om barnehage skal samlokaliseres med skolen.

Oppgradering skolebygg

Det gjøres en årlig avsetning til oppgradering av skolebygg. Det er satt av 3 millioner kroner i 2018 og 2019. Midlene benyttes til å dekke mindre utbedringer av bygg, tekniske anlegg og funksjonelle behov. Typiske kostnader er tilrettelegginger for elever med spesielle behov, mindre bygningsmessige oppgraderinger for å øke funksjonalitet og kapasitet, tilfredsstillende krav til akustikk, lys og arbeidsplasser for ansatte og til fornying av foreldete tekniske anlegg.

Skoler - Nytt inventar

Det bevilges tilsammen 9 millioner kroner i 2018 - 2019 til en helhetlig innvendig fornying på enkelte skoler slik at de framstår som «nye» og oppdaterte på inventarsiden. De skolene som ikke er planlagt ut- eller ombygd i 4-årsperioden, er prioriterte. Oppgraderingen på dette feltet skal bidra til økt trivsel og læring og kompensere for et langt etterslep på området.

De skolene som fornyes i 2018 og 2019 er Vang skole, Hallingby skole og Tyrstrand skole.

Trygg skolevei Benterud skole

Dette er infrastrukturtiltak som kom i reguleringsbestemmelsene til reguleringsplanen for Benterud skole. Tiltakene omfatter trafiksikringstiltak som gang- og sykkelvei i Dronning Åstas gt, og Eikliveien, utvidelse av kryss i Osloveien, samt opparbeidelse av "kiss and ride"- løsning. Anleggene skal utføres i 2018 og stå klart til skolen åpner.

Ullerål skole med idrettshall

Det avsettes til sammen 323,6 millioner kroner i planperioden til prosjektering og utbygging av Ullerål skole med idrettshall til å romme 550-600 elever. Rom- og funksjonsprogram blir ferdigstilt i 2016. I 2017 fortsatte prosjektet med utarbeidelse av tegninger, detaljprosjektering og anbud. Byggestart er satt til sommeren 2018 med ferdigstilling 1.7.2020.

Spesielle tiltak barn og unge

Driftsbudsjett

Fordeling på hovedart

Beløp i 1000	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Driftsutgifter						
Lønn	121 872	138 314	143 717	143 717	143 717	143 717
Kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunal egenproduksjon	21 174	22 876	23 306	23 306	23 306	23 306
Kjøp av varer og tjenester som erstatter kommunal egenproduksjon	15 025	15 662	15 812	15 812	15 812	15 812
Overføringsutgifter	4 493	6 699	-5 001	-5 001	-5 001	-5 001
Sum Driftsutgifter	164 665	183 551	177 834	177 834	177 834	177 834
Driftsinntekter						
Salgsinntekter	-1 030	-3 354	-3 514	-3 514	-3 514	-3 514
Refusjoner	-19 565	-18 698	-18 698	-18 698	-18 698	-18 698
Sum Driftsinntekter	-25 495	-22 052	-22 212	-22 212	-22 212	-22 212
Sum	139 170	161 499	155 622	155 622	155 622	155 622

Om sektor

Sektor spesielle tiltak, barn og unge 0-23 år har ansvar for tjenester innenfor flere områder. Det dreier seg om barnevernstjenesten, forebyggende helsetjenester barn og unge, folkehelse, avlastningstiltak/barneboliger, spesialpedagogiske tjenester og botiltak for enslige mindreårige flyktninger.

Tjenester i denne sektoren bidrar til å gi barn og unge trygge oppvekst- og opplæringsvilkår sammen med barnehage og skole. Sektoren overordnede mål er å se barns læring, mestring og selvhjelpenhet i et livslangt perspektiv. Barn, unge og deres familier skal gis hjelp og bistand til rett tid, på rett sted, med riktig hjelp og så tidlig som mulig.

Avlastningstjenester til funksjonshemmede barn

Avlastning F/G er et avlastningstilbud til multifunksjonshemmede barn med stort medisinsk behov. Skolen/barnehagen er en integrert del av avlastningen. Avlastningstilbudet gis til foreldre/foresatte til barn og ungdom med stort omsorgsbehov i alderen 0-18 år. Tildelingskontoret tildeler vedtak. Det har siden 2013 vært arbeidet for at de barna med omfattende hjelpebehov som skal motta avlastning i institusjon og de med lette og moderate utfordringer får privat avlastning. Avtale med private avlastningstiltak om gruppeavlastning har vist seg kvalitetsmessig godt og mindre ressurskrevende enn institusjonsplassering.

Ringerike kommune tilstreber og følger omsorgstrappen for avlastning, altså laveste trinn først. Erfaringer tilsier at ved vedtak fra 0-18 år er det fortsatt behov for tjenester hos sektor Helse og Omsorg etter 18 år. Det er en markant økning i yngre brukere med diagnoser innenfor autismspektivet som får vedtak på avlastningsenheten/bofelleskap. Felles for disse brukerne er høy grad av uønsket adferd, selvskading og et dårlig søvnmønster.

Ringerike kommune har et høyt volum på tjenester til utviklingshemmede, deriblant avlastning til barn/ungdom sammenlignet med andre kommuner.

Forebyggende helsetjenester barn og unge

Oppgavene til enheten er overveiende forebyggende og helsefremmende tjenester til barn, unge og deres familier. Tjenesten omfatter helsestasjon 0-6 år, jordmortjeneste, skolehelsetjeneste i grunnskolen og videregående skole, egen helsestasjon for ungdom, fysioterapi og ergoterapi til barn og unge, frisklivsarbeid og folkehelse.

Forebyggende helsetjenester barn og unge ble styrket i 2016. Hovedprioriteringen for arbeidet er lagt til barneskole.

Det ble i 2016 utvidet smitteverntiltak som en del av etablering av Helsekontor for migrasjon, smittevern og vaksinasjon. Kontoret har spesialkompetanse på migrasjonshelse, vaksinasjoner og smittevern. I tillegg har de kompetanse på sykdommer som er vanlige i de land flyktninger/emigranter kommer fra, og problemstillinger knyttet til traumer, kroniske sykdommer og ikke minst en krevende livssituasjon. Kontoret vil i fremtiden ha rollen som et kompetansesenter innen området.

Folkehelse og Friskliv

I Ringerike kommune er det lavt utdannings- og inntektsnivå, høy andel unge uføre og en relativt høy grad av sykkelighet i befolkningen sammenliknet med landsgjennomsnittet. Fokus på gode levekår og utjevning av helseforskjeller anses som viktig kommunens folkehelsearbeid, og vektlegges tungt i Folkehelsemeldingen 2012-2030.

Folkehelse handler om hvordan vi som enkeltpersoner har det og alle faktorene som påvirker dette.

Ringerike kommune vil i handlingsplanperioden legge fram en plan som har som mål å gi en oversikt over hvilke utfordringer og hvilke ressurser kommunen har i arbeidet for å bedre folkehelsen og utjevne sosiale ulikheter i helse. Planen vil tydeliggjøre utfordringene, anbefale en passende respons og komme med forslag til tiltak. Planen er en overordnet plan, som ikke har mål å pålegge tiltak direkte på enkeltenheter, men ansvarliggjøre på ledernivå i kommunen og skape felles mål for folkehelsearbeidet på tvers av enheter og fagfelt.

Ringerike kommune har egen frisklivskoordinator. Frisklivskoordinator har ansvaret for Frisklivssentralen og bidrar med tiltak og prosjekter rettet mot folkehelse. Frisklivssentralen har blant annet aktivitetsgrupper utendørs, kurs i depresjonsmestring og bra-mat-kurs. Flere av tiltakene gjennomføres i samarbeid med Hole og Jevnaker kommune.

Barnevern

Barneverntjenesten skal når det er særlige behov for det iverksette tiltak ved å styrke foreldreferdigheter og utvikle samspill via strukturerte tiltak som PMTO (Parent Management Training-Oregon) og TIBIR (Tidlig Innsats for Barn I Risiko) rådgivning. Tradisjonelle og kompenserende tiltak som besøkshjem, støttekontakt, hjemmekonsulent og/eller fritidsaktiviteter kan være med på å bidra til positive endringer hos barnet og/eller familien. Barneverntjenesten bistår også i forbindelse med adopsjon, institusjon og fosterhjemsplassing.

Aktivitetstallene for barnevernet viser at antallet meldinger som fører til undersøkelser øker.

Flere av sakene fører til akuttvedtak og omsorgsovertakelser. Mange saker går til fylkesnemnd og til rettsystemet. Vi ser en økning av anker fra foreldre.

Enslige mindreårige flyktninger

Enheten har ansvar for å bosette det antall enslige mindreårige flyktninger som kommunestyret vedtar. Enheten består i 2017 av tre bofelleskap og en oppfølgingsavdeling for de som bor i eget botiltak. I tillegg har enheten et samarbeid med Ringerike Folkehøgskole om bosetting av opptil åtte ungdommer som elever ved skolen. Målet for enheten er å skape gode oppvekstbetingelser for ungdommene slik at de blir rustet til å mestre en selvstendig tilværelse og skape seg et meningsfylt liv. Det miljøterapeutiske arbeidet fokuserer på god og kvalifisert omsorg, skole og kvalifisering, og selvstendigjøring.

Enheten omstiller og nedbemanner høsten 2017/våren 2018 på grunn av at flyktnings situasjonen er endret.

Spesialpedagogiske tjenester

Spesialpedagogiske tjenester består av PPT (pedagogisk-psykologisk tjeneste), Logopedtjenesten, Spesialpedagogisk- og Barne- og ungdomsarbeiderteamet. Tjenesten skal ivareta store deler av den spesialpedagogiske tiltakskjeden, inkludert henvisninger om spesialpedagogisk hjelp i barnehage og spesialundervisning i skole. PPT er den sakkyndige og utredende instans i dette arbeidet, mens teamene arbeider der det er gjort vedtak om spesialpedagogisk hjelp. Logopedtjenesten jobber med henviste saker, både direkte med språk- og talevansker, men også som veiledende instans for barnehager, skoler og foresatte. Tjenesten har som mål å dreie mer mot systemrettet arbeid, inklusive veiledning for barnehager og skoler.

Kontinuitet og helhet er viktige faktorer i barn og unges liv. Tett samhandling med både barnehage og skole er viktig for de spesielle tiltakene. I handlingsprogramperioden vil spesielle tiltak for barn og unge ha et spesielt fokus på antimobbearbeid, kompetanseheving for å forebygge negativ utvikling for enkelt barn/ungdom og grupper, tverrfaglig samhandling knyttet til stress, mestring, skjevutvikling og spesialundervisning.

Utfordringer og viktige tiltak

Utfordringer

Folkehelseprofilen

Nasjonale og lokale undersøkelser viser at barn og unge i dag er svært veltilpasset og mer skikkelig enn tidligere generasjoner. De samme undersøkelsene viser samtidig at de er mer utsatt for stress- og pressrelaterte plager, og at de bekymrer seg mer. Det er gode oppvekstvilkår for de fleste barn og unge i Ringerike kommune, men det er også *mange som faller utenfor og strever i hverdagen*. Dette understreker viktigheten av at alle tjenester som jobber med barn og unge må samarbeide og samhandle.

Fange opp de som faller utenfor

Barn og ungdom skal bevisstgjøres egen rolle og den positive påvirkningsmuligheten de har knyttet til bidrag i et mangfoldig samfunn. Forebyggende arbeid på tvers av sektorer og enheter har som målsetting å hjelpe flest mulig barn og familier på et tidlig stadium. På den måten unngås langvarige påkjenninger. Målet er å snu ressursbruken fra sent til tidlig i barnets livsløp.

Møte de unge

Å være tilstede på de arenaene der barn og unge er, er en forutsetning for å styrke barn og unges mestring av egne liv. Tjenestene skal utformes og gis på en slik måte at det styrker barn og unges egne ressurser og mestring av eget liv. Tjenester skal i større grad gis ute i barnehagene, i skolen og på fritiden. Viktigheten av et tett samarbeid med frivillige er et fokusområde. Ringerike kommune velger tiltak som er utformet med bakgrunn i evidensbasert kunnskap, dette på grunn av at man med større sikkerhet kan vite om innsatsen skaper de positive endringene man er ute etter.

Dialog og brukermedvirkning

Læringsarenaene utvides stadig med nye muligheter. Forskning understreker merverdien når barn og unge opplever mestring gjennom målrettet tilrettelegging, og hvor egen innsats gir motiverende resultat. Videre er det kjent hvilke positive ressurser som utløses når det legges til rette for dialog og medvirkning med både barn og foreldre som reelle samarbeidspartnere. Ringerike kommunes tjenesteutvikling skal legge til rette for at alle barn og unge skal bli sett, stilt krav til og oppleve gleden av å lykkes med noe.

Viktige tiltak

I handlingsprogramperioden blir det viktig at ressursene anvendes godt, og fagkompetansen anvendes inn mot de som trenger det mest.

Følgende områder skal prioriteres i årene fremover:

Forebygging og tidlig innsats

Målet er å snu ressursbruken fra sent til tidlig i barnets livsløp. Et av de valgte verktøyene er TIBIR (Tidlig Innsats for Barn I Risiko), et evidensbasert program for forebygging og behandling av atferdsvansker hos barn tilpasset det kommunale tjenestenivået. Kommunen har som mål å etablere et system for opplæring og oppfølging av intervensjoner for barn og familier med atferdsproblemer rettet mot risikogrupper og de som allerede har identifiserte atferdsproblemer.

God helhet og samhandling

Det vil i 2018 arbeides videre med tverrfaglig samarbeid, tidlig innsats, kulturforståelse og brukermedvirkning.

Deltagelse i Oppfølgingsprogram for lavinntektsfamilier, et program under utvikling av Arbeids- og velferdsdirektoratet, er et av tiltakene som er valgt. Tilnærmingen i prosjektet er å jobbe helhetlig, og samordne tjenestene rundt de ulike aktørene i familiene. TIBIR, Frisklivssentral og Inntaksteam er arenaer for erfaringsutveksling og utvikling. Det vil i tillegg arbeides tverrfaglig med skolefravær og trivsel. Stort fravær i barnehage og skole fører i mange tilfeller til lav selvfølelse og dårlig selvbilde og kan føre til store faglige hull og isolering. Spesialpedagogisk enhet og forebyggende helsetjenester spiller en viktig rolle i arbeidet med å redusere frafallet i videregående skole blant annet med å bidra til en klarerer grensegang mellom spesialundervisning og tilrettelagt opplæring innenfor rammen av ordinær undervisning.

Nødvendig kompetanse

Kompetanseutviklingen skal bidra til styrket samhandling og dreining mot systemrettet arbeid og forebygging. I sektoren skal det ivaretas generell og spesifikk kompetanse. Ringerike kommune vil fortsette arbeidet med å utdanne PMTO rådgivere, øke kunnskap på områdene mobbing og seksuelle overgrep, flerkulturelt arbeid, relasjonsledelse og IKT.

Kvalitet

For å øke kvaliteten vil det i kommende periode være et særlig fokus på godt samarbeid med foresatte. Dette er avgjørende for å lykkes med kommunens tjenester og tiltak for barn og ungdom. Implementering av FNs barnevernkonvensjon regler om barns rett til medvirkning, er et viktig satsningsområde i alle tjenester til barn og ungdom.

Kostranalyse - Barnevern

	Ringerike 2015	Ringerike 2016	Ringsaker	Gjøvik	Kostragruppe 13	Landet uten Oslo
Prioritet						
Netto driftsutgifter (funksjon 244, 251, 252) per barn i barnevernet	114 974	133 259	112 824	100 974	0	113 124
Netto driftsutgifter per innbygger 0-17 år, barnevernstjenesten	9 418	11 384	9 076	9 520	8 201	8 897
Produktivitet						
Andel undersøkelser som førte til tiltak	44,4 %	50,7 %	42,1 %	45,6 %	0,0 %	42,8 %
Barn med undersøkelse eller tiltak per årsverk	17,3	16,2	17,1	21,6	0,0	15,3
Dekningsgrad						
Andel barn med barnevernstiltak ift. innbyggere 0-17 år	5,3 %	5,6 %	5,1 %	5,3 %	0,0 %	4,9 %

Kommentarer til KOSTRA-tallene

Utgift per barn øker

Netto driftsutgift pr barn i barnevernet har vært stigende i Ringerike kommune de siste 4 årene slik som tendensen for landet uten Oslo også viser. Siden 2015 har imidlertid Ringerike vist noe høyere tall og gjør et stort hopp fra 2015 til 2016.

Økning i utgift pr barn skyldes opprettelse av 3 bofelleskap for enslige mindreårige asylsøkere som gir ca 4 mill. kr i økte netto driftsutgifter. Det har også vært en stor økning på ca 5 mill. kr til fosterhjemgodtgjørelser som følge av at antall barn med tiltak pr 31.12. er på det høyeste nivået noen gang med 243 barn.

Antall barn med tiltak øker

Antall barn med undersøkelse eller tiltak er 486 i 2016, opp fra 467 i 2015, og er også høyeste antall i siste 4 års periode.

Handlingsprogram for 2018-2021

Andel barn med barnevernstiltak målt mot antall innbyggere 0-17 år øker til 5,6 % i 2016. Sammenlignet med landet uten Oslo er dette et relativt høyt tall når landet viser rett under 5 %. Sammenlignbare kommuner som Drammen, Gjøvik og Ringsaker ligger også over 5 %, og i likhet med Ringerike har tallene vært slik i flere år.

Det er en reduksjon på 12 barn (0,2 %) i aldersgruppen 0-17 år i kommunen i forhold til 2015. Andel undersøkelser som fører til tiltak øker i 2016 til rundt 50 % etter at vi så et lite fall i 2015. Sammenlignbare kommuner og landet uten Oslo, ligger de noe lavere i intervallet 40-45 %.

Meldinger til barnevernet

Antall meldinger til barnevernet var 311 i 2016 som er en reduksjon fra 2015 som viste 362, men nivået før 2015 lå godt under 300. Antallet meldinger som *går til undersøkelse* øker fra 2015 til 2016, noe som tyder på at meldingene ikke kommer før det er en reell bekymring. Hvorfor antall meldinger med undersøkelser har fått en generell økning fra 2015 kan skyldes bedre og tettere samarbeid med skole og barnehage. Dette har vært et fokusområde de siste årene for å komme inn så tidlig som mulig i saker. En tidlig avdekking fører ofte til at mindre ressurskrevende tiltak kan iverksettes for å hjelpe barnet og familien.

Bemanning

I Ringerike er det 30 årsverk i 2016 mot 27 årsverk i 2015 og 24 årsverk i 2014 knyttet til barnevernstjenesten. Av disse er det 2 avdelingsledere fra 2015. Antall saker per årsverk ligger litt over landet uten Oslo.

Kostra-analyse - Kommnehelse

	Ringerike 2015	Ringerike 2016	Ringsaker	Gjøvik	Kostragruppe 13	Landet uten Oslo
Prioritet						
Netto driftsutg til forebygging, helsestasjons- og skolehelsetj. pr. innb 0-20 år	2 312	2 486	2 508	2 257	2 159	2 314
Netto driftsutgifter pr. innbygger i kroner, kommunehelsetjenesten	1 928	1 988	2 287	2 216	2 216	2 545
Dekningsgrad						
Legeårsverk pr 10 000 innbyggere, kommunehelsetjenesten	8,4	8,2	9,1	11,2	10,3	10,7
Kvalitet						
Andel barn som har fullført helseundersøkelse ved 4 års alder	98,0 %	102,0 %	89,0 %	100,0 %	97,0 %	97,0 %

Kommentarer til KOSTRA-tallene

Helsestasjon og skolehelsetjenesten

Det vises en moderat økning i netto driftsutgifter til forebyggende tiltak i helsestasjon- og skolehelsetjenesten pr innbygger 0-20 år fra 2015 til 2016. Kommunen ligger høyere enn sammenlignbare kommuner og landet for øvrig. Ringerike kommune har prioritert ressurser til

helsestasjon- og skolehelsetjeneste i 2016, spesielt i barneskolene. Det har tatt tid å rekruttere helsesøstre, og de aller siste har blitt ansatt i 2017.

Kommunehelsetjenesten

Netto driftsutgift til kommunehelsetjenesten målt pr innbygger viser også en liten økning fra 2015 til 2016. Kommunehelsetjenesten har vært prioritert med ekstra ressurser i 2016, men Ringerike kommune ligger fremdeles noe lavere enn sammenligningskommunene.

Legeårsverk

Det er like mange legeårsverk i kommunen i 2015 og 2016, men økning i folketallet i perioden fører til en mindre nedgang i legeårsverk pr 10 000 innbyggere. Legeårsverkene inneholder både leger med fastlegeavtale, turnusleger og kommunalt ansatte leger. Kommunen har færre legeårsverk enn sammenlignbare kommuner.

4-års kontroller

Det er god oppfølging av kommunens 4- åringer. Samtlige kommer til helsekontroll, men noen kan komme litt for seint. I 2016 var det med noen 5 åringer siden det er en dekningsgrad på over 100%.

Fokusområde: Brukere

Mål i Handlingsprogrammet

Overordnet mål	Mål	Indikator/målemetode	Siste måling 2016	Mål 2018	Mål 2019	Mål 2020	Mål 2021
Bruker-medvirkning	Redusere antall barnvernstiltak	Andel undersøkelser som førte til tiltak	50,7 %	50,3 %	48,0 %	45,0 %	45,0 %
Dekningsgrad barnevernstiltak ift. innebyggertall 0-17 år	Tidlig innsats	Andel barn med barnevernstiltak ift. innbyggere 0-17 år	5,6 %	5,5 %	5,4 %	5,4 %	5,2 %

Fokusområde: Tjenesteproduksjon

Mål i Handlingsprogrammet

Overordnet mål	Mål	Indikator/målemetode	Siste måling 2016	Mål 2018	Mål 2019	Mål 2020	Mål 2021
God ressursutnyttelse	Effektiv arbeidsflyt	Andel undersøkelser med behandlingstid innen 3 måneder	96,0 %	98,0 %	99,0 %	100,0 %	100,0 %

Virkemiddel for å nå mål

Virkemidlene er kvalitet, tidlig innsats, kapasitet og samarbeid innad i og på tvers av sektorene.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Vedtatt budsjett	161 499	161 499	161 499	161 499
Sum Tekniske justeringer	2 760	2 760	2 760	2 760
Konsekvensjustert budsjett	2 760	2 760	2 760	2 760
Konsekvensjustert ramme	164 259	164 259	164 259	164 259
Innsparingstiltak				
Avvikling bofellesskap Færden EM	-7 200	-7 200	-7 200	-7 200
For høy avsetning til Enslige mindreårige flyktninger i 2017	-4 500	-4 500	-4 500	-4 500
Effektiviseringskrav 0,5%	-927	-927	-927	-927
Andre tiltak	-160	-160	-160	-160
Sum Innsparingstiltak	-12 787	-12 787	-12 787	-12 787
Nye tiltak				
Tjenester til avlastning- og botilbud for barn	2 000	2 000	2 000	2 000
Økt fosterhjemsgodtgjørelse barnevern tiltak	2 000	2 000	2 000	2 000
Andre tiltak	150	150	150	150
Sum Nye tiltak	4 150	4 150	4 150	4 150
Nye tiltak og realendringer budsjett	-8 637	-8 637	-8 637	-8 637
Ramme 2018-2021	155 622	155 622	155 622	155 622

Innsparingstiltak

Avvikling bofellesskap Færden EM

Det har kommet færre enslige mindreårige flyktninger enn forventet i 2017, og samme utvikling forventes i 2018. Dermed må tjenestetilbudet reduseres, og ett bofellesskap legges ned.

For høy avsetning til Enslige mindreårige flyktninger i 2017

Budsjettet for 2017 ble lagt utfra et forventet antall enslige mindreårige flyktninger. Det har vist seg at dette var et for høyt antall, og budsjett for 2018 reduseres.

Nye tiltak

Tjenester til avlastning- og botilbud for barn

Økte tjenester til avlastning- og botilbud for barn.

Økt fosterhjemsgodtgjørelse barnevern tiltak

Regnskap 2016 og 2017 viser underbudsjettering på fosterhjemsgodtgjørelse. Flere fosterhjem og lønnsvekst er årsaken.

Kulturtjenesten

Driftsbudsjett

Fordeling på hovedart

Beløp i 1000	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Driftsutgifter						
Lønn	12 080	14 183	15 906	14 996	14 901	14 716
Kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunal egenproduksjon	9 157	9 005	9 115	9 115	9 115	9 115
Kjøp av varer og tjenester som erstatter kommunal egenproduksjon	73	105	105	105	105	105
Overføringsutgifter	11 204	9 407	8 646	9 030	8 946	8 646
Sum Driftsutgifter	33 355	32 700	33 773	33 247	33 068	32 583
Driftsinntekter						
Salgsinntekter	-2 681	-2 879	-2 854	-2 854	-2 854	-2 854
Refusjoner	-3 039	-2 513	-2 513	-2 513	-2 513	-2 513
Sum Driftsinntekter	-9 033	-5 392	-5 367	-5 367	-5 367	-5 367
Sum	24 322	27 308	28 405	27 879	27 700	27 215

Om sektor

Sektor kultur består av avdelingene bibliotek, kulturskole og kultur- og idrettsadministrasjon.

Sektor kultur skal ivareta kommunens forvaltningsansvar i kultur- og idrettsspørsmål, drive kulturoppføring, kulturformidling og til en viss grad kulturutøvelse

Aktiviteten er hjemlet i Kulturloven, Opplæringsloven og Lov om Folkebibliotek. I tillegg er det en rekke lokale, regionale og nasjonale føringer, planer og strategier for sektoren.

Ønsket utviklingsretning – hovedgrep for sektoren

Kulturplan for Ringerike kommune ble vedtatt i 2017. Denne legger føringer for det videre kulturarbeidet i kommunen. Kultur er en viktig rammefaktor for målet om vekst og utvikling i Ringeriksregionen, og planen definerer disse fokusområdene som gjelder alle deler av sektoren:

- Samhandling
- Mangfold
- Kompetanse
- Synlighet

Samhandling

Både kulturskole, bibliotek og kultur- og idrettsadministrasjon driver sin virksomhet i samarbeid med andre kommunale sektorer, frivillige organisasjoner og private aktører. Dialog og faste møtepunkter er svært viktig for å kunne utvikle riktige tilbud og gjøre riktige utviklingstiltak.

Mangfold

Ringerike har en sammensatt befolkningsgruppe med mange nasjonaliteter, ulike oppvekstvilkår for barn og unge, og et framtidig mål om sterk befolkningsvekst. I dette utviklingsperspektivet er det viktig at kultursektoren arbeider mot et mangfoldig og inkluderende kulturtilbud, både i fagtilbud på kulturskolen, ved tilskudd til lag og organisasjoner og tilgjengelighet for alle.

Kompetanse

Sektor kultur skal være oppdatert og fremoverlent, både faglig, i praksis og i utvikling. For å være relevante for innbyggerne, sikre kvalitet og utvikling, kreves det at sektoren holder seg oppdatert på metodikk, forskning og praksis. Å bidra til samarbeidende aktørers kompetanse er også et mål.

Synlighet og kommunikasjon

Sektor kulturs virksomhet er i stor grad brukerrettet, være seg en som oppsøker biblioteket, en som ønsker opplæring eller elever som får besøk av kunstnere gjennom Den kulturelle skolesekken. Å nå ut til innbyggerne, med god informasjon om tilbud, tilskuddsordninger, vil bli prioritert i kommende planperiode.

Tiltak på tvers av sektorene – prioriterte områder

Kartlegging kulturminner og kulturmiljøer

Sektor kultur har ansvar for formidling av kulturarv. Miljø- og areal har ansvar for planarbeid omkring dette. Det er et mål med både en kartlegging av kulturminner og synliggjøre særskilte kulturmiljøer. En må også i perioden finne løsninger på framtidig drift av Riddergården.

Kartlegging av kulturarenaer

Kommunene er ansvarlig for å legge til rette for et bredt spekter av kulturaktivitet (jf. kulturloven § 5). I dette er det også viktig å sikre befolkningens tilgang på egnede kulturarenaer. Det er i dag arenaer både ved skoler, i private kulturhus, flerbrukshaller og kirker m.m. I samråd med lag og organisasjoner ønsker sektor kultur å kartlegge og synliggjøre arenastatus og framtidig arenabehov.

Nærmere beskrivelse av områdene innenfor sektoren

Nedenfor beskrives de ulike deler av sektoren, planlagte tiltak på kulturområdet, måleindikatorer, økonomioversikt og investeringer.

Det generelle kulturarbeidet.

Det generelle kulturarbeidet omfatter kommunal egenaktivitet, forvaltning og tilskuddsordninger. Innenfor disse tre områdene ligger Den Kulturelle Spaserstokken, Den Kulturelle Skolesekken, Ung Kultur Møtes og mindre arrangementer i tilknytning til for eksempel Riddergården. Forvaltningsområdene inkluderer planer og strategier innen idrett, kunstforvaltning og kultur.

Tilskuddsområdene består av idrettstilskudd, kulturmidler, tilskudd til kulturarrangementer og kunstprosjekter, allmenne kulturmidler og tros- og livssynstilskudd. I tillegg er det en del institusjoner som får faste tilskudd over kulturbudsjettet, som Buskerudmuseet og Ringerike Kultursenter.

Kulturskole

Kulturskolen gir undervisning i musikk- og kunstoffag for barn og unge, med tilbud både for talent og bredde. Det er et mål å øke elevtallet de kommende år, innen fagtilbud innen dans, teater og skapende skriving

Det er et mål å gjøre kulturskolen til en mer aktiv og åpen integreringsarena, der elever fra ulike kulturer møtes, utveksler kulturelle uttrykk og skaper nye prosjekter sammen.

Arbeid med rammeplanen er godt i gang i flere kommuner, og Ringerike kulturskole vil følge opp dette arbeidet i 2018.

Bibliotek

Ringerike bibliotek skal være et sted for informasjon, kunnskap, livslang læring og deltakelse. Det skal også være et sted for opplevelse, kreativitet, trivsel og rekreasjon og en inkluderende og uavhengig møteplass.

Uffordringer og viktige tiltak

Kultursektoren har et stort utviklingspotensial, og vil fokusere på samhandling, informasjon og synlighet.

Rent konkret vil kulturadministrasjonen opprette og ha faste møteplasser og samhandlingsfora for kulturaktørene i kommunen etter modell av idrettsrådet.

De generelle forvaltningsarbeidet og tilskuddsordningen gjennomgås.

Flerkulturelle prosjekter

Kulturskolen fortsetter arbeidet med flerkulturelle tiltak som musikkundervisning i velkomstklassen ved Veienmarka ungdomsskole, Læringscenteret og kulturtreff.,

Prosjektene SLASH og TILT startet opp i 2017 og videreføres i 2018.

- SLASH er et kreativt møtested for alle og gis som et gratis tilbud til alle barn på 5.- 7. trinn ved 6 av kommunens barneskoler. Hver uke i 12 uker får elevene en aktivitet innen kunst, dans og musikk/kor.
- TILT er et danseprosjekt som skal få hele Ringerike til å danse! Prosjektet er et samarbeid mellom kulturskolen, Panta Rei danseteater og Brageteatret. Sammen løfter de dans som en kunstnerisk og kreativ, fysisk aktivitet. Skoleåret 2017-2018 blir det flashmob-dans ved flere av kommunens skoler, institusjoner og store og små bedrifter.

Språkkafé og i samarbeid med bibliotek og frivillighetsentral har blitt en stor suksess og fortsetter i 2018. Spebarnstreff for fremmedspråklig mødre fortsetter også med ukentlige treff. Dette er en del av kommunens integreringsarbeid. Prosjektet videreføres i 2018.

Korps i skolen

Kulturskolen startet høsten 2016 prosjektet «Korps i Skolen», i samarbeid med Helgerud og Veien skoler og Veien/Helgerud skolekorps. Her får alle 3.klassinger opplæring i korpsinstrumenter, som en del av

musikkundervisningen. Prosjektet videreføres og skoleåret 2017 – 2018 er også Ullerål skole og Eikli skole med i prosjektet.

Ny kulturarena i Ringerike kultursenter

Kulturskolen er en av flere leietakere av Bassgarasjen, en ny kulturarena i Ringerike kultursenter. I Bassgarasjen er det rom for å drive med mer plasskrevende aktiviteter som dans og teater.

Prosjektene nevnt her er viktige utviklingsområder for kulturskolen, gir økt bredde og bidrar til økt elevtall, noe som er et viktig mål for skolen. Økt elevtall vil også innebære omstilling og økt bemanning, og nye lokaler gir rom for flere typer undervisning. I løpet av planperioden vil kulturskolens undervisningstilbud også omfatte skapende skriving.

Et aktivt bibliotek

Biblioteket ønsker å stimulere til økt bruk ved å tilby flere arrangementer og aktiviteter både i egen regi og i samarbeid med andre. Fokus på markedsføring av bibliotekets tilbud og tjenester bidrar også til økt besøk og aktivitet.

Meråpent bibliotek

I 2017 startet *Meråpent bibliotek* på hovedbiblioteket og avdeling Sokna. *Meråpent bibliotek* innebærer tilgang til ubetjent bibliotek i tillegg til betjent tid, og dermed utvidelse av åpningstiden for publikum. Det forventes at meråpent bibliotek vil medføre flere brukere, økt besøk og utlån.

Kostra-analyse

	Ringerike 2015	Ringerike 2016	Ringsaker	Gjøvik	Kostragruppe 13	Landet uten Oslo
Prioritet						
Netto driftsutgifter til folkebibliotek (F370)	22,0	23,1	12,8	18,3	12,7	13,3
Netto driftsutgifter for kultursektoren per innbygger i kroner	1 028	1 021	1 897	1 853	2 027	2 097
Netto driftsutgifter til aktivitetstilbud barn og unge per innbygger	46	40	261	93	164	162
Netto driftsutgifter til aktivitetstilbud barn og unge per innbygger 6-18 år	320	276	1 639	621	1 002	998
Netto driftsutgifter til folkebibliotek per innbygger	226	236	243	339	258	278
Netto driftsutgifter til kommunale idrettsbygg per innbygger	471	489	172	379	520	490
Netto driftsutgifter til kommunale musikk- og kulturskoler per innbygger	173	177	216	224	227	294
Netto driftsutgifter til kommunale musikk- og kulturskoler, per innbygger 6-15 år	1 586	1 607	1 811	1 974	1 806	2 386

Ringerike kommune har et lavt forbruk innenfor kultur og idrett pr innbygger sammenlignet med landet for øvrig. 1.021 kroner per innbygger i 2016 er omtrent halvparten av hva sammenlignbare kommuner og landet uten Oslo bruker. I 2016 hadde kommunen netto driftsutgifter på 29,1 mill. kroner, og de største utgiftspostene er idrettsbygg (12,9 mill. kroner), bibliotek (5,7 mill. kroner) og kulturskole (5,3 mill. kroner).

Fokusområde: Brukere

Mål i Handlingsprogrammet

Overordnet mål	Mål	Indikator/målemetode	Siste måling 2016	Mål 2018	Mål 2019	Mål 2020	Mål 2021
Bruker-medvirkning	God brukermedvirkning i kulturskolen	Andel gjennomførte elevsamtaler	84,0 %	86,0 %	87,0 %	88,0 %	90,0 %
Tilstrekkelig kvalitet	Øke antall elever i kulturskolen, målt i prosent av antall barn i grunnskolealder.	Antall barn	8,0 %	10,0 %	12,0 %	14,0 %	15,0 %
	Øke fagtilbudet i kulturskolen	Antall fag	2	4			5

Fokusområde: Tjenesteproduksjon

Mål i Handlingsprogrammet

Overordnet mål	Mål	Indikator/målemetode	Siste måling 2016	Mål 2018	Mål 2019	Mål 2020	Mål 2021
God ressursutnyttelse	Øke antall brukere med "Meråpent-avtale"	Antall brukere med "Meråpent-avtale" - ny indikator 2017		900	1000	1100	1200

Virkemiddel for å nå mål

Kulturskolen driver aktivt med å rekruttere nye elever, blant annet ved å utvide fagtilbudet. Biblioteket øker sin tilgjengelighet gjennom Meråpent bibliotek.

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Vedtatt budsjett	27 308	27 308	27 308	27 308
Sum Tekniske justeringer	321	321	321	321
Sum Vedtak forrige periode	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Konsekvensjustert budsjett	-679	-679	-679	-679
Konsekvensjustert ramme	26 629	26 629	26 629	26 629
Innsparingstiltak				
Effektiviseringskrav 0,5%	-118	-118	-118	-118
Økte betalingssetter i Kulturskolen	-25	-25	-25	-25
Økte salgsinntekter Kulturskolen	-5	-5	-5	-5
Sum Innsparingstiltak	-148	-148	-148	-148
Nye tiltak				
Løypetilskudd Nes lysløype	1 000	0	0	0
Innføring av "Korps i skolen"	390	380	285	200
Økte tilskudd til trossamfunn, som følge av økte tilskudd til RKF	239	623	539	239

Handlingsprogram for 2018-2021

Beløp i 1000	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Utvidet fagtilbud Kulturskolen	130	130	130	130
Den kulturelle skolesekken, samarbeidsavtale BFK	60	60	60	60
Gradert betaling ved Kulturskolen	55	55	55	55
17.mai komiteen, økt aktivitet	50	50	50	50
Riddergården oppstart drift	0	100	100	0
Sum Nye tiltak	1 924	1 398	1 219	734
Nye tiltak og realendringer budsjett	1 776	1 250	1 071	586
Ramme 2018-2021	28 405	27 879	27 700	27 215

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000	Ferdig år	Netto prosjekt kostnad	Økonomiplan				Sum
			2018	2019	2020	2021	2018-21
Investeringsprosjekter							
Kulturtjenesten							
Branntekniske tiltak i Nes samfunnshus	2018	700	700	0	0	0	700
Krematoriet	2019	2 000	0	2 000	0	0	2 000
Oppgradering og sprinkling Riddergården	LØPENDE	6 500	6 500	0	0	0	6 500
Sum Kulturtjenesten		9 200	7 200	2 000	0	0	9 200
Sum investeringsprosjekter		9 200	7 200	2 000	0	0	9 200

Branntekniske tiltak i Nes samfunnshus

Det foreslås å sette av 700 000 kr til branntekniske tiltak i Nes samfunnshus. Det ble gjennomført branntilsyn i 2017, det ble gitt avvik knyttet til dokumentasjon på brannteknisk prosjektering av bygget. Det ble også utarbeidet en brannteknisk vurdering med beskrivelse av avvik fra forskriftskrav. Det foreslås derfor å avsette midler til å utbedring, så avvik kan lukkes.

Krematoriet

Det foreslås å sette av penger til nytt orgel i krematoriet i 2019.

Oppgradering og sprinkelanlegg Riddergården

Det foreslås bevilget 6,5 millioner kroner til utbedring av Riddergården i 2018. Dette fordeler seg på 1,5 millioner kroner til sprinkelanlegg, og 5 millioner kroner til utbedring. Innhold og omfanget av det som skal gjøres i Riddergården behandles i egen sak.

Helse og omsorg

Driftsbudsjett

Fordeling på hovedart

Beløp i 1000	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Driftsutgifter						
Lønn	0	564 454	574 848	574 348	574 348	574 348
Kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunal egenproduksjon	0	128 999	129 731	129 731	129 731	129 731
Kjøp av varer og tjenester som erstatter kommunal egenproduksjon	0	63 139	66 139	66 139	66 139	66 139
Overføringsutgifter	0	54 854	53 854	53 854	53 854	53 854
Finansutgifter	0	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Sum Driftsutgifter	0	812 446	825 572	825 072	825 072	825 072
Driftsinntekter						
Salgsinntekter	0	-105 162	-105 866	-105 866	-112 516	-112 416
Refusjoner	0	-111 772	-106 272	-106 272	-106 272	-106 272
Overføringsinntekter	0	-2 316	-2 316	-2 316	-2 316	-2 316
Finansinntekter og finansieringstransaksjoner	0	-650	-650	-650	-650	-650
Sum Driftsinntekter	0	-219 900	-215 104	-215 104	-221 754	-221 654
Sum	0	592 546	610 469	609 969	603 319	603 419

Om sektor

Sektoren ønsker å bidra til at den enkelte innbygger er mest mulig selvhjulpne i eget liv og i vante omgivelser, samt at tjenestene er tilpasset den enkeltes behov. I tillegg er formålet å bidra til at ressursene utnyttes best mulig. Det er også ønskelig at den enkelte innbygger får mulighet til å arbeide, leve og bo selvstendig, og til å ha en aktiv meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre.

Ønsket utviklingsretning – hovedgrep

I årene frem mot 2023 vil antall eldre over 80 år i Ringerike kommune være på samme nivå eller noe mindre. Fra 2023 vil antall eldre øke for hvert år. Sektoren ønsker å ha fokus på forebygging og tidlig innsats slik at flest mulig av våre innbyggere får flere gode leveår, og er selvhjulpne lengst mulig. Nasjonale føringer gir uttrykk for at morgendagens tjenesteutfordringer vil kreve omstilling av den faglige virksomheten. I tillegg må det legges til rette for mobilisering av alle tilgjengelige ressurser hos den enkelte innbygger, deres familie og sosiale nettverk, i nærmiljøet og lokalsamfunnet for å kunne løse morgendagens tjenesteutfordringer. Om innslagspunktet for behov av kommunale tjenester blir ved en høyere alder, vil sektoren måtte vokse i mindre grad enn om dagens innslagspunkt opprettholdes med et økende antall eldre.

Sektorens strategi er: «Selvhjulpne innbyggere som mestrer hverdagen i vante omgivelser lengst mulig.»

Områdene innenfor sektoren

Kommuneoverlege

Kommuneoverlegen er medisinsk faglig rådgiver for rådmannen og rådmannens ledergruppe, koordinator for fastleger og fastlegeordningen samt kommunens overlege for sykehjem og helsestasjon. I tillegg er kommuneoverlegen helsemyndighet innenfor helseberedskap, folkehelse, miljørettet helsevern, smittevern og psykisk helse.

Tildelingskontoret

Ringerike kommune har organisert tjenestetildelingen i eget tildelingskontor. Her er også koordinerende enhet. Tjenester tildeles etter veileder til tildelingspraksis jf. Helse- og omsorgstjenesteloven, helsepersonell loven, pasient og brukerrettighetsloven, forvaltningsloven og verdighetsgarantien.

Hjemmebaserte tjenester

Hjemmetjenester omfatter hjemmesykepleie og praktisk bistand i hjemmet i tillegg til ansvar for trygghetsalarm og matombringing. Tjenesten er regulert i henhold til Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester og Lov om pasient og brukerrettigheter. Ambulerende tjenester ytes av ambulante team som kommer hjem til den enkeltes bolig. Stasjonære tjenester ytes av et stasjonært team som tilhører det bofellesskapet/omsorgsboligen den enkelte bor i.

Institusjon: kort- og langtids

Institusjonene har ansvar for langtidsbrukere med stort pleiebehov, samt brukere med behov for korttid- og avlastningsopphold. Tjenesten er regulert i Forskrift for sykehjem og boform for heldøgns omsorg og pleie.

NAV-tjenester

De kommunale tjenestene i NAV er lovregulert i lov om sosiale tjenester i NAV. I NAV Ringerike er følgende kommunale tjenester samlet: økonomisk sosialhjelp og gjeldsrådgivning. NAV- kontoret skal ivareta brukerens helhetlige behov for bistand, og tilby en individuelt tilpasset oppfølging med de tjenester, tiltak og virkemidler kontoret rår over.

Ringerikskjøkken

Målsetting er produksjon av god mat med riktig nærings sammensetning tilpasset brukernes behov. Det brukes en produksjonsmetode hvor maten i størst mulig grad beholder næringsstoffer, smak og utseende. Det skal om legges vekt på tilpassinger til yngre brukergrupper og tilbud om ernæringstett kost for de med mindre matlyst.

Dagsenter/Aktivitetssenter

Dagopphold i institusjon

Dagopphold er et tilbud til hjemmeboende eldre som har behov for en mer meningsfylt hverdag, både i forhold til fysiske og psykiske behov. Vi har sosialt samvær, trening i ulike former, gåturer, treningsrom, sittedans og fellestrim. Trening er viktig for å forebygge og opprettholde funksjoner. Brukerne som benyttet dagopphold blir hentet hjemme i egen bolig og kjørt til og fra av kommunens eget transportkontor.

Aurora

Arbeid og dagsentertilbud til voksne funksjonshemmede. Kommunen ønsker å bidra til at våre brukere/arbeidstakere opplever trygghet, mestring og trivsel ved å jobbe med produksjon av ulike produkter. God drift ved Aurora vil kjennetegnes ved fornøyde brukere/arbeidstakere med tilpassede aktiviteter som kan føre til produksjon av salgbare produkter. Arbeidsoppgavene tilpasses og er

oppgaver innen vedproduksjon, strikking, veving, lysproduksjon, makulering, snekring og kantine. Dagsentertilbudet er et trivselstiltak som aktiviserer deltakerne med musikk, dans, trening og enklere hverdagsaktiviteter.

Helsetjenester fengsel og transittmottak

Ringerike kommune har ansvar for helseavdelingen ved Ringerike fengsel. Tjenesten er regulert i Helse og omsorgstjenesteloven. Helseavdelingens mål er at helsevurdering (innkomststamtale) foretatt av sykepleier skal gjennomføres innen ett døgn etter ankomst.

Ringerike kommune har ansvar for helseavdelingen ved transittmottaket. Tjenesten er regulert i Forskrift om tjenester til personer uten fast opphold. Ankomstfasen omfatter lovpålagt og nødvendig helseundersøkelse og gjennomføring av informasjonssamtale med NOAS (Norsk organisasjon for asylsøkere). Usikkerheten i flyktningetilstrømmingen til Norge og hvordan UDI velger å benytte Hvalsmoen, gjør at vi til enhver tid må være omstillingsdyktige og nytenkende.

Interkommunalt samarbeid

Krisesenter og Legevakt er interkommunale tjenester som driftes med Ringerike som vertskommune. Helsesamarbeidet for Ringeriksregionen og Midt-Buskerud har en egen koordinator som skal sørge for koordinering helsesamarbeidet mellom Vestre Viken og Vestregionsamarbeidet. Denne stillingen er finansiert av samarbeidskommunene.

Utfordringer og viktige tiltak

Utfordringer

Sektoren vil klargjøre seg og være fleksibel for morgendagens løsninger. Dette medfører et stadig fokus på **forenklning, fornying og forbedring** av våre tjenester, kompetanse, organisasjon og ledelse. Ved å ha et kreativt og utforskende blikk på dagens praksis vil vi kunne tilpasse oss og fange opp nyvinninger og dermed kunne utvikle oss i tråd med morgendagens behov.

Ressurskrevende brukere

Pr. i dag er innslagspunktet for refusjon for ressurskrevende brukere kr. 1.157.000, og kostnaden pr. bruker over dette betaler kommunen 20%. Utfordringen er uforutsigbarhet med hensyn til innslagspunktet, da dette fastsettes i statsbudsjett i slutten av året. Kommunen har i tillegg en del brukere over 67 år hvor det ikke betales refusjon.

Institusjonsplasser

Den største utfordringen for institusjonsdriften er for små institusjoner som gjør driften forholdsmessig dyr. For mer effektiv drift ønsker rådmannen i 2018 å se på alternativ organisering av institusjoner.

Pasientflyt mellom sykehus - korttid og hjemmet

For å kunne yte gode tjenester til innbyggerne ser vi at det å sikre overgangene mellom sykehus og eget hjem er avgjørende. Sektoren vil i 2018 intensivere arbeidet med å sørge for gode overganger og bedre pasientflyten for å hindre økte overliggerdøgn og opphopning av langtidspasienter på korttidsplasser. Dette innebærer kompetansebygging og god dialog med forventningsavklaringer med alle involverte parter.

Hønen gård

Ringerike kommune har erkjent betalingsansvar for 4 beboere ved Hønen gård. Dette som følge av oppholdskommuneprinsippet. Dette utgjør kr. 2,8 millioner pr år.

Sosialhjelp

NAV har et høyt antall mottakere av økonomisk sosialhjelp sett i forhold til de fleste andre kommuner. Videre er gjennomsnittlig antall måneder man mottar sosialhjelp også høyt i forhold til sammenlignbare kommuner. Det er tre «drivere» når det gjelder økonomisk sosialhjelp. Det ene er størrelsen på utbetalingene. Det er i liten grad mulig å stramme inn størrelsen på utbetalinger og samtidig ivareta forsvarlig utøvelse av tjenesten. NAV Ringerike har iverksatt tiltak for å få ned de to andre driverne; antall brukere som mottar sosialhjelp som hovedinntekt, og i tillegg få ned gjennomsnittlig antall måneder brukere mottar sosialhjelp. Dette arbeidet er tidkrevende og langsiktig, og fordrer tett oppfølging og mulighet til å benytte kommunale lavterskeltiltak. Arbeidet i 2018 vil basere seg bl.a. på tiltakene fra Holten-utvalget.

Nødnett

Nødnett er et avlyttingssikret sambandssystem som gir bedre funksjonalitet, talekvalitet, dekning og kapasitet, sammenlignet med analoge samband. De tre nødetatene brann- og redningsvesen, helsetjenesten og politiet bruker Nødnett som en viktig innsatsfaktor i sitt daglige arbeid. Primærbrukerne i helsetjenesten er ambulansespersonell, leger i vakt og operatører på legevaktsentralene, akuttmottakene og AMK-sentralene. Organisasjoner med oppgaver innen samfunnsikkerhet og beredskap skal kunne bli brukere av Nødnett. For helse vil dette bety at Nødnett også vil kunne utvides til å brukes i pleie og omsorgssektoren. Helsedirektoratet melder om økte kostnader for bruk av nødnett. For sektoren vil det være anslagsvis kr. 400 000,- for 2018.

Hovedtiltak i tjenestene

Det arbeides kontinuerlig med å sikre at tjenestetilbudet er i balanse med behovene til innbyggerne og overordnede føringer. Det er ønskelig at pleie- og omsorgstjenestene ytes på beste effektive omsorgsnivå (BEON). I neste planperiode vil det settes fokus på:

Tildelingspraksis og samhandling mellom bestiller og utfører

Tildelingskontoret fører en streng tildelingspraksis og følger BEON-prinsippet. Det tilstrebes å gi nødvendige og forsvarlige tjenester. Tildelingspraksis er i tråd med planverket og revurdering av tildelingskriteriene vil skje på bakgrunn av politiske føringer/forskrift. Hovedfokus er å jobbe med samhandling gjennom prosjektet Helhetlig pasientforløp (beskrives nærmere under Organisasjon og ledelse). Det er viktig å etablere nye og styrke de eksisterende samhandlingsarenaer med utfører og sette disse i system. Målet med samhandlingen er at vi skal få en bedre pasientflyt og god utnyttelse av plassene. I 2017 har det vært stort press på utskrivninger fra sykehuset. Det er viktig å fokusere på å få overliggerdøgn ned og å være en seriøs aktør overfor samarbeidspartnerne.

Boligtjenesten

Boligtjenesten ble opprettet i 2017. Enheten skal bistå personer, som av ulike årsaker ikke har et trygt og stabilt boforhold, med fremskaffelse av og etablering i bolig. Boligtjenesten skal sørge for en innbyggerorientert, helhetlig og koordinert tilnærming til boligsosiale utfordringer i kommunen. Dette skal blant annet skje gjennom kunnskap om innbyggernes behov og ressurser, tett samarbeid med

øvrige enheter, god utnyttelse og forvaltning av den kommunalt disponerte boligmassen, riktig bistand ved etablering i bolig samt økt kunnskap om og bruk av Husbankens økonomiske virkemidler. Høsten 2017 blir det boligsosiale arbeidet i kommune evaluert og det videre arbeidet vil basere seg på vedtatte føringer.

NAV – arbeid og aktivitet

Ringerike kommune har fremdeles utfordringer med sosialhjelpsutgifter. Bildet er sammensatt og sektoren har satt i gang en rekke tiltak. Arbeidet er langvarig og i 2016 ble det satt ned et eget utvalg, Holten-utvalget, som arbeidet med dette. Tiltakslisten fra Holten-utvalget vil behandles ytterligere politisk og legge noen føringer for dette arbeidet.

Videreutvikling av samordnet rus- og psykiatritjenester

Fra 1 september 2017 er Rus- og psykiatritjenesten samordnet, og dag-/døgndrift er i samme enhet. Arbeidet med ny rusplan er startet og forventes ferdig til politisk behandling vår 2018. Planen vil utarbeides tverrsektorielt og med samarbeidende aktører. Statens føringer med opptrappingsplan på rusfeltet gjør at det i 2018 arbeides tett med Boligtjenesten med tilbud om booppfølging for innbyggere med rusproblematikk. Rådmannen anbefaler at lavterskeltilbudet på Villa'n flyttes som følge av utarbeidelse av ny byplan. Ny lokalisering av tilbudet vil det arbeides med i 2018.

Arbeidstilbud for voksne funksjonshemmede

Husleiekontrakten for eksisterende lokaler utgår om 2 år. Det er derfor igangsatt et arbeid for å se på alternativ lokalisering, og utvikling av organisasjonens arbeids- og aktivitetstilbud for voksne funksjonshemmede.

Evaluering og utvikling av støttekontaktordningen

Støttekontakt- og aktivitetstilbud bidrar til at den enkelte bruker har en aktiv og meningsfull fritid, som fremmer mestring og sosial deltakelse. Ringerike kommune skal styrke og videreutvikle sin støttekontaktordning i tråd med Helsedirektoratets anbefaling, slik at det kan velges mellom tre hovedløsninger; individuell støttekontakt, deltagelse i tilrettelagt gruppeaktivitet og individuelt samarbeid med frivillige organisasjoner (kartlegge og koble tilrettelagt eller ordinært tilbud). Det legges stor vekt på brukermedvirkning og individuell tilpasning.

Kompetanse

Ved å stimulere til fagutvikling, grunnutdanning, videreutdanning og kompetansehevende aktiviteter øker kvaliteten på de tjenestene kommunen yter overfor pasienter og brukere. Derfor er styrket og styrt innsats i sektorens viktigste ressurs; medarbeiderne; den beste investeringen sektoren kan gjøre i årene som kommer. Organisering av nettverksgrupper er en del av dette arbeidet. Sektoren prioriterer flere fagområder som fremkommer i helse og omsorgs kompetanseplan.

Basiskompetanse

Basiskompetanse er definert med følgende begrep ifølge *Helhetlig pasientforløp i eget hjem*: Observasjonskompetanse, vurderingskompetanse, kommunikasjonskompetanse, handlingskompetanse, dokumentasjonskompetanse, struktur rundt bruker, samhandlingskompetanse, etikk og helsejuss.

Kvalifisering av egne ansatte er antagelig det sterkeste virkemiddelet for å øke humankapitalen. Dette er også en styrking av omdømme som en attraktiv arbeidsgiver som satser på kompetanse, noe som igjen vil kunne virke rekrutteringsfremmende.

Grunn og videreutdanning

Egne ansatte uten fagbrev i helsearbeiderfaget tilbys kompetansehevende tiltak for å kunne gjennomføre teori- og fagprøven som praksiskandidat og dermed få fagbrevet. Det er til enhver tid flere lærlinger i helsearbeiderfaget i Helse og omsorg.

Stipend ved videreutdanning

Helse og omsorg har valgt å implementere en stipendordning for egne ansatte som ønsker å utdanne seg til sykepleier eller vernepleier.

Videreutdanninger- og master

Helse- og omsorg støtter medarbeidere som tar prioriterte videreutdanninger som f. eks. palliasjon, velferdsteknologi, psykisk helse og utviklingshemming og Master i avansert klinisk sykepleie.

Hendelsesbasert analyse

Ringerike kommune innfører hendelsesbasert analyse som metode i kontinuerlig forbedringsarbeid. Denne metoden tar utgangspunkt i dagligdagse hendelser med sikte på å finne forbedrings-punkter med resultat i endret praksis. Helse og omsorg er pilot for denne innføringen i 2017 og 2018. Det er utarbeidet en egen håndbok.

Utviklingssenter for sykehjem og hjemmebaserte tjenester (regionsamarbeid)

Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester sitt overordnede samfunnsoppdrag er å bidra til styrke kvaliteten i helse- og omsorgstjenestene gjennom fag- og kompetanseutvikling og spredning av ny kunnskap, nye løsninger og nasjonale føringer.

Digitalisering

Interkommunalt samarbeid – digitale møter, tilsyn og konsultasjoner

Ringerike, Hole og Jevnaker kommune har etablert et samarbeid om implementering av velferdsteknologi. Samarbeidskonstellasjonen har mottatt tilskuddsmidler fra Fylkesmannen som skal benyttes til å prosjektere innføring og implementering av digitale konsultasjoner og tilsyn i alle tre kommuner. Prosjektet skal også utarbeide søknad til nasjonalt nettverk for implementering av velferdsteknologi. Bodil Bach er prosjektleder.

Tiltak på tvers av sektorene

Innovasjon

Statistikk viser en tendens der det er utfordrende for flyktninger å komme ut på jobbmarkedet. Mange opplever også isolasjon. Ringerike kommune er i ferd med å utvikle en App som skal samle innsats, og hjelpe flyktninger til å finne relevant informasjon. App'en har tre hovedformål: 1) koordinerer og samle

ulike aktiviteter fra kommunen, frivillige og private aktører, 2) gi ut relevant informasjon og 3) være en kontaktformidler mellom flyktninger og lokalbefolkningen til for eksempel praktisk hjelp, leksehjelp, hjelp til å lese brev, sosial kontakt mm.

Ambulerende team – forebyggende barn og unge

Ringerike kommune ser behov for et ambulerende tverrfaglig team som kan veilede og iverksette tiltak som bistår familier til barn og unge med sammensatte behov. Hovedformålet med et ambulerende team vil være å iverksette tidlig innsats og helhetlig oppfølging som følger barna i hjem, skole, og andre arenaer.

Digitalisering/velferdsteknologi

Helse og omsorg er i gang med å ta i bruk velferdsteknologi. Fokus er på hvordan mulighetene, som ny teknologi gir oss, kan benyttes. Ansatte trenger tilstrekkelig kompetanse, informasjon og praktisk opplæring for å kunne utnytte mulighetene fullt ut. Dette fordrer en tverrfaglig satsning i årene som kommer gjennom nettverksgrupper og ABC opplæring, og tett samarbeid mellom sektoren og IT-avdelingen. Kompetanse på lovverk og etikk, metoder for kartlegging av brukerbehov og eksempler på teknologiske løsninger som allerede er i bruk i andre kommunene vil være vårt hovedfokus. Implementeringsfasen er viktig for å sikre klare overgangen fra prosjekt til ordinær drift. Det er derfor nødvendig å øremerke ressurser til en prosjektleder i pilotperioden for å sikre implementering og overgang til ordinær drift.

Kostra-analyse - Pleie og omsorg

	Ringerike 2015	Ringerike 2016	Ringsaker	Gjøvik	Kostragruppe 13	Landet uten Oslo
Prioritet						
Institusjoner (f253+261) - andel av netto driftsutgifter til plo	40,8 %	39,8 %	52,8 %	38,6 %	43,5 %	44,4 %
Netto driftsutgifter pleie og omsorg i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter	36,0 %	35,4 %	32,9 %	32,2 %	30,8 %	31,2 %
Tjenester til hjemmeboende (f254) - andel av netto driftsutgifter til plo	54,3 %	55,5 %	41,3 %	56,8 %	50,8 %	50,3 %
Dekningsgrad						
Andel brukere i institusjon som har omfattende bistandsbehov: Langtidsopphold	87,0 %	85,0 %	88,3 %	95,7 %	86,4 %	84,3 %
Andel hjemmetj.mottakere med omfattende bistandsbehov, 80 år og over	17,1 %	16,8 %	8,4 %	18,0 %	13,5 %	13,3 %

Kommentarer til KOSTRA-tallene

Netto driftsutgifter i Pleie og omsorg (PLO) i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter har en liten reduksjon i 2016. Kommunen ligger høyere enn sammenligningskommunene, noe som betyr at Ringerike bruker en større andel av total ramme til PLO. Det er ikke uventet siden kommunen har et utgiftsbehov slik det defineres i statsbudsjettet, på 108,1 %. Denne prosenten legges til grunn for rammetilskuddet. Ressursbruken korrigert for utgiftsbehovet viser 100,3 %. Det viser at kommunen bruker som landsgjennomsnittet (100%).

Videre viser KOSTRA-tallene at pleie- og omsorgssektoren i Ringerike kommune prioriterer hjemmebaserte tjenester foran institusjonsplasser. Andelen av driftskostnadene i pleie- og omsorg som går til hjemmebaserte tjenester er høyere enn andelen til institusjoner (langtidsopphold). Slik er det også med sammenligningskommunene, med unntak av Ringsaker som har klart mest til institusjoner.

Andelen hjemmetjenestemottakere med omfattende bistandsbehov er tilnærmet uendret i perioden. Både færre brukere og av disse færre med omfattende bistandsbehov, gjør at indikatoren endres ubetydelig. Ringerike ligger likevel godt over både KOSTRA-gruppen, landet uten Oslo og Ringsaker. Med forholdsvis få institusjonsplasser er det naturlig at kommunen har brukere med omfattende bistandsbehov i hjemmetjenesten.

Andelen brukere med omfattende bistandsbehov i institusjoner (langtidsopphold) er noe redusert. Ringerike ligger på nivå med KOSTRA-gruppen og landet uten Oslo, men lavere enn sammenligningskommunene.

Kostranalyse - Sosiale tjenester

	Ringerike 2015	Ringerike 2016	Ringsaker	Gjøvik	Kostragruppe 13	Landet uten Oslo
Produktivitet						
Brutto driftsutgifter pr. sosialhjelpsmottaker, i kroner	79 555	84 722	78 273	76 105	0	97 738
Dekningsgrad						
Andel mottakere med sosialhjelp som hovedinntektskilde	58,2 %	58,4 %	47,8 %	53,1 %	0,0 %	48,8 %
Andelen sosialhjelpsmottakere i alderen 20-66 år, av innbyggerne 20-66 år	5,1 %	5,2 %	4,7 %	5,5 %	0,0 %	4,0 %
Kvalitet						
Gjennomsnittlig stønadslengde mottakere 18-24 år	5,2	5,5	4,7	5,3	0,0	0,0

Kommentarer til KOSTRA-tallene

Brutto driftsutgifter pr sosialhjelpsmottaker øker fra 2015 til 2016. Ligger lavere enn landet (uten Oslo), men Ringerike er noe høyere enn Gjøvik og Ringsaker. Økningen fra 2015 til 2016 skyldes en kombinasjon av høyere satser på sosialstønad, lønns- og prisvekst og flere ansatte i 10 ulike prosjekter.

Ringerike kommune har de siste årene hatt en stabilt høy andel av sosialhjelpsmottakerne som oppgir at sosialhjelp er viktigste kilden til livsopphold. En andel på 58,4 % i 2016 ligger godt over landssnittet på 48,8 %. Ringerike har for mange innbyggere som har økonomisk sosialhjelp som hovedinntekt.

Gjennomsnittlig stønadslengde er et viktig måltall både økonomisk for kommunen og for den enkelte stønadsmottaker. Det er et uttalt ønske om å redusere denne tiden mest mulig og hjelpe mottakeren til å kunne forsørge seg selv. I 2016 økte gjennomsnittlig stønadslengde fra 5,2 måneder til 5,5 måneder i den yngste aldersgruppen 18-24 år. Mottakerne i Ringerike går lenger på sosialhjelp enn de sammenlignede kommuner.

Kostranalyse - Kommunale boliger

Handlingsprogram for 2018-2021

	Ringerike 2015	Ringerike 2016	Ringsaker	Gjøvik	Kostragruppe 13	Landet uten Oslo
Prioritet						
Brutto investeringsutgifter til boligformål per innbygger i kroner	34	259	1 314	248	1 603	1 527
Produktivitet						
Brutto driftsutgifter per kommunalt disponert bolig	76 385	81 632	28 256	6 185	58 950	55 915
Dekningsgrad						
Kommunalt disponerte boliger per 1000 innbyggere	22	22	18	31	19	21

Kommentarer til KOSTRA-tallene

Investeringer

Det er lave investeringsutgifter til boligformål fordi kommunen har Boligstiftelsen, som eier det meste av boligene. Kommunen leier boligene fra Boligstiftelsen. Hovedårsaken til den store økningen i 2016 er gjenkjøp av bofellesskapet i Hvelven 85.

Drift

Av brutto driftsutgifter til bolig relaterer størstedelen av dette seg til husleieutgifter til Boligstiftelsen. I tillegg kommer også utgifter til vaktmester, renhold og driftsutgifter som strøm, fjernvarme, kommunale utgifter, serviceavtaler etc. Endringen fra 2015 til 2016 er i hovedsak økt vedlikehold og lønns- og prisvekst.

Dekningsgrad

Kommunalt disponerte boliger per 1000 innbygger har vært uforandret de tre siste årene. Svak økning i folketallet og tilsvarende i antall boliger gjør at boliger per 1000 innbyggere er konstant. kommunen har for tiden 650 kommunalt disponerte boliger

Mål i Handlingsprogrammet

Overordnet mål	Mål	Indikator/målemetode	Siste måling 2016	Mål 2018	Mål 2019	Mål 2020	Mål 2021
Ledelse	Lederne er mestringsorienterte og tydelige premissleverandører	Samlet score på medarbeiderundersøkelse		>4,3		>4,3	
Medarbeiderskap	Organisasjonen preges av selvstendige, fleksible og kompetente medarbeidere	Samlet score på medarbeiderundersøkelsen		>4,3		>4,3	
	Redusere medarbeideres sykefravær	Redusert fravær		10,0 %		10,0 %	

Fokusområde: Brukere

Mål i Handlingsprogrammet

Overordnet mål	Mål	Indikator/målemetode	Siste måling 2016	Mål 2018	Mål 2019	Mål 2020	Mål 2021	
Bruker-medvirkning	Opplevd god brukermedvirkning	Etablert brukerutvalg	0	I henhold til plan		I henhold til plan		
		Gjennomføre regelmessige brukerundersøkelser	3	I henhold til plan		I henhold til plan		
Tilstrekkelig kvalitet	Pasientsikkerhet	Elektronisk kvalitetsystem er implementert og i bruk i alle enheter	80,0 %	100,0 %		100,0 %		
		Andel digitale trygghetsalarmer	50,0 %	100,0 %		100,0 %		
		Antall Evondos (elektronisk medisindosett)	15	60		60		
		Andel avdelinger med gjennomført ALERT	100,0 %	100,0 %		100,0 %		
		Styrke demensomsorgen	Antall ansatte som har startet Demensomsorgens ABC.	70	196		196	
			Antall tilgjengelige aktivitetsgrupper for hjemmeboende demente	4	7		7	
			Antall personer som har mottatt pårørendeopplæring	43	160		160	
Økt selvhjelpenhet	Antall gruppearrangementer for hjemmeboende eldre i forebyggende øyemed pr. år.		15		15			
	Antall personer som har gjennomført hverdagsrehabilitering	32	134		134			

Handlingsprogram for 2018-2021

Overordnet mål	Mål	Indikator/målemetode	Siste måling 2016	Mål 2018	Mål 2019	Mål 2020	Mål 2021
		Andel unge under 30 år som har krav om aktivitetsplikt		90,0 %	90,0 %	90,0 %	

Fokusområde: Tjenesteproduksjon

Mål i Handlingsprogrammet

Overordnet mål	Mål	Indikator/målemetode	Siste måling 2016	Mål 2018	Mål 2019	Mål 2020	Mål 2021
God ressursutnyttelse	Effektiv tjenesteproduksjon	Gjennomsnittlig liggetid på sykehuset etter at pasienten er definert som utskrivningsklar	1,6 døgn	0-3 døgn		0-3 døgn	
		Andel korttidsplasser belagt med korttidsplasser	85,2 %	90,0 %		90,0 %	
Omfang på tjenester tilpasset brukernes behov	Det nyetablerte boligkontoret sikrer en helhetlig og godt koordinert tjeneste	Antall husstander som har gått fra leie til eie	5	20		20	
		Antall inngåtte avtaler om oppfølging i bolig		20		53	
	Færre innbyggere er avhengig av sosialhjelp	Antall mellom 18-24 år på økonomisk sosialhjelp	55	50		50	
		Antall brukere med sosialhjelp	292	360		360	
		Gjennomsnitt antall måneder på sosialhjelp	6,16	5,00		5,00	
	Riktig dimensjonering av tjenestene	Gjennomsnittlig antall på venteliste institusjon pr.mnd	9	5		5	
		Antall produserte timer innen ambulerende og stasjonær hjemmetjeneste	32 063	31 000		31 000	
		Antall søknader på tjenester	2 415	2 400		2 400	
		Gjennomsnittlig antall på venteliste i omsorgsbolig pr.mnd	20	5		5	

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Vedtatt budsjett	592 546	592 546	592 546	592 546
Sum Tekniske justeringer	13 848	13 848	13 848	13 848
Sum Vedtak forrige periode	200	200	-5 450	-5 450
Konsekvensjustert budsjett	14 048	14 048	8 398	8 398
Konsekvensjustert ramme	606 594	606 594	600 944	600 944
Innsparingstiltak				
Effektiviseringskrav 0,5%	-3 903	-3 903	-3 903	-3 903
Reduksjon i sosialstønning til flyktninger	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Økning i vederlag opphold i institusjon	-670	-670	-670	-670
Økt inntekt Trygghetsalarm	-400	-400	-400	-400
Redusert bemanning helsetj. Hvalsmoen transittmottak	-250	-250	-250	-250
Andre tiltak	-434	-434	-434	-434
Økte leieinntekter Heradsbygda omsorgsboliger	0	0	-1 000	-1 000
Sum Innsparingstiltak	-6 657	-6 657	-7 657	-7 657
Nye tiltak				
Kompensasjon for redusert refusjon ressurskrevende brukere	3 000	3 000	3 000	3 000
Kjøp av plasser Hønen gård	2 800	2 800	2 800	2 800
Økt innslagspunkt ressurskrevende tjenester - fra Statsbudsjettet 2018	2 500	2 500	2 500	2 500
Velferdsteknologi ,korr	-1 523	-1 523	-1 523	-1 523
Lønns- og prisvekst interkommunalt samarbeid, nødnett og driftstilskudd leger	1 255	1 255	1 255	1 255
Luftmålinger Hønefoss sentrum	1 200	1 200	1 200	1 200
Andre tiltak	800	800	800	900
Implementering av velferdsteknologiske tiltak i pilot velferdsteknologi.	500	0	0	0
Sum Nye tiltak	10 532	10 032	10 032	10 132
Nye tiltak og realendringer budsjett	3 875	3 375	2 375	2 475
Ramme 2018-2021	610 469	609 969	603 319	603 419

Sammendrag driftsbudsjett for sektoren

Sektoren leverer tjenester 24 timer i døgnet hver dag hele året. Et tilfredsstillende antall kompetente, dedikerte ansatte er avgjørende for at sektoren skal kunne levere riktige tjenester til rett tid og god nok kvalitet. Hovedtyngden av utgiftene i sektoren er derfor knyttet opp mot lønn (85-90%).

Kommunen de siste årene, og spesielt i 2017, prioritert kompetanseutvikling innen sektoren for å være i stand til å overta komplekse omsorgsoppgaver relatert til samhandlingsreformen. Dette er oppgaver spesialisthelsetjenesten før håndterte. Slik opplæring og kursing har betinget bruk av vikarer for å gi pasientene nødvendige omsorgstjenester når fast bemanning har vært kurset. Dette er utfordrende å få til innenfor dagens rammer.

Sektorens strukturelle oppbygging med tilstedeværelse i alle deler av kommunen er kostnadsdrivende. Ikke minst når det gjelder bygninger. Endringer her ville kunne gitt innsparinger, men kommunen synes "låst" når det gjelder slike løsninger på grunn av myndighetenes krav om netto tilvekst av omsorgsplasser ved alle framtidige byggeprosjekt dersom investeringstilskudd fra husbanken skal kunne utløses.

Nye tiltak som "*Kompensasjon for redusert refusjon ressurskrevende tjenester*" og "*Kjøp av plasser Hønen gård*" er utgifter kommunen allerede har, og vil derfor ikke innebære styrking av tjenesteområdet.

Tekniske justeringer

Overføring av vaktmester fra Teknisk forvaltning til Boligtjenesten

Vaktmester overført fra Eiendom til Boligtjenesten.

Innsparingstiltak

Reduksjon i sosialstønad til flyktninger

Færre flyktninger og dermed redusert utbetaling av sosialstønad.

Økning i vederlag opphold i institusjon

Beregnet 2,4% økning på årets inntekter.

Redusert bemanning helsetj. Hvalsmoen transittmottak

Redusert bemanning ca 0,5 årsverk som følge av forventet lavere tilstrømming av flyktninger.

Økte leieinntekter Heradsbygda omsorgsboliger

Heradsbygda omsorgsleiligheter. Økt antall leiligheter fra 54 til 68. Fører til økte leieinntekter på kr 1 000 000 fra 2020.

Nye tiltak

Kompensasjon for redusert refusjon ressurskrevende brukere

Toppfinansieringsordningen for ressurskrevende brukere økte innslagspunktet med kr 50 000 utover lønnsvekst. Med 49 tjenestemottakere i ordningen utgjør det nærmere 2,5 millioner kroner. Samlet ble det en økt utgift for kommunen på 3 millioner kroner, som det ikke har latt seg gjøre å finne dekning på i tjenesten forøvrig.

Kjøp av plasser Hønen gård

Fire nye brukere på Hønen Gård (Blindehjemmet).

Velferdsteknologi - korleksjon

Økt ramme velferdsteknologi kun for 2017, korrigeres her.

Lønns- og prisvekst interkommunalt samarbeid, nødnett og driftstilskudd leger

Økt basistilskudd til leger, kr 200 000. Økt utgift nødnett 2017 og 2018. kr 250 000. Lønns- og prisvekst 2,4%. Ringerikes andel av Legevakten 46,8%. Krisesenter lønns- og prisvekst 1,9%. Ringerikes andel 29%. kr 345 000. Lydlogg nødnett. Nytt pålagt tiltak, kr 50 000. Samhandlingskoordinator. En stilling som tidligere har vært dekket av tilskuddsmidler fra Helsedirektoratet kr 410 000.

Luftmålinger Hønefoss sentrum

Anskaffelse av måletjenester.

Implementering av velferdsteknologiske tiltak i pilot velferdsteknologi.

Sikre god implementering av velferdsteknologiske tiltak som er startet opp i pilot velferdsteknologi.

Investeringsbudsjett

Sektoren står ovenfor relativt store investeringer i perioden, med bakgrunn i endringer i befolkningsmengde, alderssammensetning, omsorgsbehov og sentrale føringer.

Vi står ovenfor flere kritiske suksesskriterier:

Handlingsprogram for 2018-2021

- kostnadseffektive og lettdrevne arealer for heldøgns omsorg
- gode og lett tilgjengelige aktivitetstilbud på dagtid
- kostnadseffektiv organisering av hjemmetjenestene
- optimal utnyttelse av det potensialet som ligger i bruk av velferdsteknologi og
- et tilstrekkelig antall kompetente medarbeidere

I tråd med dette har kommunen følgende investeringsprosjekt i gang:

- Heradsbygda omsorgssenter
- Hov Vest
- Hov Øst
- Ny legevakt på Ringerike sykehus
- IKT-Pilotprosjekt Velferdsteknologi
- Oppgradering helse og omsorgsbygg
- Helse - Inventar/medisinsk utstyr

Det initieres videre følgende investeringsbehov:

- Ferdigstillelse av utearealer på Austjord Behandlingscenter
- Utvidelse av parkeringskapasitet ved Hønefoss sykehjem
- Innkjøp av nødvendig medisinsk teknisk utstyr for å kunne håndtere de oppgaver som i dag forventes utført av primærhelsetjenesten.
- Bytte fyrkjelen på Ringerikskjøkken

Beløp i 1000	Økonomiplan						Sum
	Ferdig år	Netto prosjekt kostnad	2018	2019	2020	2021	
Investeringsprosjekter							
Helse og omsorg							
Helse - Inventar/medisinsk utstyr	LØPENDE	9 500	5 000	2 000	2 500	0	9 500
Heradsbygda omsorgssenter	LØPENDE	219 300	83 000	149 000	89 000	0	321 000
Hov vest omsorgsboliger	LØPENDE	4 200	10 000	17 300	0	0	27 300
Hov øst omsorgsboliger	LØPENDE	43 600	11 500	61 000	0	0	72 500
IKT - Pilotprosjekt Velferdsteknologi	LØPENDE	4 000	4 000	0	0	0	4 000
Ny legevakt	LØPENDE	86 500	46 500	30 000	10 000	0	86 500
Nye omsorgsplasser	2022	5 000	0	0	1 000	4 000	5 000
Oppgradering helse- og omsorgsbygg	LØPENDE	3 000	1 500	1 500	0	0	3 000
Parkering Austjord	2018	3 180	3 180	0	0	0	3 180
Ringerikskjøkken dampkjele	2018	7 000	7 000	0	0	0	7 000
Sum Helse og omsorg		385 280	171 680	260 800	102 500	4 000	538 980
Sum investeringsprosjekter		385 280	171 680	260 800	102 500	4 000	538 980

Helse - Inventar/medisinsk utstyr

Det er startet et oppgraderingsarbeid knyttet til institusjoner og omsorgsboliger med døgnbemanning. Oppgraderingen vil bestå i å skifte ut og modernisere nødvendig inventar, utstyr og møbler. Fellesarealer, kjøkken og ansattfasiliteter blir prioritert.

Handlingsprogrammet gir tilstrekkelig rom for å fullføre disse investeringsmålene i 2018 og 2019.

Kommunene er tillagt en rekke nye oppgaver i forbindelse med samhandlingsreformen. Disse oppgavene er resurskrevende, både når det gjelder personell, kompetanse og medisinskteknisk utstyr. For å kunne gi et faglig tilfredsstillende tilbud, er det ved enkelte institusjoner nødvendig og supplere og oppgradere dette utstyret. Dette øker investeringsbehovet med 2,5 mill. kroner, som må taes i sin helhet i 2018.

Heradsbygda omsorgssenter

Heradsbygda omsorgssenter planlegges for 68 bemannede boligenheter med tilhørende fasiliteter, samt nytt servicesenter med kapasitet til 60 brukere. Det etableres ny sentral base for hjemmebaserte tjenester med mottakskjøkken samme sted. Planlegges ferdigstilt 2020.

Kommunen mottar momsrefusjon og husbankens investeringstilskudd. Resterende del av investeringen knyttet opp i mot omsorgsboligene, søkes dekt ved husleie.

Hov vest omsorgsboliger

Utbyggingen gjelder et boligfelleskap (borettslag) på Hov for sju unge psykisk utviklingshemmede med relativt stort omsorgsbehov. Prosjektet ble startet etter forslag fra en foreldregruppering med sju psykisk utviklingshemmede barn for å bl.a. ivareta de relasjoner som var etablert mellom barna og de pårørende gjennom en 16-20 års periode, fram til barna nå skal flytte hjemmefra til egen bolig.

På grunn av husbankens regler, er prosjektet avhengig av et nært, godt og utvidet samarbeid med kommunen for å kunne realiseres. Ringerike kommune er byggherre, og realiserer bygningsmassen med sju leiligheter, fellesarealer og personalfasiliteter. Kommunen mottar momsrefusjon og husbankens investeringstilskudd, seksjonerer bygningen og etablerer et borettslag. Resterende kostnader dekkes inn av salgssum for den enkelte bolig samt fellesgjeld i borettslaget. Prosjektet skal gjennomføres innenfor en brutto kostnadsramme på 25 millioner, som må mellomfinansieres og legges ut som en kommunal investering.

Hov øst omsorgsboliger

Hov omsorgsboliger planlegges for 21 omsorgsleiligheter (for eldre uavhengig av diagnoser) med tilhørende fasiliteter.

Brukerprosess er etablert, og rom- og funksjonsprogram er under utarbeidelse. Kommunen mottar momsrefusjon og husbankens investeringstilskudd. Resterende del av investeringen knyttet opp i mot omsorgsboligene, søkes dekt ved husleie.

IKT - Pilotprosjekt Velferdsteknologi

Området velferdsteknologi deles inn i sikkerhets- og trygghetsteknologi, velferdsteknologi, sosial teknologi og medisinsk teknologi. Velferdsteknologi skal styrke pasientens mestring i hverdagen og dermed gi bedre utnyttelse av helse- og omsorgstjenestens ressurser. Teknologien skal bidra til at pasienten har mulighet til å bidra aktivt i eget liv, bli mer selvhjulpne og kunne bo lengst mulig, trygt i egen bolig.

Pilotprosjektet har følgende hovedmål:

- *Planlegge og implementere nye nettverk basert på gjeldene nettverks standarder*
- *Test av velferdsteknologi som er på markedet ute i felten i Ringerike kommune. Dette gjelder både sykehjem og hjemme hos brukere.*
- *Planlegge demonstrasjonsrom for velferdsteknologi lokalisert innenfor Ringerike kommune*

Ringerike kommune har i tråd med statlige anbefalinger når det gjelder prioriterte prosjekter relatert til gevinstrealisering, gjennomført prøveprosjekter i Krokenveien, Austjord, hjemmetjenesten, Hvelven og Hov Gård. Ny teknologi skal gi brukerne større grad av selvstendighet og mestring av hverdagen, i tillegg til forenkling og effektivisering av omsorgstjenestene. Våre egne pilotprosjekter som har ønsket effekt implementeres i framtidige byggeprosjekter og i eksisterende tjenester der dette er mulig.

Ny legevakt

Ringerike interkommunale legevakt er primærhelsetjenestens akutte legetilbud utenfor fastlegenes alminnelige åpningstid i kommunene Ringerike, Hole, Jevnaker, Krødsherad, Modum, Sigdal og Flå (fra april 2015). Det er ca. 63 000 innbyggere (fastboende) til sammen i de sju kommunene.

Dagens leieforhold ved Ringerike sykehus utløper i 2020, og nye lokaliteter må være på plass innen den tid. Kommunen skal i den anledning også bygge ny ambulansesentral i forhold til prehospitale tjenester ved Vestre Viken HF, som gjennom leieavtale dekker kapitalkostnadene over 30 år for denne del av bygningen. Resten av kapitalkostnadene fordeles på deltagende kommuner gjennom andel av husleie.

Oppgradering helse- og omsorgsbygg

Denne investeringen vil prioriteres og harmoniseres til de lokasjoner som prioriteres i forhold til investeringer knyttet til oppgraderingsarbeid i institusjoner og omsorgsboliger med døgnbemanning.

Investeringen vil derfor i hovedsak nyttes til behov for generell oppgradering av innvendige flater og belysning, i tillegg til skilting.

Parkering Austjord

I forbindelse med riving av tidligere "Rødstua" på Austjord, ønskes en ferdigstillelse av uteanlegget, bl.a. med etablering av ny parkeringsplass med bakgrunn i behov knyttet til det nyåpnede dagtilbudet samme sted.

Samtidig er det behov for et overbygg/carport for institusjonens samlede kjøretøyportefølje, som for tiden utgjør fire minibusser, en ni-seter personbil, to varebil og fem personbiler. På parkeringsplassen skal det også etableres tre ladepunkter for el-biler samt sykkelparkering.

Kostnader til riving er implisitt i investeringsbeløpet.

Ringerikskjøkken dampkjele

I Energi og klimaplan, sak 129/10 er det vedtatt et hovedmål at det skal stimuleres til økt bruk av fornybare energikilder (spesielt bioenergi) og energibærere i Ringerike generelt. Oljefyring skal fases ut. Regjeringen har sendt forslag om forbud mot fossil oljefyring fra 1. januar 2020 på høring. Bakgrunn for forslaget er klimaforliket fra 2012 hvor Stortinget ba regjeringen om å innføre forbud mot fyring med fossil olje. Vedtak i saken foreligger ikke pr. dags dato, men det er ingen grunn til å tro at dette ikke blir vedtatt.

Den eksisterende oljekjelen ble anskaffet i 2012 i forbindelse med havari av daværende oljekjel. Den raskeste løsningen for å minimalisere produksjonsavbrudd ble å erstatte denne med en brukt og overhalt oljekjele. Denne kjelen planlegges nå utskiftet, og må sees i lys av et mulig forbud mot fossil oppvarming 1. januar 2020.

Fra oppstart til en ny elektrokjele er satt i drift, vil det ta ca 30 uker. investeringen omfatter alle følgekostnader, så som sanering av eksisterende oljetank og utvidelser på kapasiteten til det elektriske anlegget.

Samfunn

Driftsbudsjett

Fordeling på hovedart

Beløp i 1000	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Driftsutgifter						
Lønn	0	95 011	99 713	99 713	99 713	99 713
Kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunal egenproduksjon	0	135 458	136 831	155 941	137 030	138 148
Kjøp av varer og tjenester som erstatter kommunal egenproduksjon	0	5 136	5 136	5 136	5 136	5 136
Overføringsutgifter	0	540	790	790	790	790
Finansutgifter	0	1 331	1 332	1 333	1 334	1 339
Sum Driftsutgifter	0	237 477	243 802	262 913	244 004	245 127
Driftsinntekter						
Salgsinntekter	0	-119 261	-123 229	-129 209	-153 804	-157 596
Refusjoner	0	-9 511	-9 511	-9 511	-9 511	-9 511
Finansinntekter og finansieringstransaksjoner	0	-1 495	-6 001	-11 584	-9 587	-6 827
Sum Driftsinntekter	0	-130 267	-138 742	-150 305	-172 902	-173 934
Sum	0	107 210	105 061	112 608	71 101	71 192

Om sektor

Sektor Samfunn har fokus på kommunens rolle som samfunnsutvikler. Dette fokuset blir enda sterkere fremover for å legge til rette for den utvikling og vekst som ønskes og forventes i Ringerike.

I tillegg til samfunnsutvikling ivaretar sektoren forvaltning, drift og utvikling av Ringerike kommunes eiendomsmasse og infrastruktur, arealplanlegging og forvaltning av lovverk samt å ivareta beredskap og sikre liv og helse når uønskede hendelser oppstår.

Målsetning

Enhetene i sektoren skal utvikles slik at sektoren kan møte vekst og utviklingsmulighetene på en effektiv, løsningsorientert og fremtidsrettet måte. Sektoren skal ha høy grad av profesjonalitet både internt og eksternt. Det skal legges tilrette for et godt samarbeidsklima i sektoren, med andre deler av Ringerike kommune og med innbyggere og andre eksterne aktører.

Enhetene

Miljø- og arealforvaltning

Enheten består av følgende avdelinger:

- areal- og byplan (kommuneplan, reguleringsplan, utredninger)
- byggesak (byggesaksbehandling, tilsyn, utslipp)
- oppmåling (oppmålingsforretninger, karttjenester, matrikkelføring, eiendomsskatt)
- landbruk (jord, skog og vilt, felles landbrukskontor med Hole kommune)

Enheten vil at kommunens innbyggere og de profesjonelle aktørene skal kunne finne informasjon, få veiledning og finne frem til skjemaer også utenom ordinær arbeidstid. Det finnes mye informasjon på

kommunens nettsider, og det jobbes videre med å forbedre plandialogen slik at man enkelt kan følge saken.

Teknisk forvaltning og Teknisk drift

Enhetene er organisert etter "bestiller - utfører modellen". Det vil si at Teknisk forvaltning kjøper tjenester av teknisk drift, samarbeidspartnere eller eksterne aktører. Teknisk forvaltning har ansvar for forvaltning, drift og utvikling av kommunens infrastruktur. Teknisk drift skal levere drifts- og vedlikeholdstjenester. Fagområdene som dekkes er

- vei
- park og idrett
- vann, avløp og rens
- eiendom
- kommunens skoger

Utbygging

Enheten har ansvaret for å gjennomføre alle store investeringer som fastsettes i handlingsprogrammet innenfor kommunal infrastruktur og offentlige formålsbygg.

Videre ivaretar enheten kommunens interesser mot private innbyggere, og er høringsinstans på området kommunal infrastruktur.

Brann- og redningstjenesten

Brann- og redningstjenesten har følgende i tillegg til administrasjon, beredskapsavdeling og forebyggende avdeling og feiervesenet. De ivaretar også brannberedskapen i Hole kommune.

Enheten er døgnbemannet og kjernevirksomheten er brannforebyggende arbeid og brann- og redningsarbeid. Brann- og redningstjenesten besøker ca. 10.000 husstander (feiing, tilsyn, aksjon boligbrann) og 300 bedrifter hvert år.

Selvkost

Samfunnssektor har flere selvkostområder. Selvkostområdene i dag er vann, avløp, slam, feiing, private reguleringsplaner, byggesak utslipp/tilsyn og oppmåling. I tillegg vil feiing av fritidsboliger iverksettes fra 01.01.18. Fra og med 2019 vil selvkost være et eget budsjettområde. Det vil gi en bedre oversikt over selvkostområdene, samt gi et mer korrekt bilde av sektorens økonomi.

Alle kommunens selvkostområder med unntak av oppmåling har solide selvkostfond som blant annet fungerer som stabilisator med hensyn til gebyrnivå.

Utfordringer og viktige tiltak

Utfordringer

Planlegging av Ringerikesbane og ny E16 har medført et stort fokus på at sektoren skal utvikles for å kunne levere mot det statlige prosjektet og for å rigge seg for den fremtidige veksten og utviklingen som er forventet og ønsket.

Kapasitet

Sektoren opplever stor pågang av saker spesielt innenfor Miljø- og arealforvaltning, men også de andre områdene. Det er store forventninger til at samfunnssektor skal være i forkant av utviklingen, dette har gitt oss noen utfordringer kapasitetsmessig. Samfunnssektor har det siste året rekruttert flere nye medarbeidere. Vi vil ha behov for å styrke samfunnssektoren ytterligere i 2018, for å kunne møte de forventningene som er til oss og for å kunne tilrettelegge for den veksten og utviklingen som ønskes.

Viktige tiltak

Reguleringer

Ringerike kommune ønsker å legge til rette for næringsutvikling og etablering. Ringerike har flere næringsområder hvor det utvikles og etableres ny virksomhet. Videre regulerer kommunen et større areal hvor det legges til rette for etablering av datalagringsindustri eller annen energi- og/eller plasskrevende virksomhet.

Arbeidet med områderegulering Hønefoss vil ha høyt fokus i 2018 og målsetningen er vedtatt plan i 2019.

Det regionale plansamarbeidet som ble etablert i 2016 skal evalueres i løpet av 2018.

Kommunikasjon

For å bedre kommunes møte med innbyggere og tiltakshavere vil sektoren ha fokus på informasjon og dialog. Det vil bli utarbeidet rutiner og maler for tilbakemelding på henvendelser både for å oppnå bedre forutsigbarhet, tydeligheten og sørge for likebehandling.

Planer

For å kunne oppnå en mer helhetlig jobbing i sektoren vil det i løpet av 2018 utarbeides flere hovedplaner. I 2017 ble hovedplan vei utarbeidet og i løpet av 2018 vil det bli utarbeidet hovedplaner for:

- Vann
- Avløp
- Energieffektivisering kommunale bygg og anlegg
- Vedlikehold av kommunale bygg

Ny klima- og miljøplan vil bli igangsatt.

Kostra-analyse - Plan, kulturminner, natur og nærmiljø

	Ringerike 2015	Ringerike 2016	Ringsaker	Gjøvik	Kostragruppe 13	Landet uten Oslo
Prioritet						
Netto driftsutgifter til fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø per innbygger	458	635	450	758	605	634
Produktivitet						
Brutto driftsutgifter til fysisk planlegging, kulturminnevern, natur og nærmiljø per innb	652	815	711	939	845	1 065
Gj.snittlig saksbehandlingstid for byggesaker med 3 ukers frist. Kalenderdager	11	9	20	26	18	17
Dekningsgrad						
Samlet lengde av turveier, turstier og skiløyper (km)	1 205	1 205	1 300	580	299	207
Kvalitet						
Saksbeh.gebyret for oppføring av enebolig, jf. PBL-08 §20-1 a	24 000	24 000	14 800	15 450	0	12 605

Kommentarer til KOSTRA-tallene

Brutto og netto driftsutgifter til fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø pr innbygger viste en stigende kurve fra 2015 til 2016. Dette har blant annet sammenheng med prosjektet for skanning av byggesaksarkivet, som vil pågå over flere år.

Saksbehandlingstiden for byggesaker holder seg stabilt på et svært lavt antall dager, og kan for 2016 notere seg rekordlave 9 dager for byggesaker med 3 ukers frist. I 2015 lå det på 11 dager. Ringerike kommune ligger klart på topp i sammenligningsutvalget.

Samlet lengde av turveier, turstier og skiløyper er i 2016 1 205 km, som er samme nivå som i 2015. I forhold til sammenligningsutvalget ser det ut til at alt ligger til rette for at Ringerike kommunes innbyggere skal ha mulighet for å komme seg ut på tur!

Kostra-analyse - Vann, avløp og renovasjon

	Ringerike 2015	Ringerike 2016	Ringsaker	Gjøvik	Kostragruppe 13	Landet uten Oslo
Prioritet						
Avløp - Finansiell dekningsgrad	106	113	92	101	99	100
Vann - Finansiell dekningsgrad	121	117	106	101	101	101
Produktivitet						
Avløp - Driftsutgifter per innb. tilknyttet kommunal avløpstjeneste (kr/tilkn.innb)	1 090	1 099	2 327	1 414	0	1 228
Avløp - Gebyrinntekter per innbygger tilknyttet kommunal avløpstjeneste (kr/tilkn.innb)	1 550	1 771	2 866	1 824	0	1 728
Avløp - Årsgebyr for avløpstjenesten (gjelder rapporteringsåret+1)	4 800	5 250	5 645	2 520	3 480	3 840
Vann - Driftsutgifter per tilknyttet innbygger (kr/tilkn.innb)	609	657	1 369	1 070	0	1 037
Vann - Gebyrinntekter per innbygger tilknyttet kommunal vannforsyning (kr/tilkn.innb)	1 044	1 069	1 933	1 468	0	1 460
Vann - Årsgebyr for vannforsyning (gjelder rapporteringsåret+1)	2 850	3 000	3 390	2 370	2 357	3 441
Dekningsgrad						
Avløp - Andel av befolkningen som er tilknyttet kommunal avløpstjeneste	80,3 %	79,6 %	72,1 %	80,9 %	0,0 %	82,6 %

Handlingsprogram for 2018-2021

	Ringerike 2015	Ringerike 2016	Ringsaker	Gjøvik	Kostragruppe 13	Landet uten Oslo
Vann - Andel av befolkningen som er tilknyttet kommunal vannforsyning	89,2 %	90,1 %	70,8 %	80,8 %	0,0 %	82,6 %

Kommentarer til KOSTRA-tallene

Ringerike kommune hadde en finansiell dekningsgrad på avløp på 113 % og en finansiell dekningsgrad på vann på 117 % i 2016. En finansiell dekningsgrad på 100 % betyr at tjenesten er på selvkostnivå, med andre ord gikk kommunen med selvkostoverskudd både på avløp og vann. Overskudd på selvkostregnskapene er satt av til fond. Selvkostfondene vil bidra til å holde gebyrnivå stabilt i forbindelse med de store investeringene mot 2020.

Ringerike kommunes årsgebyr for avløpstjenesten i 2016 var kr 5 250, en økning på kr 450 fra 2015. Tilsvarende var kommunens årsgebyr for vannforsyning i 2016 kr 3 000, en økning på kr 150 fra 2015.

Andel av Ringerike kommunes befolkning som er tilknyttet kommunal avløpstjeneste er 79,6 %, en marginal nedgang med 0,7 %-poeng fra 2015 til 2016. Både Gjøvik og Ringsaker kommuners andel av befolkningen som er tilknyttet kommunal avløpstjeneste var også lavere i 2016 enn i 2015 altså en lik tendens hos alle tre kommunene. Tilsvarende andel av kommunens befolkning som er tilknyttet kommunal vannforsyning var 90,1 %, en marginal økning med 0,9 %-poeng fra 2015 til 2016.

Ringerike kommune ligger best an i sammenligningsutvalget når en ser på andelen av befolkningen som er tilknyttet den kommunale vannforsyningen.

Kostranalyse - Brann og ulykkesvern

	Ringerike 2015	Ringerike 2016	Ringsaker	Gjøvik	Kostragruppe 13	Landet uten Oslo
Prioritet						
Antall boligbranner pr. 1000 innbyggere	0,34	0,50	0,21	0,36	0,32	0,34
Netto driftsutgifter pr. innbygger i kroner	796	837	702	821	742	807
Dekningsgrad						
Andel piper feiet	43,4 %	37,3 %	51,5 %	35,0 %	32,5 %	33,8 %
Kvalitet						
Årsgebyr for feiing og tilsyn - ekskl. mva. (gjelder rapporteringsåret +1)	429	405	639	450	394	442

Kommentarer til KOSTRA-tallene

Det har vært en økning i antall boligbranner pr 1000 innbyggere i Ringerike kommune fra 2015-nivå til 2016. Ringerike kommune ligger høyest i sammenligningsutvalget.

I 2016 var Ringerike kommunes netto driftsutgifter pr innbygger knyttet til brann- og ulykkesvern kr 837 og kommunen ligger høyt blant sammenlignbare kommuner. At Ringerike kommune ligger høyt på netto driftsutgifter på dette måleparameteret har blant annet sammenheng med kommunens arealstørrelse og bosettingsmønster samt at hovedferdselsåren mellom vestlandet og Oslo går gjennom Ringerike. Ringerike kommune har også ansvar for brann- og redningstjenester for Hole kommune.

I Ringerike kommune ble 37,3 % av pipene feiet i 2016. Dette er en reduksjon fra 43,4 % i 2015. Kommunens innbyggere betaler feieavgift forskuddsvis og i løpet av en fireårsperiode skal det feies to ganger (hvert 2. år) samt foretas tilsyn en gang.

Årsgebyret for feiing og tilsyn for Ringerike kommune i rapporteringsåret + 1 har vært kr 444 i perioden 2012-2014, så redusert til kr 429 i 2015 og videre reduksjon til kr 405 i 2016. Kommunens årsgebyr for feiing og tilsyn synes å være på et gjennomsnittlig nivå og stabilt. Feiing har opparbeidet seg et selvkostfond som vil bidra med å holde tjenesten og årsgebyret mer forutsigbart.

Kostra-analyse - Eiendomsforvaltning

	Ringerike 2015	Ringerike 2016	Ringsaker Gjøvik	Kostragruppe 13	Landet uten Oslo
Prioritet					
Netto driftsutgifter til kommunal eiendomsforvaltning, i prosent av samlede netto driftsutgifter	8,1 %	8,2 %	9,4 %	8,0 %	8,8 %
Produktivitet					
Herav utgifter til renholdsaktiviteter i kommunal eiendomsforvaltning per kvadratmeter	180	178	217	255	166
Korrigerte brutto driftsutgifter til kommunal eiendomsforvaltning per kvadratmeter	1 039	1 038	1 146	957	1 074
Utgifter til driftsaktiviteter i kommunal eiendomsforvaltning per kvadratmeter	622	634	678	557	525
Utgifter til vedlikeholdsaktiviteter i kommunal eiendomsforvaltning per kvadratmeter	103	124	64	95	104

Kommentarer til KOSTRA-tallene

Ringerike kommunes netto driftsutgifter til kommunal eiendomsforvaltning i % av samlede netto driftsutgifter var i 2016 8,2 %, en marginal økning med 0,1 %-poeng fra 2015.

Utgifter til renhold i kommunal eiendomsforvaltning pr m2 gikk ned fra kr 180 i 2015 til kr 178 i 2016. Til tross for økning av eiendomsmassen har kommunen hatt en positiv utvikling.

Utgifter til drift i kommunal eiendomsforvaltning pr m2 økte fra kr 622 i 2015 til kr 634 i 2016. Her ligger Ringerike kommune forholdsvis høyt i sammenligningsutvalget, kun toppet av Ringsaker med kr 678. Det er flere forskjellige årsaker til økningen. En av årsakene er at Ringerike kommune har montert varmpumper som benyttes til kjøling. Dette har medført at blant annet rådhuset har fått økte energikostnader på sommeren som slår ut på denne indikatoren. Hovedrengjøring av skolene i sommerferien har medført at ventilasjonsanleggene har måtte kjøres, mens det tidligere har vært vanlig å stenge disse i sommerferien. Økt utleie av skoler, barnehager, administrasjonsbygg til private arrangementer har også hatt en effekt.

Ringerike kommunes utgifter til vedlikehold i kommunal eiendomsforvaltning pr m2 økte til kr 124 i 2016 fra kr 103 i 2015. Her ligger kommunen høyest i sammenligningsutvalget. En forklaring er at det har vært mange avvik ved blant annet branntilsyn på skoler, barnehager, institusjoner, kulturbygg og administrasjonsbygg som har blitt lukket/utbedret.

Kostra-analyse - Samferdsel

	Ringerike 2015	Ringerike 2016	Ringsaker	Gjøvik	Kostragruppe 13	Landet uten Oslo
Prioritet						
Nto. dr.utg. i kr pr. innb., komm. veier og gater	697	705	690	733	842	988
Nto. dr.utg. i kr pr. innb., samferdsel i alt	531	569	700	735	741	899
Produktivitet						
Bto. dr.utg. i kr til gatebelysn. pr. km komm. vei	22 125	15 575	16 000	33 536	21 007	19 851
Bto. dr.utgifter i kr pr. km kommunal vei og gate	91 850	93 784	110 401	137 067	187 566	136 122

Kommentarer til KOSTRA-tallene

Netto driftsutgifter i kr pr innbygger for samferdsel øker fra kr 531 i 2015 til kr 569 i 2016. Ser man Ringerike kommune opp mot sammenligningsutvalget i tabellen ligger kommunen klart lavest til tross for økningen i utgifter.

Ringerike kommunes brutto driftsutgifter til gatebelysning pr km kommunal vei var i 2016 kr 15 575, en vesentlig nedgang fra 2015 hvor tilsvarende tall var kr 22 125. Brutto driftsutgifter i kr pr km kommunal vei og grate har hatt en økning fra kr 91 850 i 2015 til kr 93 784 i 2016 men også her ligger Ringerike kommune klart lavest sammenlignet med utvalget i tabellen.

Kommunen bruker forholdsvis lite midler på samferdsel.

Kostra-analyse - Klima og energi

	Ringerike 2015	Ringerike 2016	Ringsaker	Gjøvik	Kostragruppe 13	Landet uten Oslo
Prioritet						
Kommunale energikostnader, per innbygger	567	552	706	1 159	738	863
Dekningsgrad						
Andel el-biler	1,3 %	2,0 %	1,1 %	0,9 %	4,0 %	3,4 %
Andel husholdningsavfall sendt til energiutnyttelse	47,0 %	40,0 %	32,0 %	38,0 %	43,0 %	45,0 %
Andre nøkkeltall						
Samlet energibruk i adm.lokaler, egne bygg, per m2, konsern	158	178	233	399	220	182
Samlet energibruk i komm. førskolelokaler, egne bygg, per m2, konsern	186	189	176	142	166	169
Samlet energibruk i komm. skolelokaler, egne bygg, per m2, konsern	132	150	183	156	137	158
Samlet energibruk i kommunal eiendomsforv., egne bygg, per m2, konsern	199	217	191	193	172	187

Kommentarer til KOSTRA-tallene

Kommunale energikostnader pr innbygger viser at Ringerike kommune har hatt en positiv utvikling fra 2015 til 2016 hvor kostnader reduseres fra kr 567 til kr 552. Ringerike kommune ligger klart lavest i sammenligningsutvalget, som gir en indikasjon på at Ringerike kommunes jobb med ENØK-tiltak mm gir en positiv effekt.

Andel el-biler i kommunen har økt fra 1,3 % i 2015 til 2,0 % i 2016.

Ringerike kommunes andel av husholdningsavfall som sendes til energiutnyttelse ble redusert fra 47 % i 2015 til 40 % i 2016. Dette er en markant reduksjon. Til tross for dette ligger Ringerike klart høyere enn alle i sammenligningsutvalget, som må ses som positivt.

Samlet energibruk i kommunale bygg

Samlet sett har Ringerike kommunes energibruk økt fra kr 675 i 2015 til kr 734 i 2016. Strømprisen spiller inn her. Ringsaker og Gjøvik ligger begge høyere enn Ringerike med henholdsvis kr 783 og kr 890. For detaljert energibruk ned på type bygg, se tabellen over.

Fokusområde: Brukere

Mål i Handlingsprogrammet

Overordnet mål	Mål	Indikator/målemetode	Siste måling 2016	Mål 2018	Mål 2019	Mål 2020	Mål 2021
Tilstrekkelig kvalitet	Alle investeringsprosjekt skal leveres i henhold til oppdragsbestilling		80,0 %	90,0 %	90,0 %	90,0 %	90,0 %
	Andel fullført, digitalisering av byggesaksarkiv		9,0 %	60,0 %	100,0 %		
	Andel gjennomførte oppstartsmøter som går over fristen (21 dager). Forutsetter at der foreligger tilstrekkelig med innleverte dokumenter.		50%	<10%	<10%	<10%	
	Andel kontroller innenfor jord/skog som ikke er gjennomført etter lovkrav (5 % jord og 10% skog)		12,5 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	Andel oppmålings saker som går over fristen (16 uker)		4%	<3%	0%	0%	0%
	Andel salg av eiendomsinformasjon som går over fristen (7 dager)		0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	Antall dager fra byggesøknad (komplett) er mottatt til vedtak er fattet		9	11	11	11	11
	Antall dager i saksbehandlingstid for		21	15	15	15	15

Handlingsprogram for 2018-2021

Overordnet mål	Mål	Indikator/målemetode	Siste måling 2016	Mål 2018	Mål 2019	Mål 2020	Mål 2021
	saker etter jordlov og konsesjonslov						
	Brann- og redningstjenesten skal ha et høyt servicenivå ut i fra antall klager på saksbehandling, hendelser, feiing og tilsyn. Målt i antall klager.		35	20	10	10	10
	Dialogen mellom sektor Samfunn og innbyggerne skal være profesjonell og løsningsorientert.						
	Teknisk forvaltning og Teknisk drift skal levere i henhold til Tjenesteleveranseavtalene			100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Fokusområde: Tjenesteproduksjon

Mål i Handlingsprogrammet

Overordnet mål	Mål	Indikator/målemetode	Siste måling 2016	Mål 2018	Mål 2019	Mål 2020	Mål 2021
God ressursutnyttelse	Brann- og redningstjenesten skal bistå personell eller dyr i nød i løpet av de frister som er gitt i forskrift		Tilfredsst.	Tilfredsst.	Tilfredsst.	Tilfredsst.	Tilfredsst.
	Energieffektivisering			5,0 %			
	Vanntap på nettet skal reduseres årlig		49,0 %	40,0 %	35,0 %	30,0 %	30,0 %

Virkemiddel for å nå mål

Digitalisering av arkiver – byggesaksarkivet er først ut

Det finnes mange papirarkiver som følger eiendom og de ulike sakstypene. Vi har starta med byggesaksarkivet som er på ca. 190 hyllemeter. Etter oppstarten i 2014 har vi valgt å endre program og har også oppbemannet og etablert en "skannefabrikk". Hittil har vi digitalisert drøye 22 % av byggesaksarkivet. Etter hvert er det flere arkiver som skal digitaliseres. Det vil ikke bare være en fordel for arbeidet med kommunal saksbehandling, men i tillegg vil det åpne for at kommunens innbyggere kan få innsyn i det som finnes i byggemappa på sin eiendom.

Saksbehandlingstid – et svar på søknad eller henvendelse

Vi ønsker at alle som henvender seg til oss skal få en tilbakemelding innen rimelig tid og i henhold til fastsatte frister i gjeldende lovverk. Det vil bli utarbeidet rutiner for hvordan vi bekrefter mottatt henvendelser og tilbakemelding om forventet behandlingstid. Når vi har satt mål om antall dager fra

søknad er innsendt til vedtak er fattet er dette veiledende, men en indikasjon på hvilket nivå vi ønsker å legge oss på.

Energieffektivisering

Det skal utarbeides en Energi- og klimaplan for hele kommunen i løpet av 2018. Det vil videre bli utarbeidet en plan for energieffektivisering for alle kommunale bygg og anlegg. Planen for energieffektivisering vil inneholde tiltak. Målsetningen for energieffektivisering er blant annet å redusere forbruket (kWh).

Vanntap på nett skal reduseres

Vi har i dag et stort vanntap i forbindelse med eldre ledningsnett. Det skal utarbeides en hovedplan VAR i 2018 som vil i status på tilstand og nødvendig rehabilitering. Målsetningen er redusert vanntap.

Innbyggdialog

Vi har som målsetning at all dialog med innbyggere skal fremstå som profesjonell og løsningsorientert. Dette vil være et kontinuerlig arbeid og det vil bli utarbeidet måleindikatorer i løpet av 2018. Vi ønsker bedre kommunikasjonen både internt og eksternt.

Tjenesteleveranseavtaler

Fra og med 01.01.18 vil alle tjenesteleveranseavtaler mellom Teknisk forvaltning og alle sektor/enheter være på plass. Målet er at disse skal følges opp 100% i 2018, for å måle dette vil det bli gjennomført enkle brukerundersøkelser.

Utbyggingsprosjekter

Oppdragsbestillingen for utbyggingsprosjektene omhandler både fremdrift og økonomiske rammer. God styring av utbyggingsprosjekter både på fremdrift og økonomi bidrar til forutsigbarhet og kontroll. *Driftsbudsjett med endringer*

Beløp i 1000	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Vedtatt budsjett	107 210	107 210	107 210	107 210
Sum Tekniske justeringer	1 717	1 717	1 717	1 717
Sum Vedtak forrige periode	-5 332	-13 083	-32 810	-32 810
Konsekvensjustert budsjett	-3 615	-11 366	-31 093	-31 093
Konsekvensjustert ramme	103 595	95 843	76 116	76 116
Innsparingstiltak				
Effektiviseringskrav 0,5%	-895	-895	-895	-895
Kvikkleiresone Støveien	-567	-567	-567	-567
Justering inntekt	-340	-340	-340	-340
Sum Innsparingstiltak	-1 802	-1 802	-1 802	-1 802
Nye tiltak				
Areal og byplan	3 000	3 000	3 000	3 000
Selvkostjustering	-1 817	-6 518	-8 298	-8 207
Beregnet lønnsvekst for renholdere og vaktmestere	785	785	785	785
Direktoratet for nødkommunikasjon	480	480	480	480
Produksjonsdyrveterinær	300	300	300	300
Pilotprosjekt sykkelbysatsing	250	250	250	250
Locus Public Safety	200	200	200	200
Vannområdekoordinator	70	70	70	70

Beløp i 1000	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Rundkjøring høyskolen	0	20 000	0	0
Sum Nye tiltak	3 268	18 567	-3 213	-3 122
Nye tiltak og realendringer budsjett	1 466	16 765	-5 015	-4 924
Ramme 2018-2021	105 061	112 608	71 101	71 192

Tekniske justeringer

Vaktmester overført fra Samfunn til Boligkontoret

Vaktmester overført Boligkontoret fra 07/2017.

Innsparingstiltak

Kvikkleiresone Støaveien

KS 60/17 gjelder egenandel kartlegging kvikkleiresone Støaveien.

Nye tiltak

Areal og byplan

I avtalen om regionalt plansamarbeid skal RK oppbemanne med 5,5 årsverk på plansiden. Det er derfor lagt inn 3 millioner kroner i 2018 for å oppfylle avtalen

Selvkostjustering

Selvkost justert i henhold til avholdt budsjettmøte med EnviDan Momentum.

Direktoratet for nødkommunikasjon

Besluttet av Stortinget 2/12-04, vedtatt 18/12-06. Direktoratet for nødkommunikasjon, DNK, ble opprettet 1/4-07 underlagt Justis- og beredskapsdepartementet, som igjen styrer Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, DSB. DSB tok over ansvaret for nødnett 1/3-17.

Nasjonalt digitalt sambandsnett, som gjør at alle nødetater inkludert luftambulansen og HRS, skogbrann fly og etter hvert frivillige organisasjoner kan samhandle via et kommunikasjonsverktøy.

Samhandling med dagens 110-sentral, og vil ikke by på problemer med flytting av sentral da alt er digitalt. Medfører en betraktelig økning i faste utgifter i forhold til tidligere analogt samband (fra 18.000 til 500.000), men sikrer god samhandling med de andre nødetatene på vei til hendelser, og ikke minst et verktøy som er viktig hvis det skulle oppstå en terrorhandling.

Produksjonsdyrveterinær

Kommunens har pr nå ingen vaktordning for produksjonsdyrveterinær. Det jobbes med å inngå avtale med veterinær mot en godtgjørelse for vakt på dagtid.

Pilotprosjekt sykkelbysatsing

Tilskudd til innkjøp av el-sykkel for privatpersoner.

Locus Public Safety

Kartverk som sikrer korrekt oppdragsinfo for mannskapene. Fungerer som navigasjon hvis man ikke er lokalkjent. Fungerer som statusverktøy, slik at vår 110-sentral ser om vi er ledige for oppdrag, fremme på hendelsen, og at de ser hvilke kjøretøy vi har med på oppdraget.

Vannområdekoordinator

50% stilling hvorav 4 kommuner skal spleise på 40%. Antyder at Ringerike kommune skal betale ca halvparten av 40%. Gjelder frem mot 2021.

Rundkjøring høyskolen

Sak 15/5484 behandlet i KS 25.6.15. Ringerike kommune skal yte 20 mill. kroner i tilskudd. Prosjektet er forsinket i forhold til opprinnelig plan, så det budsjetteres med 20 mill. i 2019.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Ferdig år	Netto prosjekt kostnad	2018	Økonomiplan			Sum
				2019	2020	2021	2018-21
Samfunn							
Bibrannstasjoner på Nes og Sokna	LØPENDE	4 000	4 000	0	0	0	4 000
BRR - Biler og redningsverktøy	LØPENDE	5 000	5 000	0	0	0	5 000
Digitale vannmålere	2022	15 500	0	4 500	4 000	4 000	12 500
Eggemoen VA-løsninger	LØPENDE	11 929	0	11 929	0	0	11 929
Energi, inneklime, overvåkning, sikring	LØPENDE	4 000	4 000	0	0	0	4 000
FDV-system	2018	2 500	2 500	0	0	0	2 500
G/S-vegbruer over Storelva	LØPENDE	4 000	0	0	2 000	2 000	4 000
Hønengata nord VA	LØPENDE	5 000	0	5 000	0	0	5 000
Monserud renseanlegg	LØPENDE	186 200	148 000	38 200	0	0	186 200
Overføringsledninger Åsa - Monserud	LØPENDE	33 000	33 000	0	0	0	33 000
Overvannskulvert Storjordet - St.Hanshaugen	LØPENDE	20 000	1 000	9 000	10 000	0	20 000
Ringerike vannverk	LØPENDE	35 000	35 000	0	0	0	35 000
Sanering Nes i Ådal etappe 2	LØPENDE	14 800	8 800	6 000	0	0	14 800
Styresystem Nes RA og Monserud RA	LØPENDE	15 000	0	7 500	7 500	0	15 000
Teknisk drift - Maskinpark	LØPENDE	4 500	3 000	1 500	0	0	4 500
Utskifting avløpsledninger	LØPENDE	8 000	4 000	4 000	0	0	8 000
Utskifting vannledninger	LØPENDE	8 000	4 000	4 000	0	0	8 000
VPI - Kommunale veier, gatelys, park og idrett	LØPENDE	48 000	12 000	12 000	12 000	12 000	48 000
VPI - Sykkelsbysatsing	LØPENDE	3 000	1 000	1 000	1 000	0	3 000
Sum Samfunn		427 429	265 300	104 629	36 500	18 000	424 429
Sum investeringsprosjekter		427 429	265 300	104 629	36 500	18 000	424 429

Bibrannstasjoner på Nes og Sokna

Brannstasjonene på Sokna og Nes i Ådal er en del av Ringerike Brann- og Redningstjeneste. Stasjonene er bemannet med deltidspersonell.

Bibrannstasjoner er utdatert for mange tiår siden. På Nes består brannstasjonen av en leid garasje til brannbil og utstyr, mens mannskapene og deres utstyr har tilhold i en gammel brakke på ca 15 m2. På Sokna så holder mannskaper og utstyr til i en gammel kommunal garasje. Ingen av disse løsningene tilfredsstiller dagens krav til hverken arbeidsmiljø eller helse, miljø og sikkerhet.

Nes brannstasjon er under bygging og vil ferdigstilles høst 2017. Eksisterende brannstasjon på Sokna er revet og bygging av stasjonen er startet med ferdigstillelse vår 2018.

Bygging av to identiske bygg på Nes og Sokna vil gi en total kostnad på 16 millioner kroner.

BRR - Biler og redningsverktøy

Det foreslås at det investeres i ny mannskapsbil på Nes 2,5 millioner kroner i 2018 og ny skogbrannbil i Hønefoss 2,5 millioner kroner i 2018.

Digitale vannmålere

Digitale vannmålere innføres for å øke servicegraden ovenfor forbrukeren og for å unngå dyre private lekkasjer over lengre tid. Målsetning er å fakturere vann og avløp månedlig

Digitale vannmålere innføres for å rasjonalisere avlesningen av vann som grunnlag for fakturering av vann- og avløpsavgifter. Dette gir muligheter for å lese av forbruk i sanntid og vil forbedre lekkasjekontroll på offentlig nett.

Eggemoen VA-løsninger

Det er gjennomført et forprosjekt som angir investeringer for vann og avløp ved full utbygging av Eggemoen. Kostnadsfordeling mellom kommunen og utbyggere er ikke endelig fastsatt. Kommunens andel på 12 mill. er satt ut fra et forslag i forprosjektet.. Oppstart av prosjektet avhenger av utbyggerne og godkjente planer for området.

Energi, inneklima, overvåkning, sikring

Det er satt i gang en rekke ENØK tiltak for å redusere energiforbruket i Ringerike kommune. I 2018 vil det bli utarbeidet en plan for energieffektivisering av kommunale bygg og anlegg.

FDV-system

Det er avsatt 1,5 millioner kroner i handlingsprogrammet for 2017. Dette er ikke gjennomført i 2017. Det er behov for å øke denne avsetningen med 1 millioner kroner. Tilsammen 2,5 millioner kroner i 2018.

G/S-vegbruer over Storelva

I 2017 ble det avsatt midler til nye gang- og sykkelbruer. Det er ikke avsatt midler til dette formålet før i 2020. Viser til sak 22/17 - sak om gangbruer. Følgende ble vedtatt: Formannskapet vil ta endelig beslutning om plassering og prioritering av gang/ sykkelbruer i forbindelse med byplan Hønefoss.

Hønengata nord VA

Hønengata Nord er et privat utbyggingsfelt. Overvannshåndteringen i øvre del av Hønengata må løses og dette må ses i sammenheng med utbyggingsfeltet Hønengata Nord. Ny overvannsledning må legges gjennom området.

Monserud rensesanlegg

Monserud rensesanlegg nærmer seg kapasitetsbegrensningen og detaljprosjektering er gjennomført. Prosjektet gjennomføres med byggherrestyrte entrepriser. Pr, september 2017 er 9 av 11 entrepriser kontrahert. Byggestart oktober 2016 med ferdigstillelse sommeren 2019.

Anlegget vil ha en kapasitet på 48 000 PE.

Det er avsatt 131 millioner kroner i 2017, 136 millioner kroner i 2018 og 38,2 millioner kroner i 2019, til sammen 305 millioner kroner.

Overføringsledninger Åsa - Monserud

Det er vedtatt at avløp fra avløpsanleggene i Åsa skal overføres til Monserud renseanlegg. Detaljprosjektering av anlegget er gjennomført. Anlegget deles i flere entrepriser. 5 pumpestasjoner, 3 minirensesanlegg, sjøledningsentreprise og to ledningsentrepriser Åsa vest og Åsa øst.

Minirensesanleggene og sjøledningsentreprisene blir gjennomført i 2017. Landentreprisene Åsa øst og Åsa vest og pumpestasjoner skal ut på anbud og gjennomføres i 2018/2019.

Overvannskulvert Storjordet - St.Hanshaugen

Prosjektet vil separere ut overvannet fra Storjordet / Haldenjordet som er en av to store bekkelukninger og føre det til elv, i stedet for å sende det til Monserud renseanlegg. Dette vil bidra til økt kapasitet på ledningsnettet samt at man får fjernet overvannet fra renseanlegget.

Det er satt av 6 millioner kroner i hvert av årene 2019 og 2020 tilsammen 12 mill.

Ringerike vannverk

Ringerike vannverk forsyner Hønefoss og omegn med drikkevann. ca 23 000 abonnenter får vann fra vannverket. Eksisterende anlegg har en kapasitet på ca 120 l/s. Nytt vannverk vil ha en kapasitet på ca. 225 l/s.

Alle entrepriser er kontrahert. Anleggsstart var i august 2016. Anlegget ferdigstilles desember 2017 og prøvedrift er frem til februar/mars 2018.

Sanering Nes i Ådal etappe 2

I 2016 ble nytt renseanlegg for Nes i Ådal ferdigstilt. Første del av avløpssanering på Nes i Ådal ble gjennomført i 2015-2017. Del to starter med undersøkelser og prosjektering høst 2017 med gjennomføring av anleggsarbeider i 2018 og 2019.

Styresystem Nes RA og Monserud RA

Ved etablering av nytt renseanlegg ved Monserud må eksisterende styresystem på gammelt renseanlegg byttes til samme plattform som det nye renseanlegget. Tiltaket omhandler også kommunikasjon mot andre uteanlegg.

Teknisk drift - Maskinpark

Det er i 2015 og 2016 solgt unna en del gamle biler samt noen utrangerte maskiner med utstyr. Det foreslås 3 millioner kroner i hhv 2017 og 2018 og 1,5 millioner kroner i 2019 til anskaffelse av nyere og mer moderne utstyr.

Utskifting avløpsledninger

Det er avsatt 4 millioner kroner i 2017, 2018 og 2019, til sammen 12 millioner kroner. Det vil i løpet av 2018 bli utarbeidet en helhetlig plan for vann og avløp

Utskifting vannledninger

Norsk Vann BA som bransjeorganisasjon anbefaler en utskiftingstakt på 1 prosent årlig, det vil si en levetid på 100 år for distribusjonsnett i vann, avløp og overvann. Med dagens budsjett ligger Ringerike kommune i gjennomsnitt noe over 0,5 prosent inklusive fellesprosjektene som Hønefoss fjernvarme AS initierer gjennom sin utbygging.

Det foreslås 4 millioner kroner årlig i perioden 2017 - 2019, til sammen 12 millioner kroner. Det vil i 2018 bli utarbeidet en helhetlig plan for vann og avløp.

VPI - Kommunale veier, gatelys, park og idrett

Store deler av det kommunale veinettet er gammelt og har høyt oppgraderingsbehov. Dette gjelder bærelag, eventuelt fast dekke, veigrøfter, rydding av vegetasjon og trafikksikkerhetsaspekter.

Det foreslås avsatt 12 millioner kroner til utbedring av kommunale veier hvert år i perioden. Hovedplan vei er vedtatt av kommunestyret i 2017, og sak om veiprioriteringer for 2018 er under utarbeidelse.

VPI - Sykkelbysatsing

Ringerike kommune har inngått sykkelbyavtale med Statens vegvesen og Buskerud fylkeskommune. Det foreslås 1 million årlig til sykkelbysatsing i perioden.

Avsetninger, overføringer

Driftsbudsjett

Fordeling på hovedart

Beløp i 1000	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Driftsutgifter						
Lønn	-19 097	44 652	47 163	47 163	47 163	47 163
Kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunal egenproduksjon	7 605	3 003	4 003	4 003	4 003	4 003
Overføringsutgifter	27 757	51 130	46 628	46 628	46 628	46 628
Finansutgifter	71 257	83 000	103 000	118 000	128 000	128 000
Sum Driftsutgifter	88 559	181 785	200 794	215 794	225 794	225 794
Driftsinntekter						
Salgsinntekter	-7 828	-6 930	-8 630	-8 630	-8 630	-8 630
Refusjoner	-3 111	-550	-550	-550	-550	-550
Overføringsinntekter	-73 423	-98 000	-87 000	-87 000	-87 000	-87 000
Finansinntekter og finansieringstransaksjoner	-72 479	-83 000	-103 000	-118 000	-128 000	-128 000
Sum Driftsinntekter	-156 842	-188 480	-199 180	-214 180	-224 180	-224 180
Sum	-68 283	-6 695	1 614	1 614	1 614	1 614

Driftsbudsjett med endringer

Beløp i 1000	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Vedtatt budsjett	-6 695	-6 695	-6 695	-6 695
Sum Tekniske justeringer	-1 699	-1 699	-1 699	-1 699
Sum Vedtak forrige periode	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Konsekvensjustert budsjett	-6 699	-6 699	-6 699	-6 699
Konsekvensjustert ramme	-13 394	-13 394	-13 394	-13 394
Innsparingstiltak				
Reduksjon i flyktningstilskudd	11 000	11 000	11 000	11 000
Effektiviseringskrav 0,5%	-6	-6	-6	-6
Sum Innsparingstiltak	10 994	10 994	10 994	10 994
Nye tiltak				
Økt pensjon SPK	3 500	3 500	3 500	3 500
Saldering mot lønnsvekst sentralt	-3 355	-3 355	-3 355	-3 355
Formannskapetets disp konto	3 000	3 000	3 000	3 000
Vedlikehold fellesrådet kirkebygg	1 000	1 000	1 000	1 000
Pensjon	-984	-984	-984	-984
Etablerersenteret	563	563	563	563
Økt tilskudd Fellesrådet	290	290	290	290
Sum Nye tiltak	4 014	4 014	4 014	4 014
Nye tiltak og realendringer budsjett	15 008	15 008	15 008	15 008
Ramme 2018-2021	1 614	1 614	1 614	1 614

Nye tiltak

Vedlikehold fellesrådet kirkebygg

Driftsbudsjett 2018.

Revisor og kommunen ønsker vedlikehold fra investeringsbudsjettet til driftsbudsjettet.

Etablerersenteret

Del 2 i vedtaket sier at det skal videre utredes finansieringen av Etablerersenteret etter at Fylkeskommunen har trukket seg ut. Utredningen viser at vi skal bidra med kr 813 000 kroner totalt årlig fra 2018 og framover. 250 000 kroner ligger i budsjett fra før så differansen legges som tiltak.

Økt tilskudd Fellesrådet

Vi foreslår at Fellesrådet får tilskudd i 2018 og framover som er justert med 2,4% for deretter redusert med 0,5%, Det er lagt til 1 millioner kroner til vedlikehold av kirkebygg.

Totalt vil tilskuddet bli på 16.790.000 kroner til drift.

Skatt og rammetilskudd

Driftsbudsjett

Fordeling på hovedart

Beløp i 1000	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Driftsutgifter						
Overføringsutgifter	0	48 000	48 000	48 000	48 000	48 000
Sum Driftsutgifter	0	48 000	48 000	48 000	48 000	48 000
Driftsinntekter						
Salgsinntekter	0	-1 200	0	0	0	0
Refusjoner	-50 940	-48 000	-48 000	-48 000	-48 000	-48 000
Overføringsinntekter	-1 544 417	-1 573 745	-1 633 012	-1 663 278	-1 664 844	-1 665 205
Sum Driftsinntekter	-1 595 356	-1 622 945	-1 681 012	-1 711 278	-1 712 844	-1 713 205
Sum	-1 595 356	-1 574 945	-1 633 012	-1 663 278	-1 664 844	-1 665 205

Finans

Driftsbudsjett

Fordeling på hovedart

	Regnskap	Budsjett	Økonomiplan			
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<i>Beløp i 1000</i>						
Driftsutgifter						
Finansutgifter	154 047	198 333	178 550	201 875	253 784	253 932
Sum Driftsutgifter	154 112	198 333	178 550	201 875	253 784	253 932
Driftsinntekter						
Finansinntekter og finansieringstransaksjoner	-68 800	-82 059	-31 757	-31 957	-32 157	-32 157
Sum Driftsinntekter	-68 812	-82 059	-31 757	-31 957	-32 157	-32 157
Sum	85 299	116 274	146 792	169 917	221 627	221 775

Tilskudd per tjenesteområde

Formål:	Tilskudd 2018	Kommentar:
Administrasjon og fellesutgifter		
Støtte til politiske partier	80 000	
Oppvekst og kultur		
Den kulturelle skolesekken	129 600	
Ringerike Museum/ Veien kulturminnepark	500 000	Driftstilskudd
Ringerike kultursenter	970 000	Driftstilskudd
Skiforeningen	350 000	Driftstilskudd til skiløyper på Ringkollen.
Skiløyper	100 000	Støtte til løypekjøring ellers i kommunen etter søknad.
Diverse idrettsformål	50 000	Fordeles etter søknader fra lag og foreninger
Kulturaktiviteter	150 000	Fordeles etter søknader fra lag og foreninger
Kulturmidler HOK	240 000	Fordeles etter søknader fra lag og foreninger
Tilskudd til registrerte trossamfunn	2 000 000	Tildeles etter registrert antall medlemmer
Helse og omsorg		
BlåKors	330 000	Driftstilskudd
BlåKors boliger	300 000	Driftstilskudd
BlåKors bosenter (husleiedekning)	70 000	Utbetales etter regning.
Fontenehuset	1 000 000	Driftstilskudd
Frivilligsentralen	968 000	Partnerskapsavtale til 31.12.2018. Tilskudd 870.000 og i tillegg 98.000 avsatt til kjøregodtgjørelse etter regning.
Incest-senteret Buskerud	76 000	Samarbeidsavtale
Voldtekstmottaket Drammen	341 000	Samarbeidsavtale
Samfunn		
Røsshalmstranda (driftstilskudd)	70 000	Driftstilskudd. Avtale inngått med Røde kors.
Avsetninger, overføringer		
Kirkelig fellesråd	16 790 000	Driftstilskudd
Annet – etter søknad		
Til fordeling 2018 etter søknad	1 517 000	Fordeles etter søknad